

DİE - ASO İŞBİRLİĞİ PROJESİ

ANKARA İLİ

İMALAT SANAYİİ ENVANTERİ

ANKET SONUÇLARI VE
İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME

İLE

TÜRKİYE'NİN İLK VE İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMASI
KAPSAMINDA ASO ÜYELERİNİN EKONOMİK
PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

<u>İÇİNDEKİLER</u>	<u>SAYFA NO</u>
* ÖNSÖZ	3
* GİRİŞ	4
* DİE - ASO İŞBİRLİĞİ PROJESİ ANKARA İLİ İMALAT SANAYİ ENVANTERİ ANKET SONUÇLARININ İSTATİSTİKİ DEĞERLENDİRİLMESİ	5
* BÖLÜM 1: İŞYERLERİNİN HUKUKİ YAPISI	5
* BÖLÜM 2: ÜRETİM, KAPASİTE KULLANIMI VE ÇALIŞMA HAYATI	6
* BÖLÜM 3: SATIN ALIŞLAR, SATIŞLAR VE PAZARLAMA SORUNLARI	19
* BÖLÜM 4: MAKİNA PARKI VE TEKNOLOJİ	27
* BÖLÜM 5: KREDİ KULLANIMI VE YATIRIMLARIN FİNANSMANI	41
* BÖLÜM 6: AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİ	49
* BÖLÜM 7: ALTYAPI VE ÇEVRE	73
* ANKARA İLİ İMALAT SANAYİİ ÖZET DEĞERLENDİRMESİ	88
* SU, ENERJİ, YAKIT KULLANIMINA İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	95
* TÜRKİYE'NİN İLK 500 FİRMASI ARASINDA YER ALAN ASO FİRMALARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ (1999 YILI)	98
* 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN SANAYİ ODALARININ FAALİYET SONUÇLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI	103
* İLK 500 FİRMAYI TAKİP EDEN İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN ASO ÜYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (1999 YILI)	104
* İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN SANAYİ ODALARININ FAALİYET SONUÇLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI	109
* İLK 500 VE İKİNCİ 500 FİRMA ÇALIŞMALARI İÇİNDE YER ALAN ASO ÜYELERİ İÇİN GENEL SONUÇ	110

ÖNSÖZ

Küreselleşme rüzgarlarının estiği günümüzde, dünyada yaşanan her değişim ve gelişmeden ülkelerin ve hatta kentlerin ekonomileri yoğun olarak etkilenmekte ve bu etkileşim zorunlu değişimlere neden olmaktadır. Bu değişim ve gelişmelerin izlenebilmesi ve boyutunun tespit edilebilmesi için, özel çalışmaların yapılmasına olan ihtiyaç artmaktadır.

Bu ihtiyaçtan yola çıkılarak, daha önceki yıllarda hep bir memur şehri görüntüsünde olan Başkent Ankara'nın bu değişime nasıl ayak uydurduğunu, sanayileşme süreci sonunda Türkiye ekonomisinde aldığı yer açısından bugünkü durumunu tespit etmek, gelecekteki potansiyelini ortaya koymak ve önümüzü daha net görebilmek amacıyla, Devlet İstatistik Enstitüsü ile Ankara Sanayi Odası'nın ortak çalışması sonucunda bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün, üyelerimize uyguladıkları anketler sonucunda ortaya çıkan veriler baz alınarak, istatistiki değerlendirmeler doğrultusunda, Ankara İli İmalat Sanayi Profili ortaya konmaktadır.

Araştırmada, Ankara ilinin imalat sanayi yapısı, sanayileşme süreci, bu süreçte yaşanan darboğazlar, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'nin etkileri, ildeki su, enerji ve yakıt kullanıma ilişkin bilgiler, istatistiksel olarak değerlendirilmiş, ayrıca Ankara Sanayiinin Türkiye ekonomisine katkısını daha net görebilmemize yardımcı olması amacıyla, İstanbul Sanayi Odası'nın her sene düzenlediği "Türkiye'nin En Büyük 500 Sanayi Kuruluşu " ile "İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" çalışmaları kapsamında yer alan Ankara Sanayi Odası üyesi firmaların genel bir değerlendirmesi ve diğer sanayi odaları ile karşılaştırılmasına da yer verilmiştir.

Yeni bir binyılın eşliğinde, Ankara'da yeni üretim yapmak isteyen yatırımcılar için, hammadde temini, pazar imkanları, rekabet koşulları, ulaşım, enerji, tüketici profili, altyapı hizmetleri gibi önemli kriterlerin ortaya konması, Ankara İli Sanayi envanteri özelliği taşıyan bu araştırmayı, anlamlı kılmaktadır. Bu şekilde, ilin gerçeklerinin ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, kalkınma stratejilerinde ve özellikle teşvik politikalarının oluşumunda Ankara'ya verilecek rolün belirlenmesine de bir altyapı oluşturacaktır.

Cumhuriyetin Başkenti Ankara'nın 2000'li yılların başında sanayide ve ekonomideki mevcut durumunu ortaya koyarak, bundan sonraki yıllarda yapılacak olan projelere ve bilimsel araştırmalara kaynak teşkil edecek kalıcı temel bilgiler bırakacağına ve ülke gerçeklerine ışık tutacağına inandığımız bu envanter çalışmasının, ekonomik karar birimlerine, araştırmacılara ve diğer tüm kullanıcılara faydalı olmasını diler, yoğun, dikkatli ve kapsamlı çalışmalarından dolayı, bu çalışmada emeği geçen tüm Enstitü yetkililerine, personeline ve ASO Araştırma Birimi çalışanlarına teşekkür ederim.

ZAFER ÇAĞLAYAN
ASO YÖNETİM KURULU BAŞKANI

GİRİŞ:

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Ankara Sanayi Odası arasında oluşturulan işbirliği neticesinde, Ankara'nın sosyal ve ekonomik dinamiğini oluşturan imalat sanayi sektöründe meydana gelen değişme ve gelişmelerin izlenmesi amacıyla yapılan araştırma sonuçlandı.

Araştırmada, ilin imalat sanayi yapısı, sanayileşmenin gelişmesindeki süreç, gelişmeyi etkileyen faktörler, sanayileşmedeki darboğazların tespiti ile gümrük birliğinin etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, 1999 yılı başında, Ankara Sanayi Odası'na kayıtlı olan tüm işyerlerinin taranması ve imalat sanayiinde faaliyet gösteren ve üretim birimi Ankara ili sınırları içerisinde yer alan işyerleri çalışma kapsamına alınmıştır. Buna göre, anket özel sektörde çalışanlarının yıllık ortalama sayısı 10 ve daha fazla olan imalat sanayi işyerleri ile özel sektörde (1-9) kişi çalışan yalnızca ASO'na kayıtlı olan imalat sanayi işyerlerine uygulanmıştır.

Anket uygulanan firma sayısına rakamsal olarak bakıldığında; anket (1-9) kişi çalışaran 743 firma ve 10 ve daha fazla kişi çalıştıran 947 firmaya yani toplam 1.690 firmaya uygulanmıştır.

Bu kapsamda, Ankara ili özel sektör imalat sanayiinde şirketleşme yapısı öne çıkmakta ve işyerlerinin % 62.8'inin Limited Şirketlerden oluştuğu görülmektedir. 1-9 büyüklük grubundaki işyerlerinin % 75.5'i, 10+ büyüklük grubundaki işyerlerinin % 52.9'u Limited Şirket olarak faaliyet göstermektedir.

Anketin uygulandığı sektörler, gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ürünleri imalatı, giyim eşyası imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması, derinin tabaklanması ve işlenmesi, ağaç ve mantar ürünlerinin imalatı (mobilya hariç), kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, basım ve yayım, kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı, kimyasal madde ve ürünlerin imalatı, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı, metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı, ana metal sanayi, metal eşya sanayi (makina ve teçhizat hariç), makina ve teçhizat imalatı, elektrikli makine ve cihazların imalatı, radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı, tıbbi aletler, hassas ve optik aletler ile saat imalatı, motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı, diğer ulaşım araçları imalatı, mobilya imalatıdır.

Bu araştırmaya ilave olarak, Ankara Sanayiinin ekonomik performansını daha iyi ortaya koyabilmek amacıyla, İstanbul Sanayi Odası'nın her sene yaptığı Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu ve onu izleyen İkinci 500 Büyük Kuruluş araştırmaları kapsamında, ASO üyelerinin kendi içinde ve diğer sanayi odaları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmaların sonucunda, detaylı olarak incelenen Ankara ilinin sanayi yapısı ve Türkiye ekonomisine sağladığı katkı çok net bir şekilde ortaya konmaktadır.

DİE - ASO İŞBİRLİĞİ PROJESİ ANKARA İLİ İMALAT SANAYİ ENVANTERİ

ANKET SONUÇLARININ İSTATİSTİKİ DEĞERLENDİRİLMESİ

BÖLÜM 1: İŞYERLERİNİN HUKUKİ YAPISI

Soru: 1: İşyerinin kuruluştaki ve bugünkü hukuki durumlarının dağılımı:

Ankete cevap veren 1690 firmanın, % 62.8'i limited şirket, % 23.5'i anonim şirket, % 9.9'u ferdi mülkiyet, %2.7'si adi ortaklık, % 0.9'u kollektif şirket, %0.1'i komandit şirket, % 0.1'i de kooperatif şirkettir.

Firmaların 743 tanesi (1-9) kişi çalıştıran firmalardır. Bu firmaların % 75.5'i limited şirket, % 14.1'i ferdi mülkiyet, % 8.9'u anonim şirket, % 1.2'si adi ortaklık, % 0.3'ü kollektif şirkettir.

Firmaların 974 tanesi ise 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalardır. Bu firmaların hukuki yapısına baktığımızda; % 52.9'u limited şirket, % 35'i anonim şirket, % 6.7'si ferdi mülkiyet, % 3.9'u adi ortaklık, %1.4'ü kollektif şirket, %0.1'i komandit şirket ve %0.1'i de kooperatif şirkettir.

Soru: 2: İşyerlerinizin 1998 yılı sonu itibariyle ortak sayısı nedir?

Ferdi mülkiyet dışında kalan 1.522 firmanın % 68.9'unun 2 ile 4 arasında ortağı bulunmaktadır. % 41'nin 10-49 arasında ortağı bulunurken, % 25.4'nün 5-7 arasında , % 2.2'sinin 8-9 arasında ve %0.9'nun da 50 ve üstünde ortağı bulunmaktadır.

Çalışan sayısına göre firmalara bakıldığında, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 83.7'sinin 2-4 arasında, %14.4'nün ise 5-7 arasında ortağı bulunurken, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 58.3'ünün 2-4 arasında ve % 33.3'nün de 5-7 arasında ortağı bulunmaktadır.

İŞYERİNİZİN 1998 YILI SONU İTİBARIYLA ORTAK SAYISI NEDİR?											
(*) İŞYERİ SAYISI, FERDİ MÜLKİYET DIŞINDAKİ İŞYERİ SAYISIDIR											
	(*) İŞYERİ SAYISI	ORTAK SAYISI GRUPLARI									
		2 - 4 kişi		5 - 7 kişi		8 - 9 kişi		10 - 49 kişi		50 + kişi	
		SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
TOPLAM	1,522	1,049	68.9	386	25.4	33	2.2	41	2.7	13	0.9
1-9	638	534	83.7	92	14.4	5	0.8	4	0.6	3	0.5
10+	884	515	58.3	294	33.3	28	3.2	37	4.2	10	1.1

BÖLÜM 2: ÜRETİM, KAPASİTE KULLANIMI VE ÇALIŞMA HAYATI:

Soru: 3: İşyerinizin bir başka il ya da ülkede şube temsilciliği var mı?

Ankete cevap veren 1.690 firmanın %90.7'sinin bir şube ya da temsilciliği bulunmazken, % 9.3'nün toplam 404 şube ya da temsilciliği bulunmaktadır.

(1-9) kişi çalıştıran firmalarda şube ya da temsilciliği olmayan firma oranı % 96.8, olanların oranı ise % 3.2'dir ve toplam şube ya da temsilcilik sayısı da 39'dur.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda ise % 85.9'nun şube ya da temsilciliği bulunmazken, % 14.1'nin toplam 365 temsilciliği vardır.

İŞYERİNİZİN BİR BAŞKA İL YA DA ÜLKEDE ŞUBE TEMSİLCİLİĞİ VAR MI?						
	İŞYERİ SAYISI	HAYIR		EVET		ŞUBE VEYA TEMSİLCİLİK TOPLAM SAYI
		SAYI	ORAN(%)	SAYI	ORAN(%)	
TOPLAM	1.690	1.532	90.7	158	9.3	404
1-9	743	719	96.8	24	3.2	39
10+	947	813	85.9	134	14.1	365

Soru: 4: Bulduğunuz il dışında üretim biriminiz var mı?

Ankete cevap veren firmaların % 96.7'sinin Ankara dışında üretim birimi bulunmazken, % 1.4'nün metropollerde, % 1.3'nün bölge dışındaki illerde, % 0.8'sinin İç Anadolu Bölgesindeki diğer illerde, % 0.3'nün de başka ülkelerde üretim birimleri bulunmaktadır.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 98.3'nün il dışında bir üretim birimi bulunmazken, % 0.5'nin metropollerde, % 0.5'nin bölemizdeki diğer illerde, % 0.8'sinin bölge dışındaki illerde ve % 0.1'nin de başka ülkelerde üretim birimi bulunmaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların ise, % 95.5'nin Ankara dışında bir üretim birimi yoktur. % 2.1'nin metropollerde, % 1.1'nin bölgemizdeki diğer illerde, % 1.7'sinin bölge dışındaki illerde, % 0.4'nün de başka ülkelerde bir üretim birimi vardır.

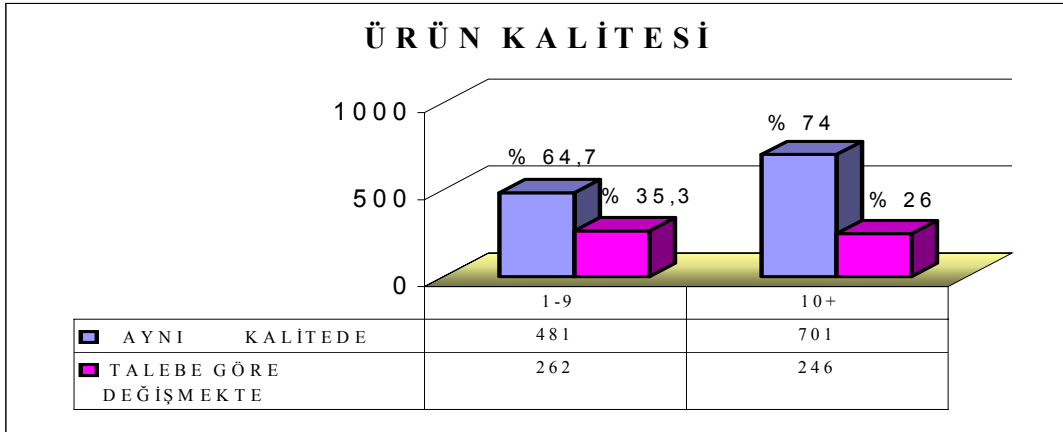
BULDUĞUNUZ İL DIŞINDA ÜRETİM BİRİMİNİZ VAR MI?											
	İŞYERİ SAYISI	YOK		METROPOLLERDE		BÖLGEMİZDEKİ DİĞER İLLERDE		BÖLGE DIŞINDAKİ İLLERDE		BAŞKA ÜLKELERDE	
		SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
TOPLAM	1.690	1.634	96.7	24	1.4	14	0.8	22	1.3	5	0.3
1-9	743	730	98.3	4	0.5	4	0.5	6	0.8	1	0.1
10+	947	904	95.5	20	2.1	10	1.1	16	1.7	4	0.4

Soru: 5: İşyerinizde ürünler aynı kalitede mi üretilmekte yoksa talebe göre değişmektedir?

Firmaların % 69.9'unda ürünler aynı kalitede üretilirken, % 30.1'inde talebe göre değişmektedir.

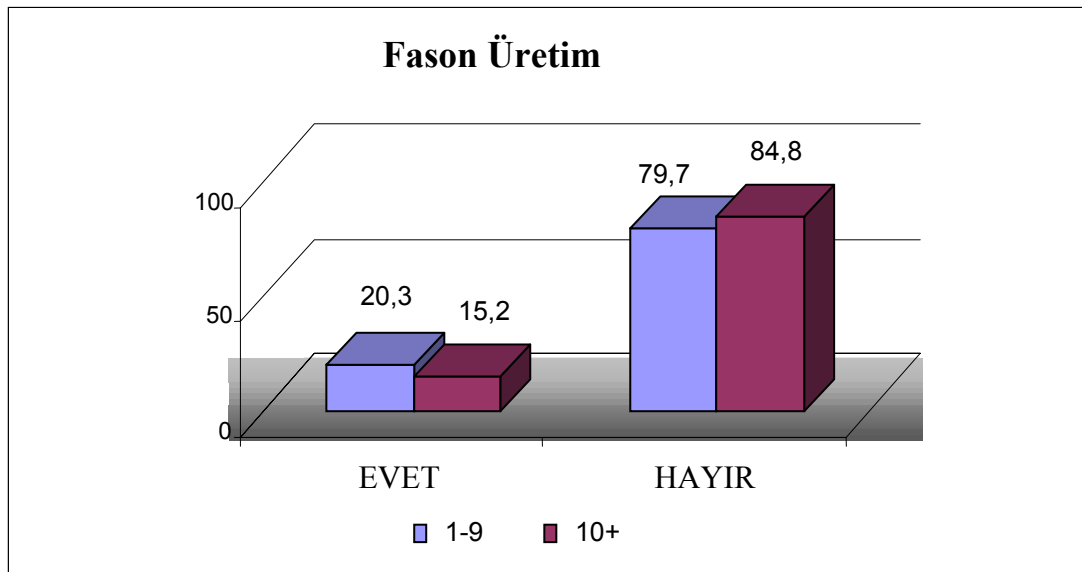
Ürün kalitesi, (1-9) kişi çalıştıran firmalarda, % 64.7 oranında aynı kalitede, % 35.3 oranında talebe göre değişmektedir.

10 ve üstü firmalarda ise % 74 oranında aynı kalitede üretilirken, % 26 oranında ürün kalitesi talebe göre değişmektedir.

Soru: 6: İşyerinizde fason üretim yapıyor mu?

Firmaların % 17.5'inde fason üretim yapılırken, % 82.5'inde yapılmamaktadır. (1-9) kişi çalıştıran firmaların ise % 20.3'ü fason üretim yaparken, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 15.2'si fason üretim yapmaktadır.

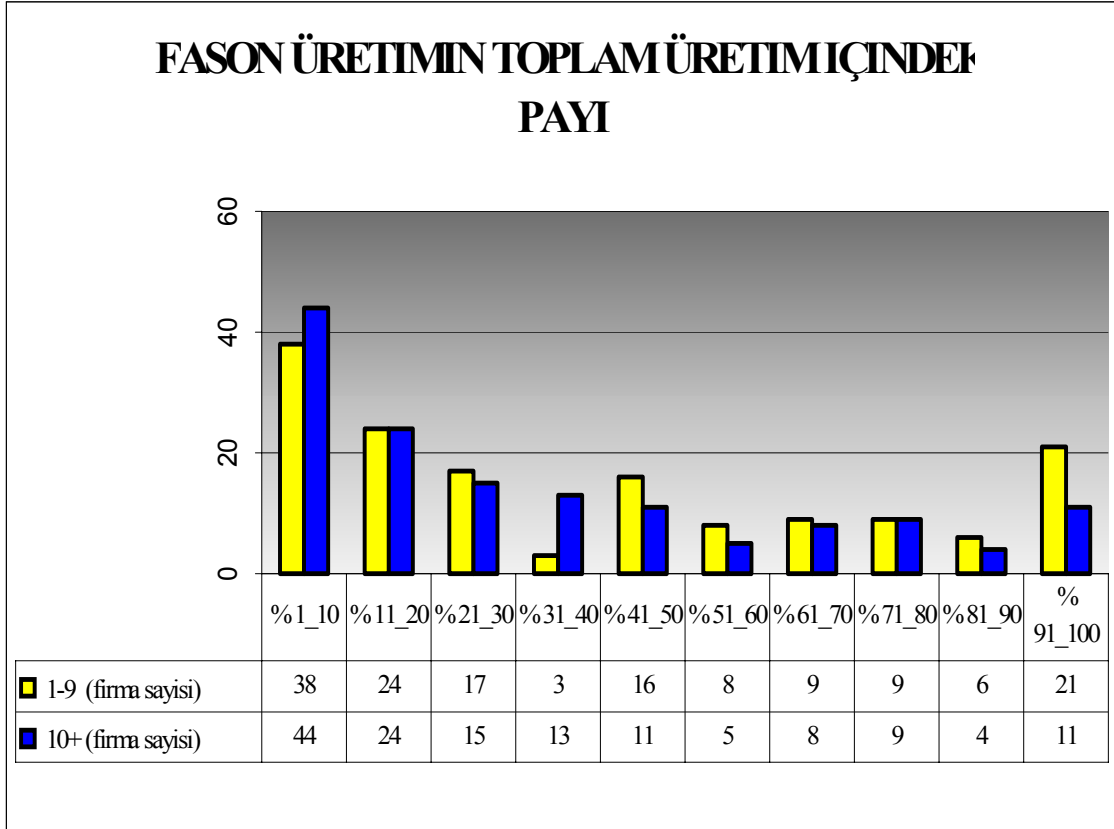

Soru: 7: İşyerinizdeki fason üretim değerinin toplam üretim içindeki payı nedir?

Firmaların % 27.8'sinin fason üretim değerinin toplam üretim içindeki payı % 1-10 arasında, % 16.3'nün %11-20 arasında, % 10.8'sinin %21-30 arasında, % 5.4'nün %31-40 arasında, % 9.2'sinin %41-50 arasında, % 4.4'nün % 51-60 arasında, % 5.8'sinin %61-70 arasında, % 6.1'nin % 71-80 arasında, % 3.4'nün % 81-90 arasında, %10.8'nin % 91-100 arasındadır.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 25.2'sinde bu pay % %1-10 arasında, %15.9'unda % 11-20 arasında ve % 13.9'unda % 91-100 arasındadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların ise % 30.6'sında fason üretim değerinin toplam üretim içindeki payı %1-10 arasında, % 16.7'sinde % 11-20 arasında ve % 10.4'ünde % 21-30 arasındadır.

Soru: 8: Fason üretiminizin ne kadarı yurtdışında yerleşik firmalara yapılmaktadır?

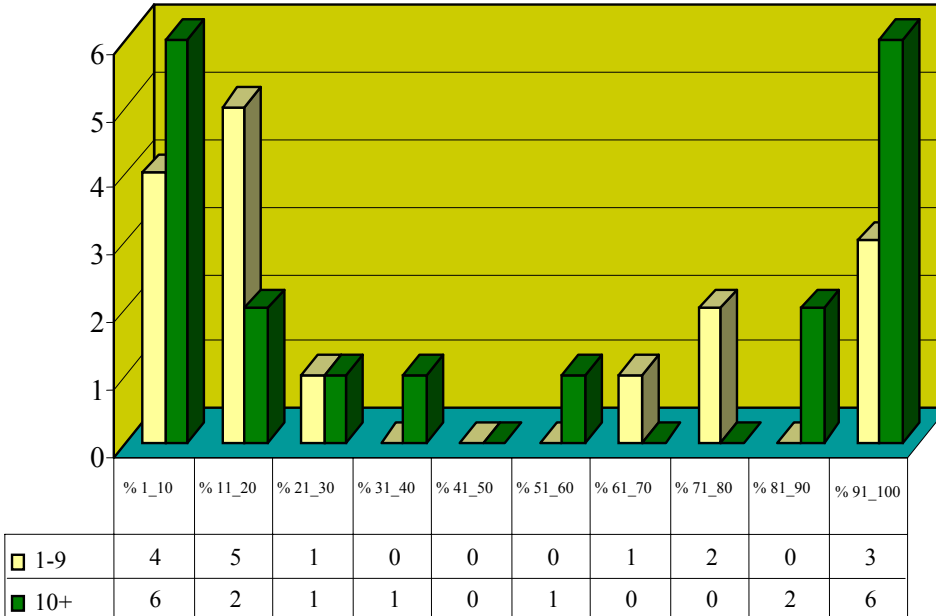
Firmaların % 11.9'u fason üretimlerin yurtdışına yapmaktadır. (1-9) kişi çalıştıran firmalarda bu oran %10.6, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda ise %13.2'dir.

Firmaların % 28.6'sı fason üretimin % 1-10 arasındaki kısmını yurtdışında yerleşik firmalarda yapmaktadır. % 20'si üretimin % 11-20 arasındaki kısmını ve % 25.7'si de üretimin %91-100 arasındaki kısmını yurtdışında yerleşik firmalara yapmaktadır.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 25'i üretimin % 1-10 arasındaki kısmını yurtdışındaki firmalara yaparken, % 31.3'ü üretimin %11-20 arasındaki kısmını ve firmaların % 18.8'i de üretimin % 91-100 arasındaki kısmını yurtdışında yerleşik firmalara yapmaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların %31.6'sı üretimlerinin % 1-10'luk kısmını, % 10.5'i üretimin %11-20'lik kısmını, % 31.6'sı üretimlerinin tamamına yakını yani % 91-100'lük kısımlarını ve % 10.5'lik kısmı da üretimlerinin % 81-90'lık kısımlarını yurtdışında yerleşik firmalara yapmaktadır.

YURTDISINA YAPILAN FASON ÜRETİM YÜZDESİ

Soru: 9: Fason üretim yapmıyorsanız üretim miktarınızı neye göre belirliyorsunuz?

Firmaların %82.5'i fason üretim yapmadıklarını belirtmektedir. (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 79.7'si fason üretim yapmazken, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 80.3'ü fason üretim yapmamaktadır.

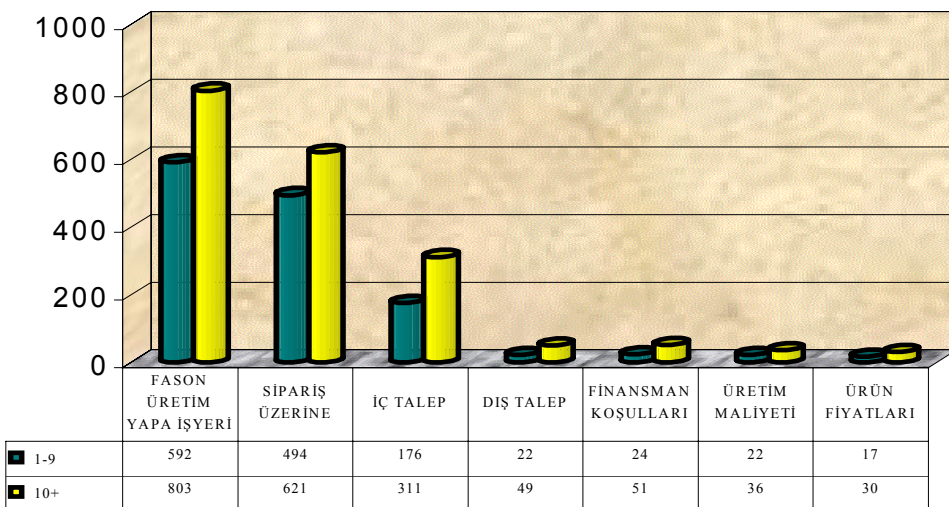
Firmaların % 79.9'u , (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 83.4'ü ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların %77.3'ü sipariş üzerine üretim miktarlarını belirlediklerini bildirmektedirler.

Firmaların % 34.9'u, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 29.7'si ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 38.7'si üretim miktarlarını iç talebe göre, firmaların % 5.1'i, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 3.7'si ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.1'i ise dış talebe göre belirlediklerini bildirmektedirler.

Firmaların % 5.4'ü, (1-9) kişi çalıştıran firmaların %4.1'i, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.4'ü üretim miktarlarını finansman koşullarına göre belirlerken, firmaların % 4.2'si, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 3.7'si v 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 4.5 'i üretim maliyetinin belirleyici olduğunu belirtmektedirler.

Son olarak firmaların % 3.4'ü, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.9'u ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 3.7'si üretim miktarının ürün fiyatlarına bağlı olduğunu bildirmektedirler.

ÜRETİM MİKTARININ BELİRLENMESİ

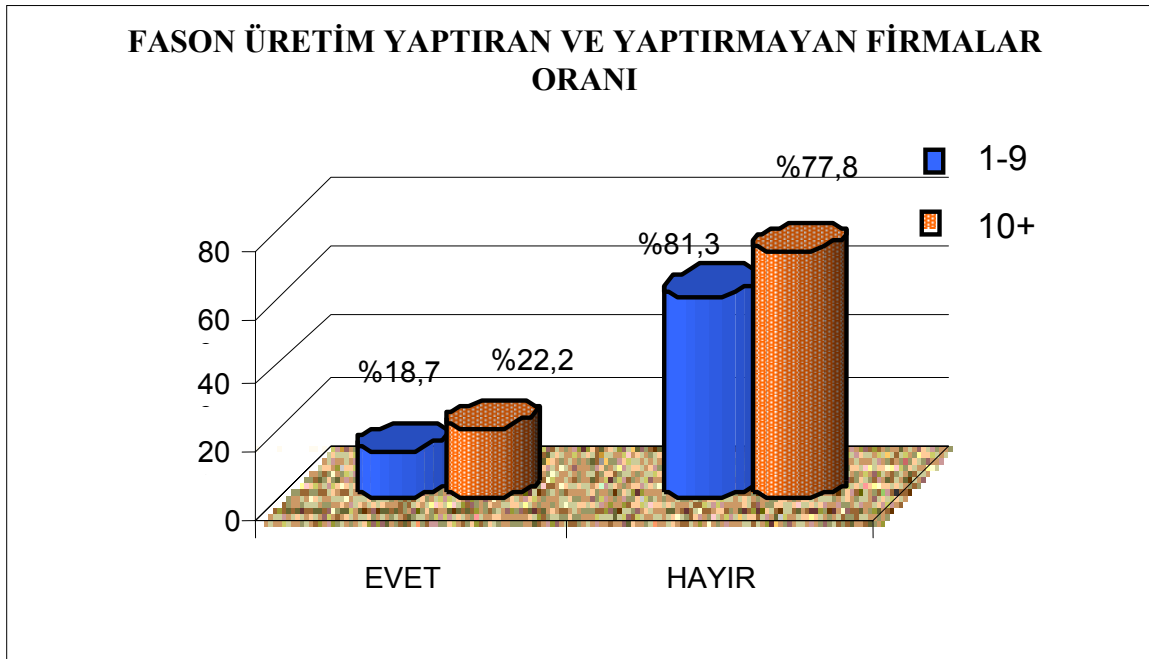

Soru : 10: Fason üretim yaptırıyor musunuz?

Firmaların % 20.7'si fason üretim yaptırırken, % 79.3'ü yaptırmamaktadır.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 18.7'si fason üretim yaptırırken, % 81.3'ü yaptırmamakta ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 22.2'si fason üretim yaptırdığını söylerken, % 77.8'i yaptırmadığını belirtmektedir.

FASON ÜRETİM YAPTIRIYOR MUSUNUZ?					
	İŞYERİ SAYISI	EVET		HAYIR	
		SAYI	%	SAYI	%
TOPLAM	1,69	349	20.7	1,341	79.3
1-9	743	139	18.7	604	81.3
10+	947	210	22.2	737	77.8

Soru. 11: İşyeriniz fason üretim yaptırıyor ise, hangi ilde yaptırıyor?

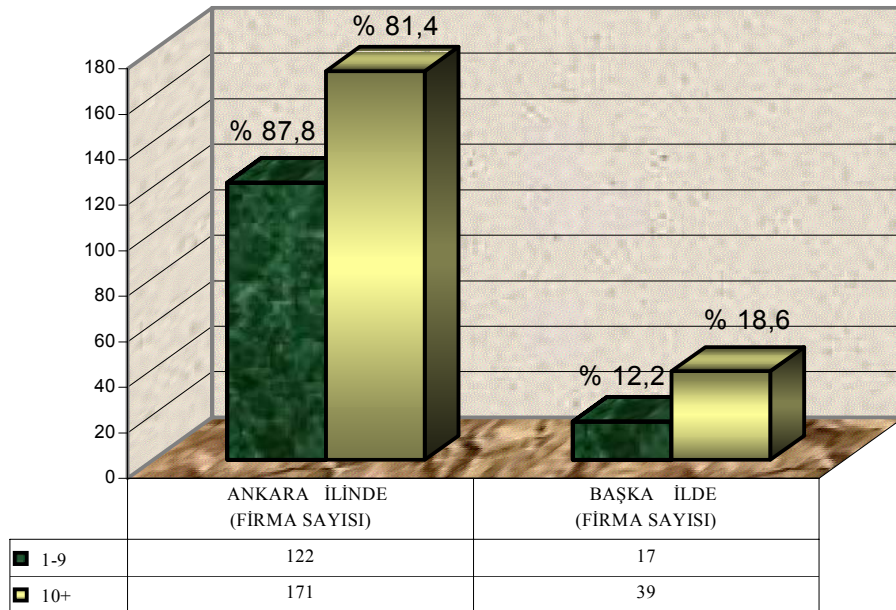
Fason üretim yaptıran firmaların %84'ü fason üretimlerini Ankara ili içerisinde gerçekleştirirken, % 16'sı başka bir ilde yaptırdığını bildiriyor.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 87.8'i Ankara ili içerisinde, % 12.2'si ise başka bir ilde, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 81.4'ü Ankara ilinde, % 18.6'sı başka ilde fason üretim yaptırmaktadır.

**İŞYERİNİZ FASON ÜRETİM YAPTIRIYORSA
HANGİ İLDE YAPTIRIYOR?**

	İŞYERİ SAYISI	ANKARA İLİNDE		BAŞKA İLDE	
		SAYI	%	SAYI	%
TOPLAM	349	293	84.0	56	16.0
1-9	139	122	87.8	17	12.2
10+	210	171	81.4	39	18.6

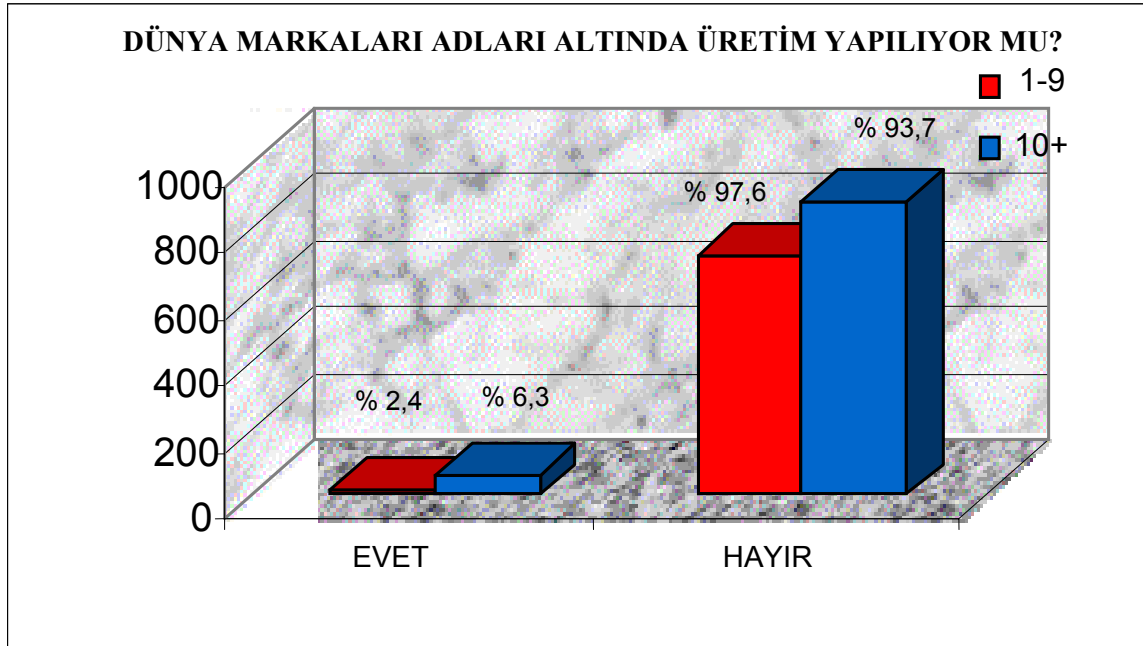
FASON ÜRETİM YAPTIRILAN İL

Soru : 12: Bilinen, tanınmış dünya markaları veya adları altında üretim yapıyor mu?

Firmaların % 4.6'sı, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.4'ü ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.3'ü bu soruya Evet derken, Firmaların % 95.4'ü, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 97.6'si ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 93.7'si soruyu Hayır olarak yanıtlamışlardır.

BİLİNER, TANINMIŞ DÜNYA MARKALARI VEYA ADLARI ALTINDA ÜRETİM YAPILIYOR MU?					
	TOPLAM İŞYERİ SAYISI	EVET		HAYIR	
		SAYI	%	SAYI	%
TOPLAM	1,69	78	4.6	1,612	95.4
1-9	743	18	2.4	725	97.6
10+	947	60	6.3	887	93.7

Soru: 13: Markaları belirtiniz.

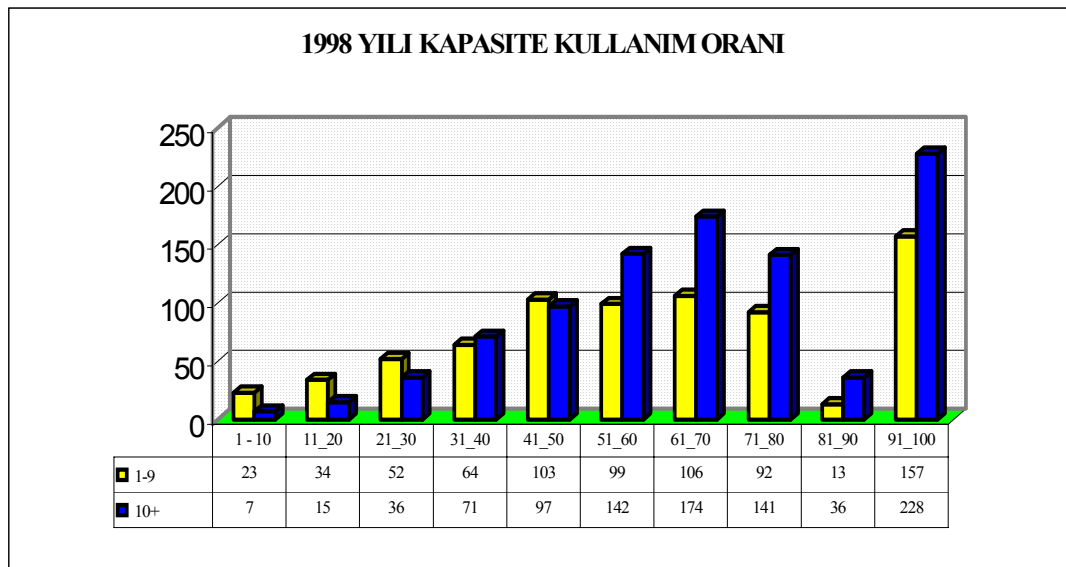
Soruya verilen cevaplar içinde bilinen dünya markaları olmadığı için, sorunun gerçek cevabı alınamamıştır ve mantıklı bir yorum yapılamamaktadır.

Soru : 14: İşyerinizin 1998 yılındaki ortalama kapasite kullanım oranını belirtiniz.

Firmaların % 22.8'inde, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 21.1'inde ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 24.1'inde, kapasite kullanım oranı %91-100 arasında değişmektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların %13.9'u %41-50 arasında, % 13.3'ü % 51-60 arasında, % 12.4'ü de % 71-80 arasında kapasiteyle çalıştıklarını belirtmektedirler.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 18.4'ü, %61-70 arasında, % 14.9'u % 71-80 arasında ve % 10.2' si de % 41-50 arasında kapasiteyle çalışmaktadır.

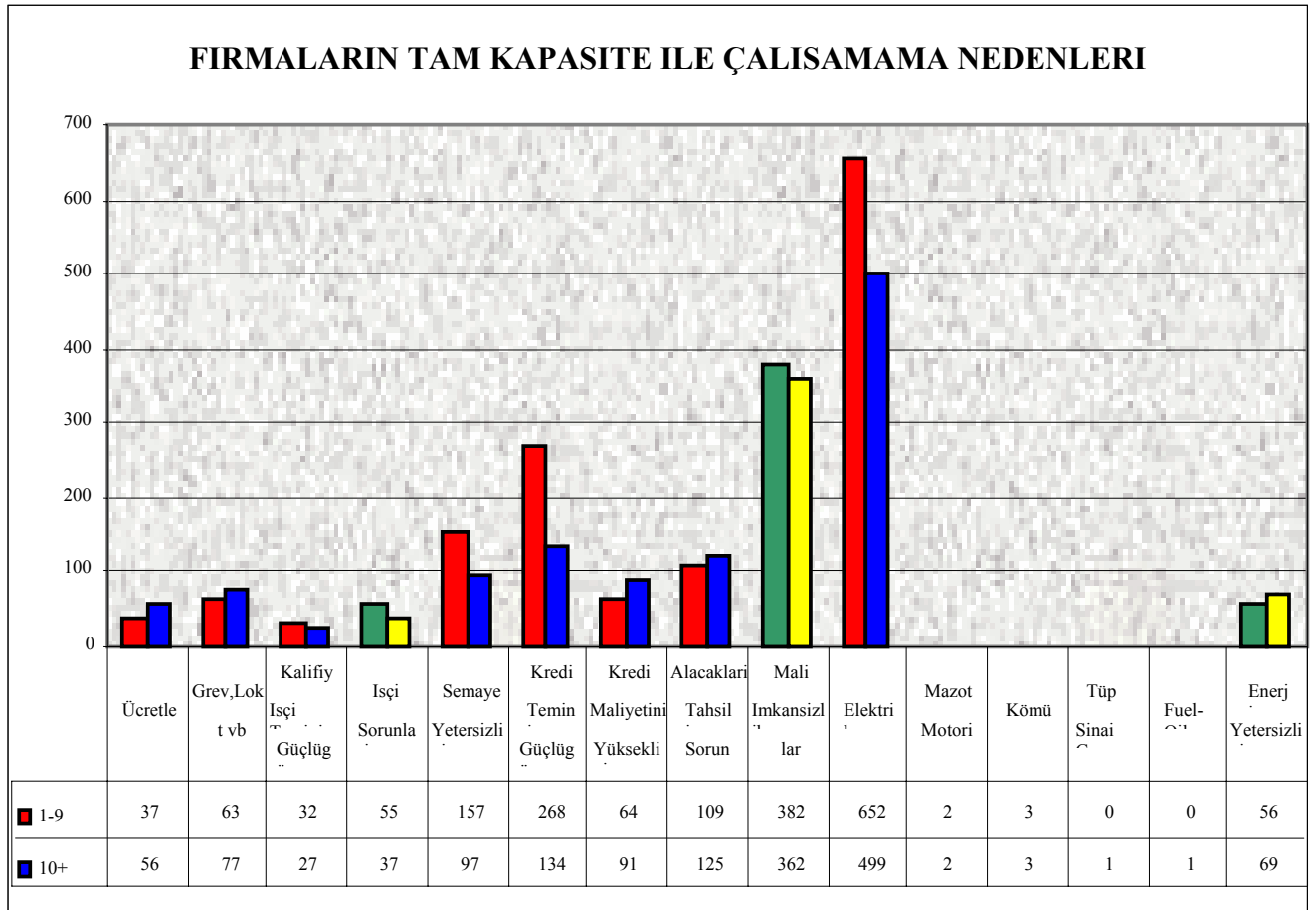
Soru: 15: İşyerinizin 1998 yılında tam kapasite ile çalışmama nedenlerini toplamı 100 olacak şekilde dağıttınız.

Tam kapasite ile çalışmayan 1312 işyerinin üretim ağırlıklı olarak tam kapasite ile çalışmama nedenleri 16 soruda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Soru: 16: Aşağıdaki gruplardan tam kapasite ile çalışamama nedenlerinin içinde yer alan varsa, her grubu kendi içinde önem sırasına göre "1" den başlayarak sıralayınız.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların %70.2'si tam kapasite ile çalışamama nedenlerinin başında mali imkansızlıkların geldiğini ve firmaların %41.7'si bunun sermaye yetersizliğinden kaynaklandığını, % 19.5'i tam kapasite ile çalışamamada işçi sorunlarının etkili olduğunu ve bunda da en büyük payı (firmaların %63.2'si) kalifiye işçi teminindeki güçlük olduğunu ve firmaların % 10.3'ü de tam ile çalışamama nedenlerinin enerji yetersizliğine bağlı olduğunu ve bunun nedeninin de elektrikten kaynaklandığını belirtmişlerdir.

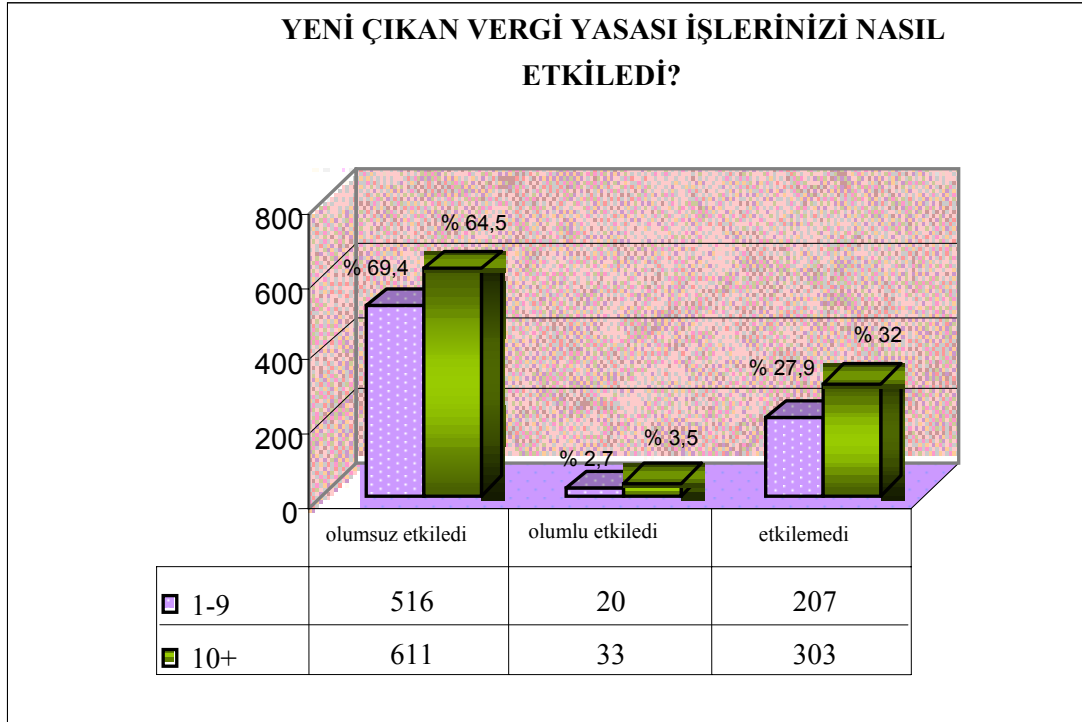
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 66.7'si tam kapasite ile çalışamama nedenlerinin başında mali imkansızlıklar olduğunu ve bunun içinde en büyük payı alacak tahsilindeki zorlukların aldığını (firmaların %38.7'si), firmaların % 20.6'sı işçi sorunlarının etkili olduğunu ve işçi sorunlarının içinde en önemli sorunun ücretlerden kaynaklandığını ve % 12.7'si de yine elektriğe bağlı olarak enerji yetersizliğinin tam kapasite ile çalışamamada etkili olduğunu bildirmişlerdir.

Soru : 17: Yeni çıkan vergi kanunu işyerinizin faaliyetini etkiledi mi?

Yeni çıkan vergi yasası, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 27.9'nu etkilemezken, % 69.4'ünü olumsuz, % 2.7'sini olumlu etkilemiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların ise % 32'si yeni vergi yasasından etkilenmezken, % 64.5'i olumsuz, % 3.5'i de olumlu etkilenmiştir.

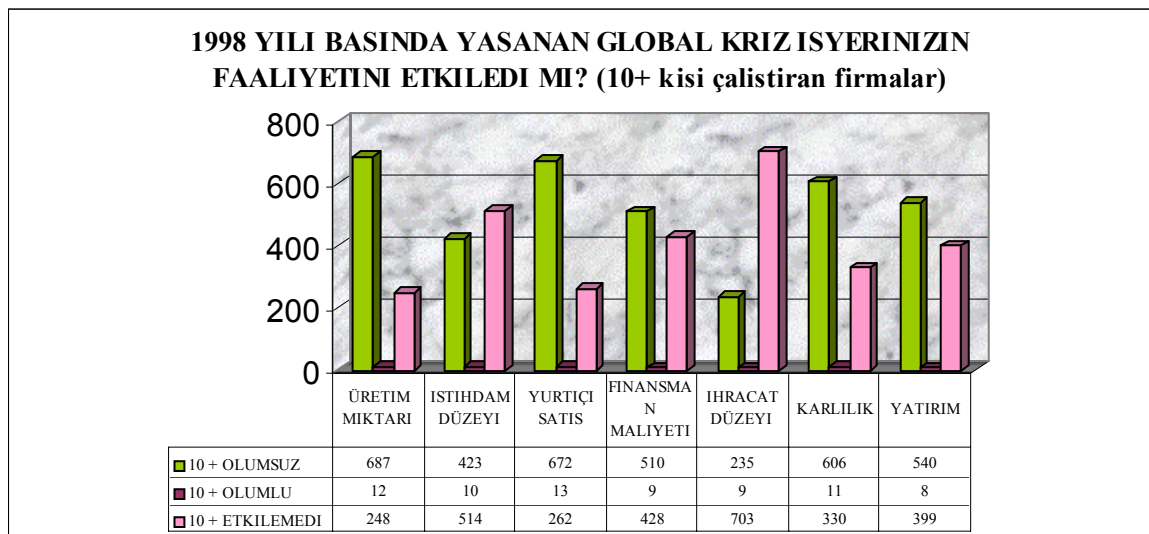
Soru : 18: 1998 yılı başında yaşanan global kriz işyerinizin faaliyetini etkiledimi?

Global kriz (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 76.6'sının üretim miktarını olumsuz yönde, % 1.9'nu olumlu yönde etkilemiştir. % 21.5'ini üretim miktarını ise etkilememiştir.

Kriz (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 45.4'nün istihdam düzeyini olumsuz etkilerken, % 1.6'sının istihdam düzeyini olumlu etkilemiştir. % 53'nün ise etkilememiştir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 68.9'unun yurt içi satışları krizden olumlu etkilenirken, % 29.5'i etkilenmemiştir. Bu firmaların % 48.6'sının finansman maliyeti olumsuz etkilenirken, % 20.7'sinin ihracatları, % 64.1'nin karlılıkları ve % 48'inin yatırımları olumsuz etkilenmiştir.

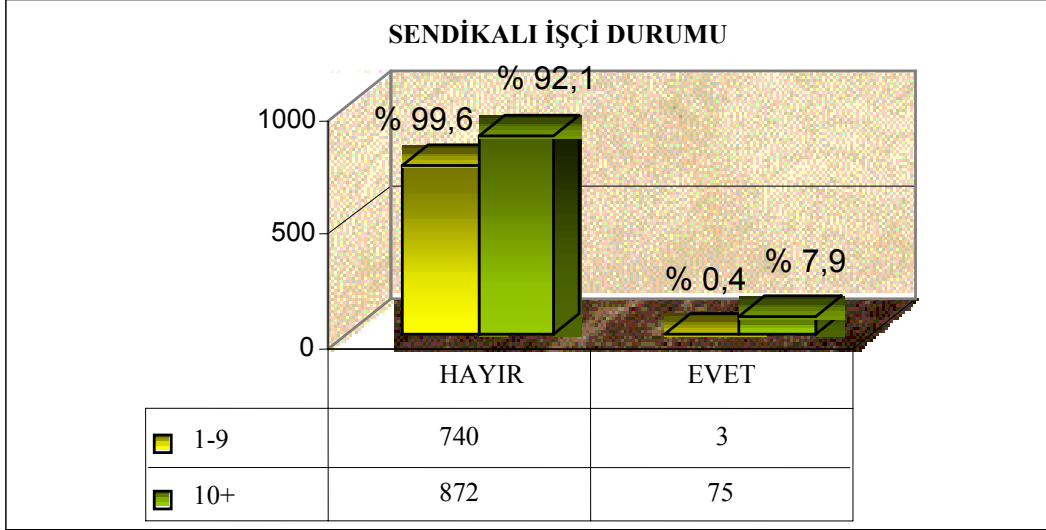
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 72.5'inin üretim miktarları, % 44.7'sinin istihdam düzeyleri, % 71'nin yurtiçi satışları, %53.9'nun finansman maliyetleri, % 24.8'inin ihracat düzeyleri, % 64'nün karlılıkları ve % 57'sinin yatırımları global krizden olumsuz etkilenmiştir.

Soru : 19: İşçileriniz herhangi bir sendikaya kayıtlı mı?

Ankete cevap veren, (1-9) kişi çalıştıran 743 firmada toplam 4017 kişi çalışmaktadır. Firmaların % 99.6'sında çalışan işçiler herhangi bir sendikaya kayıtlı değildir. Firmaların % 0.4'ünün işçileri ise sendikalıdır.

10 ve üstü kişi çalıştıran 947 firmada toplam 53.593 işçi çalışmaktadır. Firmaların %92.1'inde çalışan işçiler bir sendikaya kayıtlı değilken, firmaların % 7.9'unda çalışan işçiler sendikalıdır. Sendikalı işçilerin toplam içindeki oranı % 15.7'dir.

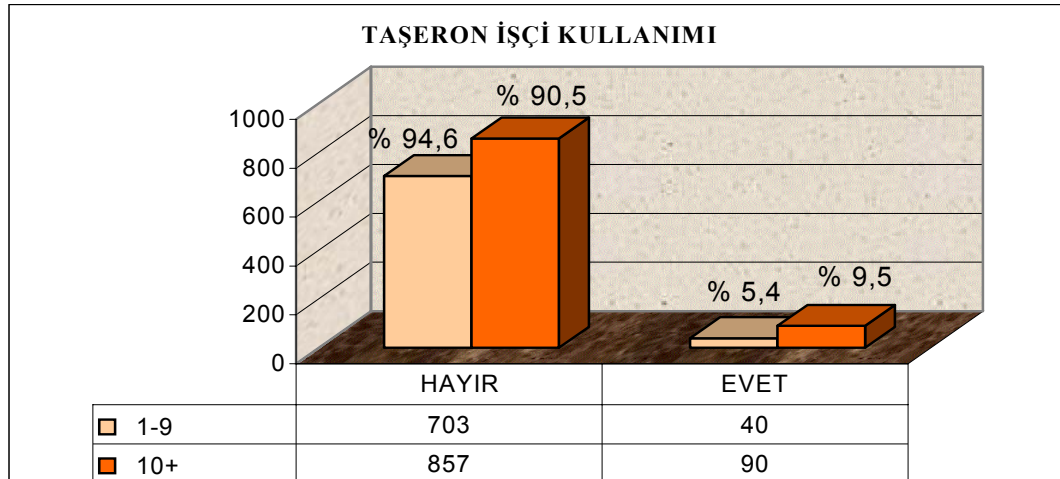

Soru : 20: İşyerinizde üretim aşamasında taşeron işçi kullanılıyor mu?

Evet ise sayısını belirtiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 94.6'sı üretim aşamasında taşeron işçi kullanmadıklarını, % 5.4'ü ise kullandıklarını belirtmişlerdir. Taşeron işçi sayısı, toplam işçi sayısının yaklaşık 3 katıdır. (Toplam İşçi Sayısı: 234 kişi Taşeron işçi sayısı : 653kişi)

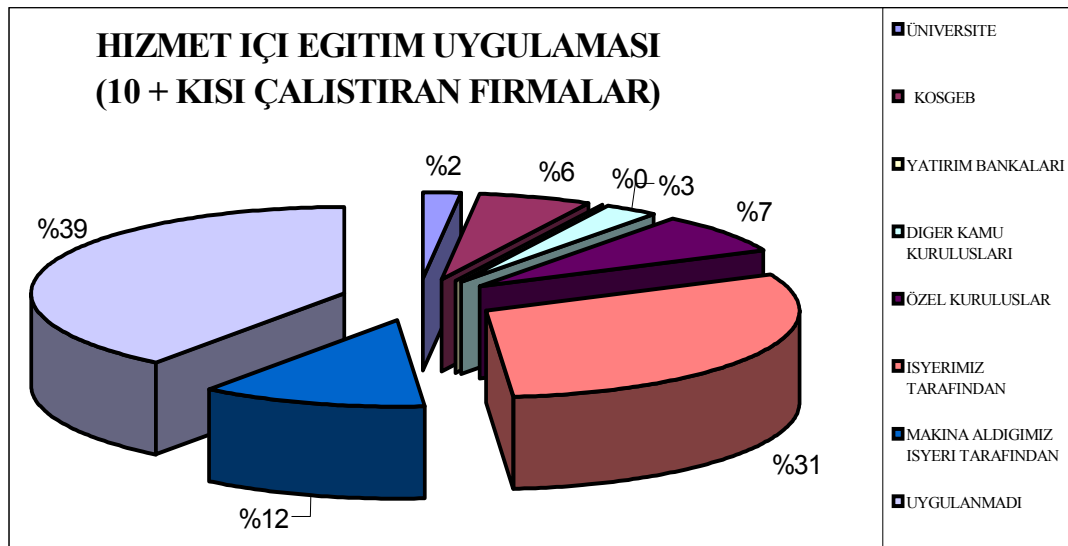
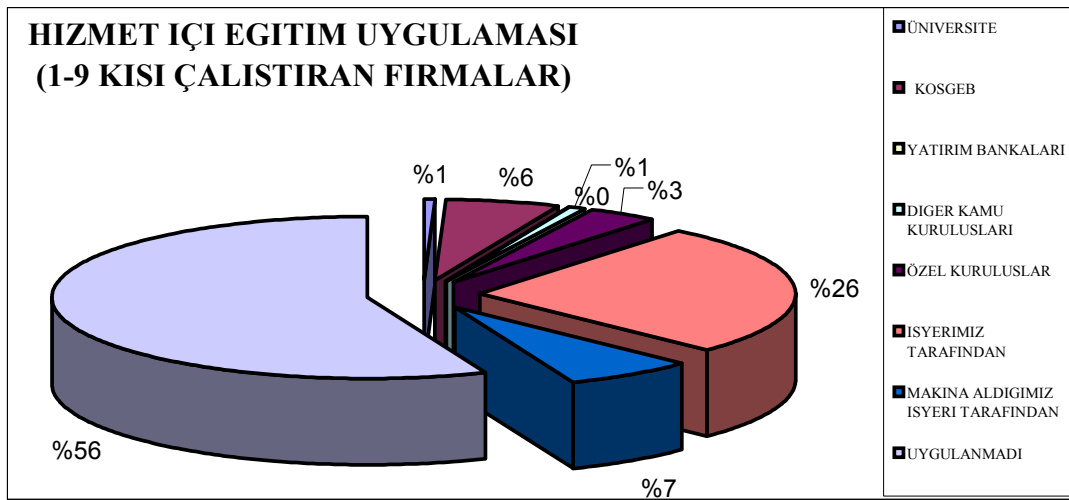
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 90.5'i taşeron işçi kullanmazken, % 9.5'i kullandıklarını belirtmişlerdir. Toplam İşçi Sayısı: 6.649 kişi iken, Taşeron işçi sayısı : 3.081 kişidir.

Soru : 21: İşyerinizde hizmet içi eğitim uygulandı ise hangi yollarla gerçekleştirildi?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 62.6'sında hizmet içi eğitim uygulanmazken, % 0.7'si üniversitelerden, % 6.3'ü KOSGEB'ten , % 1.2'si diğer kamu kuruluşlarından, %3.9'u özel kuruluşlardan, % 7.4'ü makina alınan işyeri tarafından eğitime tabi tutulmuştur. % 29.5'inde ise işyeri tarafından eğitim verilmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 50.4'ünde hizmet içi eğitim uygulanmamıştır. % 2.4'ünde üniversiteler tarafından, % 7.4'ünde KOSGEB tarafından, % 0.1'inde yatırım bankaları tarafından, % 3.6'sında kamu kuruluşları tarafından, % 9.3'ünde özel kuruluşlar tarafından, % 14.8'inde makina alınan firma tarafından eğitim uygulanmıştır. % 38.9'unda ise işyeri tarafından hizmet içi eğitim verilmiştir.

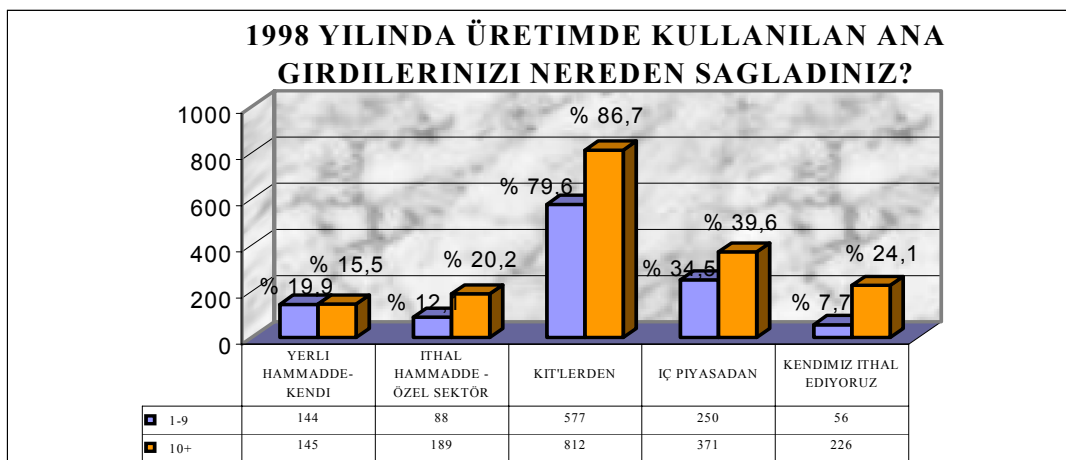

BÖLÜM 3: SATIN ALIŞLAR, SATIŞLAR VE PAZARLAMA SORUNLARI:

Soru : 22: 1998 yılında kullandığınız ana girdilerinizi nereden sağladınız? (% olarak belirtiniz)

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 19.9'u yerli hammaddeyi kendi işyerlerinden, % 12.1'i özel sektör işyerlerinden, % 79.6'sı da KİT'lerden, % 34.5'i ithal hammaddeyi iç piyasadan temin ettiklerini bildirirken, % 7.7'si ithal hammaddeyi kendilerinin ithal ettiklerini bildirmektedirler.

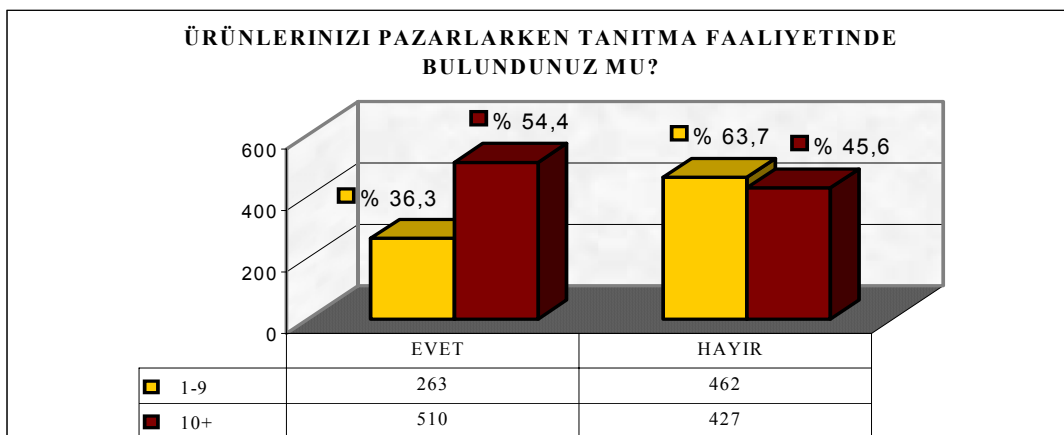
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 15.5'i yerli hammaddeyi kendi işyerlerinden, % 20.2'si özel sektör işyerlerinden, % 86.7'si KİT'lerden, % 39.6'sı ithal hammaddeyi iç piyasadan temin ederken, % 24.1'i de kendilerinin ithal ettiklerini bildirmektedir.

Soru : 23: 1994-1998 döneminde ürünlerinizi pazarlarken tanıtma faaliyetlerinde buldunuz mu?

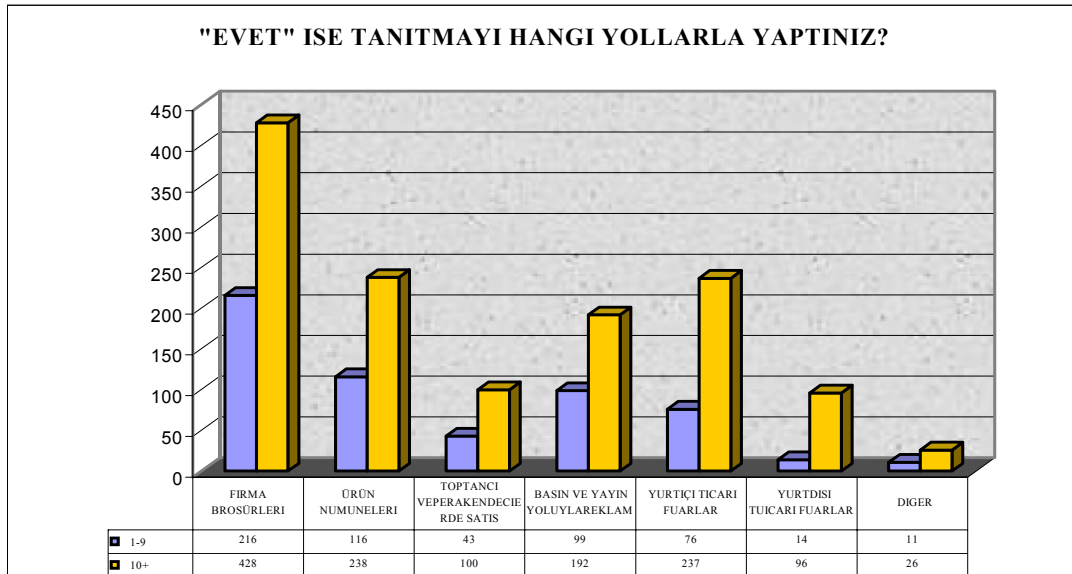
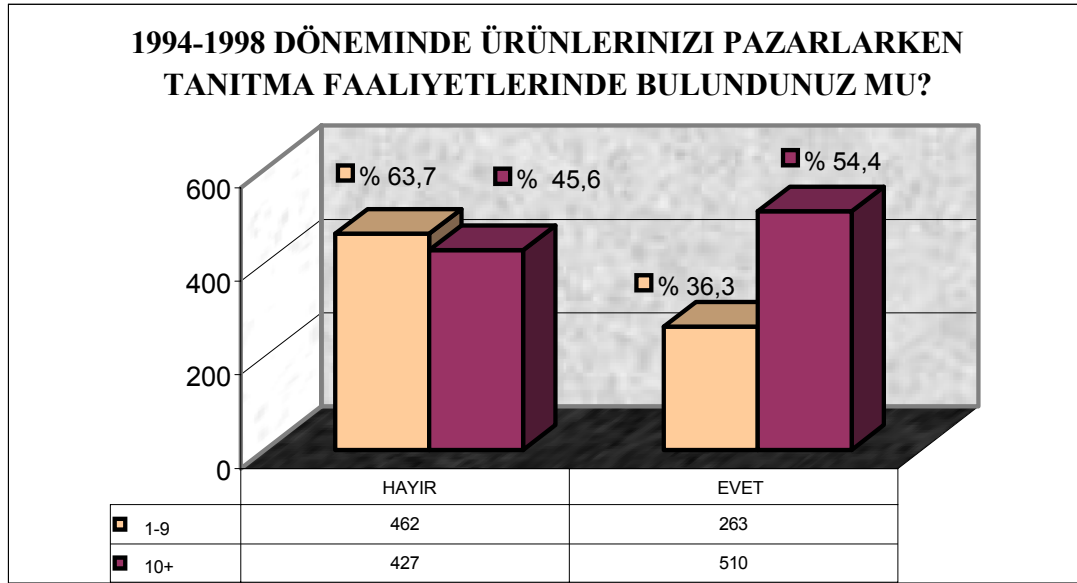
(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 36.3'ü tanıtma faaliyetinde bulunduğunu söylerken, % 63.7'si bulunmadıklarını belirtmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 54.4'ü ürünlerini tanıttıklarını, % 45.6'sı ise tanıtmadıklarını bildirmiştir.

Soru : 24: 1994-1998 döneminde ürünlerinizi pazarlarken tanıtma faaliyetlerinizi hangi yollarla yaptınız?

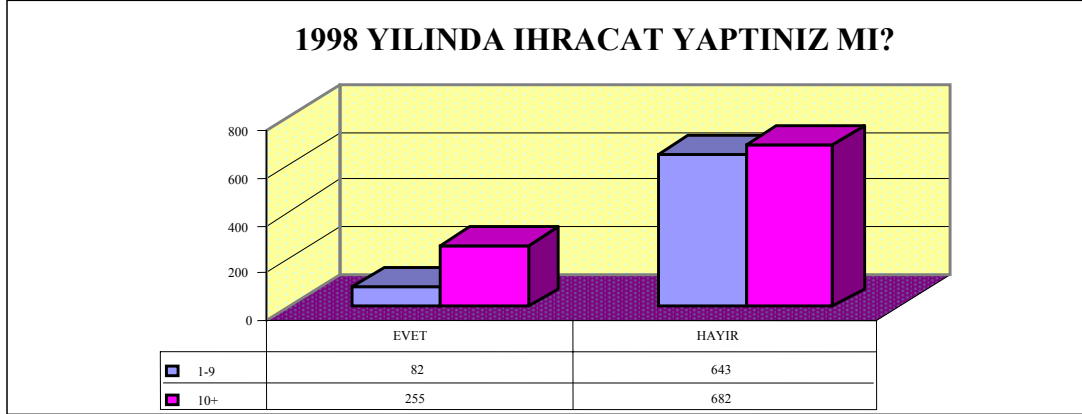
(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 82.1 'i ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 83.9'u tanıtma aracı olarak firma broşürlerini kullandıklarını, (1-9)'un % 44.1' i ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 46.7'si ürün numuneleri kullandıklarını, (1-9)'un % 16.3'ü ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 19.6'sı toptancı ve perakendecilerde satış özendirme çalışmaları yaptıklarını, (1-9)'un % 37.6'sı ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 37.6'sı basın ve yayın yoluyla reklam verdiklerini, (1-9) 'un % 28.9'u ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 46.5'i yurtiçi ticari fuarları kullandıklarını, (1-9)'un % 5.3'ü ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 18.8'i yurtdışı fuarları kullandıklarını bildirmişlerdir.

Soru : 25: 1998 yılında ürettiğiniz mallardan ihracat yaptınız mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 11.3'ü ihracat yaparken, % 88.7'si ihracat yapmamaktadır.

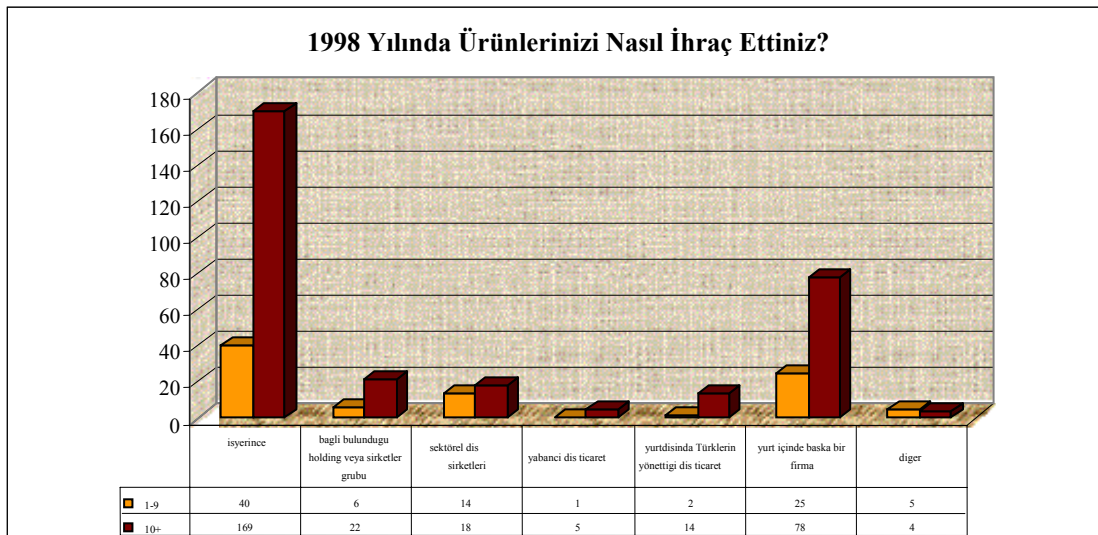
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 27.2'si ihracat yaparken, % 72.8'i ihracat yapmamaktadır.

Soru : 26: 1998 yılında ürünlerinizi nasıl ihraç ettiniz?

(1-9) kişi çalıştıran ve ihracat yapan 82 firmanın % 48.8'i ürünlerini kendi işyerlerinden ihraç ettiklerini, % 7.3'ü bağlı buldukları holding veya şirketler grubu aracılığıyla ihraç ettiklerini, % 17.1'i sektörel dış ticaret aracılığı ile, % 1.2'si yabancı dış ticaret şirketi aracılığıyla, % 2.4'ü yurtdışında Türklerin yönettiği dış ticaret şirketi aracılığıyla, % 30.5'i yurtiçinde başka bir firma aracılığıyla ihracat gerçekleştirdiklerini ifade ederken, % 6.1'i de diğer şikkını işaretlemişlerdir.

10 ve üstü kişi çalıştıran ve ihracat yapan 255 firmanın % 66.3'ü ürünlerini kendileri ihraç ettiklerini, % 8.6'sı bağlı buldukları holding veya şirketler grubu aracılığıyla, % 7.1' i sektörel dış ticaret aracılığı ile, % 2'si yabancı dış ticaret şirketi aracılığıyla, % 5.5'i yurtdışında Türklerin yönettiği dış ticaret şirketi aracılığıyla, % 30.6'sı yurtiçinde başka bir firma aracılığıyla ihracat gerçekleştirdiklerini ifade ederken, % 1.6'sı da diğer şikkını işaretlemişlerdir.

Soru : 27: 1998 yılında hangi ülkelere ihracat yaptınız?

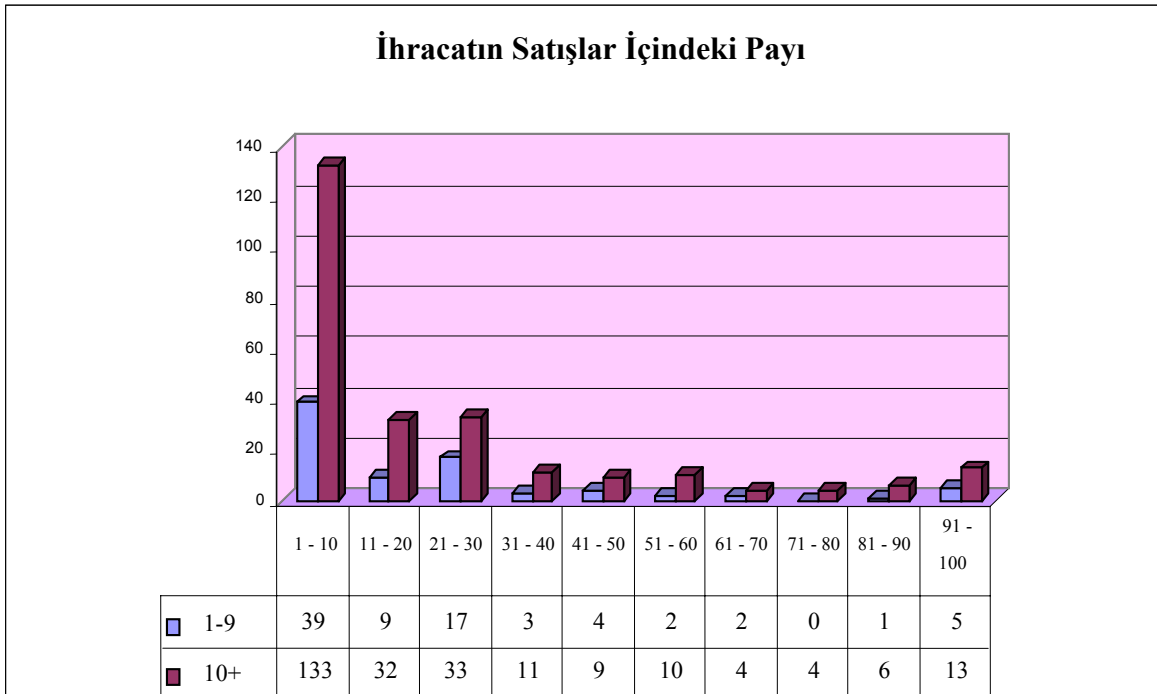
(1-9) kişi çalıştıran ve ihracat yapan 82 firmanın % 28.1'i Almanya'ya, % 4.7'si Slovenya'ya, % 9.7'si Beyaz Rusya'ya, % 7.8'i ABD'ye, % 49.7'si de diğer ülkelere ihracat yaptıklarını bildirmişlerdir.

10 ve üstü kişi çalıştıran ve ihracat yapan 255 firmanın % 15.2'si Almanya'ya, % 4.5'i İngiltere'ye, % 4.1'i İspanya'ya, % 19.9'u ABD'ye, % 56.4'ü de diğer ülkelere ihracat yaptıklarını bildirmişlerdir.

Soru : 28: 1998 yılında ürettiğiniz mallardan yaptığınız ihracatın aynı yıldaki ürettiğiniz mallardan yaptığınız toplam satışlarınız içindeki payı nedir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 47.6'sı yaptıkları ihracatın toplam satışlar içindeki payı % 1-10 arasında, % 11'nin % 11-20 arasında, % 20.7'si % 21-30 arasında, % 3.7'sinin % 31-40 arasında, % 4.9'u %41-50 arasında, % 2.4'ü % 51-60 arasında, % 1.2'si % 81-90 arasında, % 6.1'i % 91-100 arasındadır.

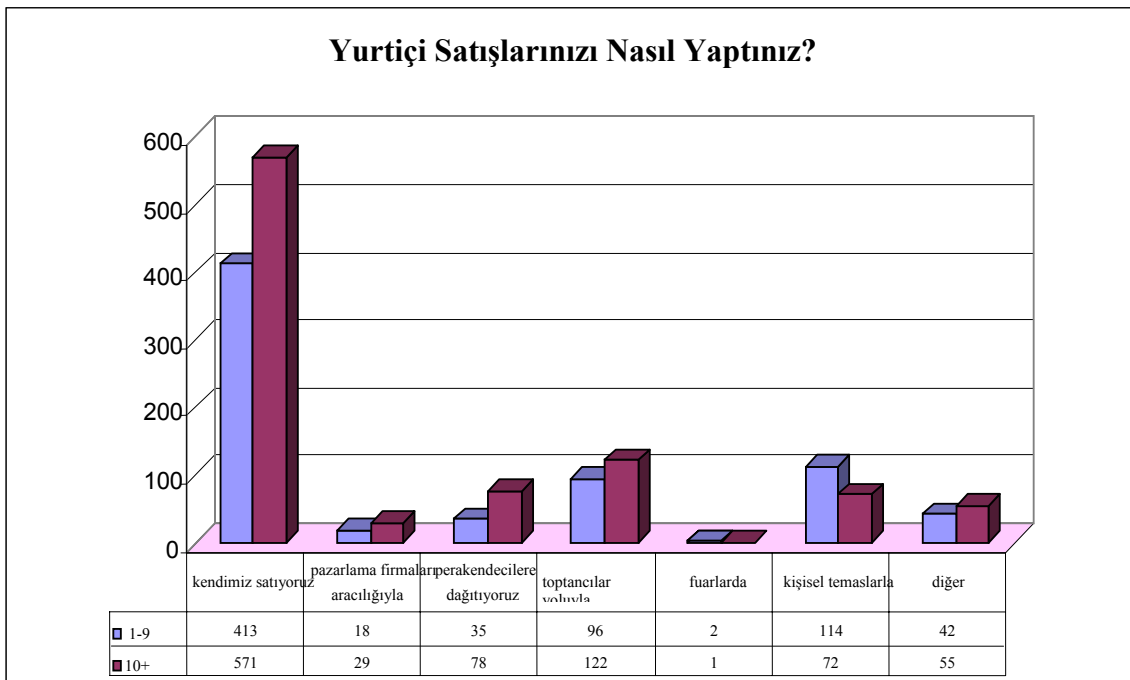
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 52.2'si yaptıkları ihracatın toplam satışlar içindeki payı % 1-10 arasında, % 12.5'inin % 11-20 arasında, % 12.9'unun % 21-30 arasında, % 4.3'ünün % 31-40 arasında, % 3.5'nin %41-50 arasında, % 3.9'nun % 51-60 arasında, % 1.6'sının % 61-70 arasında, % 1.6'sının %71-80 arasında, % 2.4'ünün % 81-70 arasında, % 5.1'nin % 91-100 arasındadır.

Soru : 29: 1998 yılında ürettiğiniz malların yurtiçi satışını nasıl yaptınız?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 57.4'ü ürünlerini yurtdışına kendileri sattıklarını, % 2.5'i pazarlama firmaları aracılığıyla sattıklarını, % 4.9'u perakendecilere dağıttıklarını, % 13.3'ü toptancılar yoluyla, % 0.3'ü fuarlarda müşteri ile anlaşarak, % 15.8'i kişisel temas ve ziyaretlerle, % 5.8'i de diğer yöntemlerle sattıklarını bildirmektedirler.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 61.5'i ürünlerini yurtdışına kendileri sattıklarını, % 23.1'i pazarlama firmaları aracılığıyla sattıklarını, % 8.4'ü perakendecilere dağıttıklarını, % 13.1'i toptancılar yoluyla, % 0.1'i fuarlarda müşteri ile anlaşarak, % 7.8'i kişisel temas ve ziyaretlerle, % 5.9'u de diğer yöntemlerle sattıklarını bildirmektedirler.

Soru: 30: 1998 yılı yurtiçi satışlarınızın toplam satışlarınız içindeki oranı nedir?

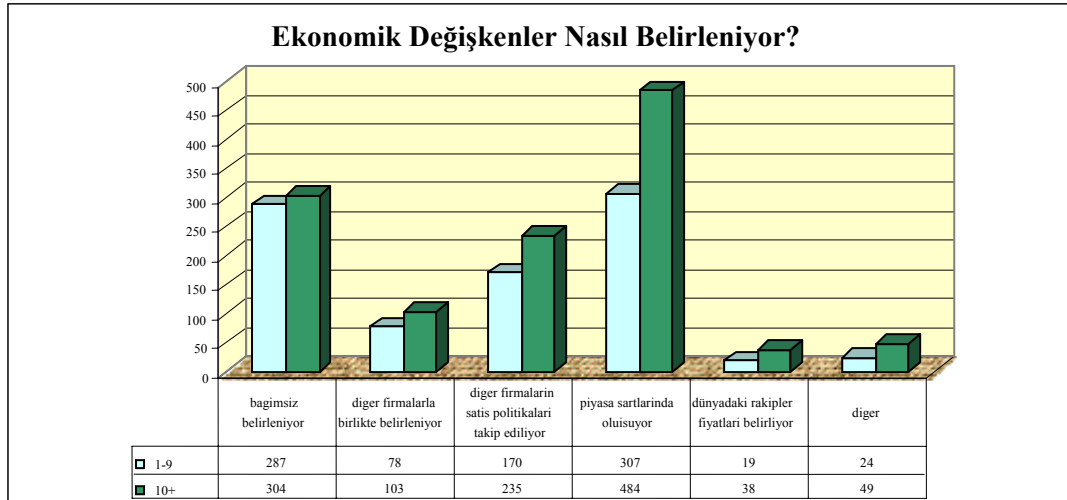
Verilen cevapların anlaşılabilir ve kullanılamaz olmasından dolayı, bu soruya bir yorum yapılamamaktadır.

Soru: 31: İşyeriniz; fiyat, arz, üretim, dağıtım miktarı gibi ekonomik değişkenleri nasıl belirliyor?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 42.6'sında ekonomik değişkenler piyasa koşullarında oluşurken, % 39.9'unda bağımsız belirlenmekte, % 23.6'sında diğer firmaların satış politikaları izlenmekte, % 10.8'inde diğer firmalarla birlikte belirlenmekte, % 2.6'sında dünyadaki rakipleri fiyatları belirlemektedir. Firmaların % 3.3'ü de diğer etkenleri işaretlemişlerdir.

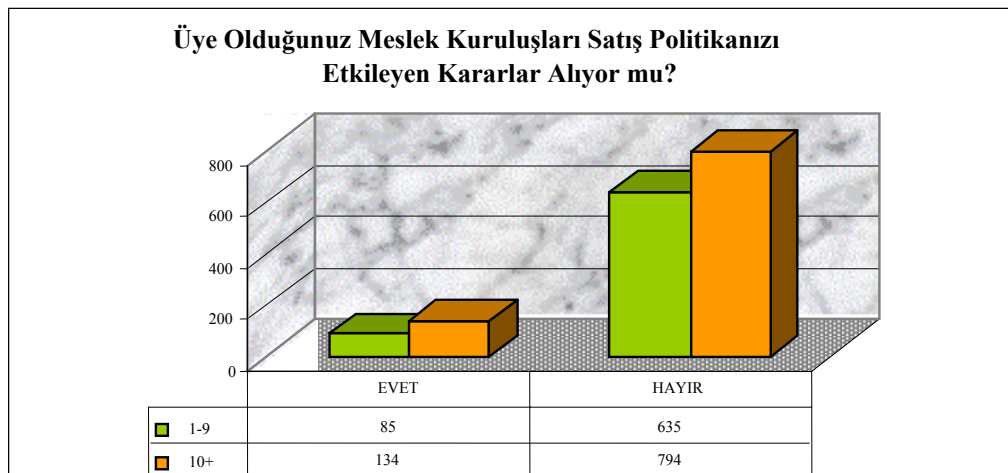

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 52.2'sinde ekonomik değişkenler piyasa koşullarında oluşurken, % 32.8'inde bağımsız belirlenmekte, % 25.3'ünde diğer firmaların satış politikaları izlenmekte, % 11.1'inde diğer firmalarla birlikte belirlenmekte, % 4.1'inde dünyadaki rakipleri fiyatları belirlemektedir. Firmaların % 5.3'ü de diğer etkenleri işaretlemiştir.

Soru: 32: Üye olduğunuz meslek kuruluşları (Birlik, dernek, od vs.) satış politikasını etkileyen kararlar alıyor mu?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 88.2'inde ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 85.6'sında, meslek kuruluşları satış politikasını etkilememektedir.

Soru: 33: İşyerinizi hangi açılardan yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda rekabet edebilir buluyorsunuz?

Pazarlama Stratejisi Açısından, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 26.3'ü yurtiçi piyasalarda rekabet edebiliriz, % 73.7'si rekabet edemeyiz, demiştir. Yurtdışı piyasalarda ise, firmaların % 6.9'u evet, % 93.1'i hayır cevabını vermiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların %32.7'si pazarlama stratejileri açısından, yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 67.3'ü edemeyeceklerini söylemiştir.

Ürün bazında bakıldığında; (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 43.2'si yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 56.8'si edemeyeceklerini bildirirken, yurtdışı piyasalar için bu oranlar, % 13.2 evet ve % 86.8 hayırdır.

Ürün fiyatı açısından, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 49.8'i yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 50.2'si edemeyeceklerini belirtmiştir. Yurtdışı piyasalarda ise oranlar; % 18.6 evet ve % 81.4 hayırdır.

Ürün Kalitesi açısından ise, firmaların % 72.6'sı yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 27.4'ü edemeyeceklerini söylemiştir. Yurtdışı piyasalarda ise oranlar; % 20.6 evet ve % 79.4 hayırdır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların açısından yurtiçinde ürün çeşidi açısından rekabet edebilir olan firmaların oranı % 55.6, edemeyiz diyenlerin oranı % 44.4'dür. Yurtdışı piyasalar açısından ise, ürün çeşidinde rekabete, firmaların % 20.1'i evet, % 79.9'u hayır demiştir.

Ürün fiyatı açısından, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 57.5'i yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 42.5'i edemeyeceklerini belirtmiştir. Yurtdışı piyasalarda ise oranlar; % 24.1 evet ve % 75.9 hayırdır.

Ürün Kalitesi açısından ise, firmaların % 83.9'u yurtiçinde rekabet edebileceklerini, % 16.1'i edemeyeceklerini söylemiştir. Yurtdışı piyasalarda ise oranlar; % 31.8 evet ve % 68.2 hayırdır.

Satış sonrası sunulan hizmet açısından, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 42.5'i yurtiçinde ve % 8.4'ü yurtdışında rekabet edebilecekleri bidirmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların %49.2'si yurtiçinde ve % 13.3'ü de yurtdışında satış sonrası sunulan hizmetler açısından rekabet edebileceklerini söylemiştir.

Organizasyon yapısı açısından; (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 24.6'sı yurtiçinde, % 8.4'ü yurtdışında rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 57.5, yurtdışında % 91.6'dır.

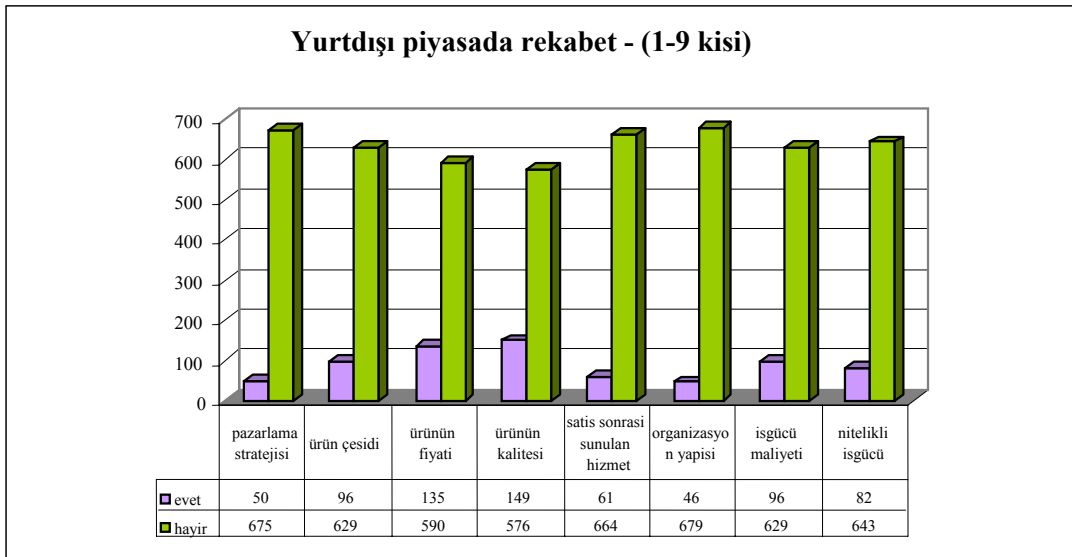
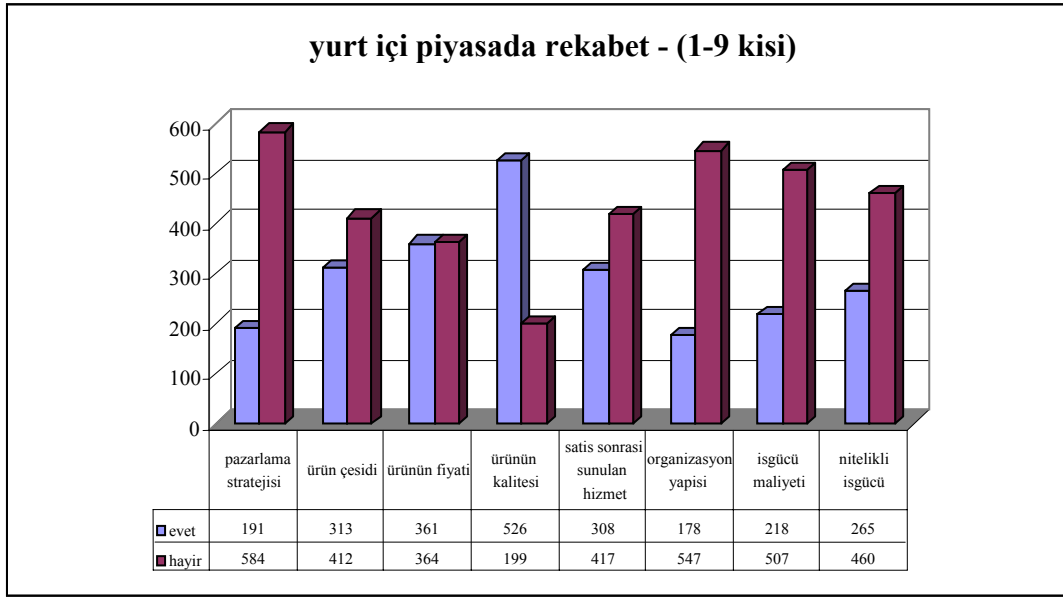
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 30'u yurtiçinde, % 8.8'i yurtdışında organizasyon yapısı açısından rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 70, yurtdışında % 91.2'dir.

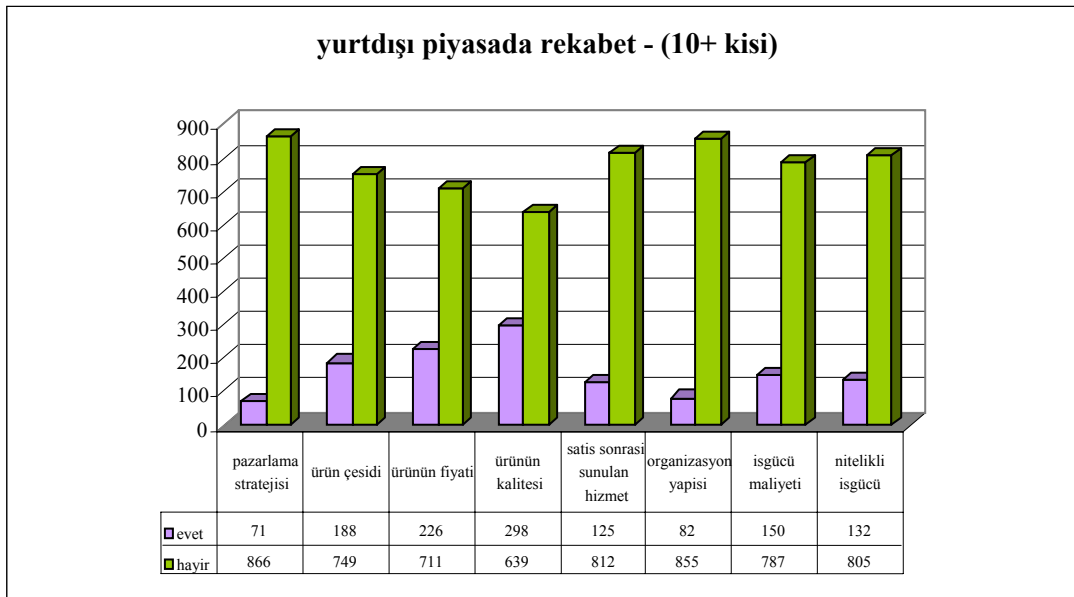
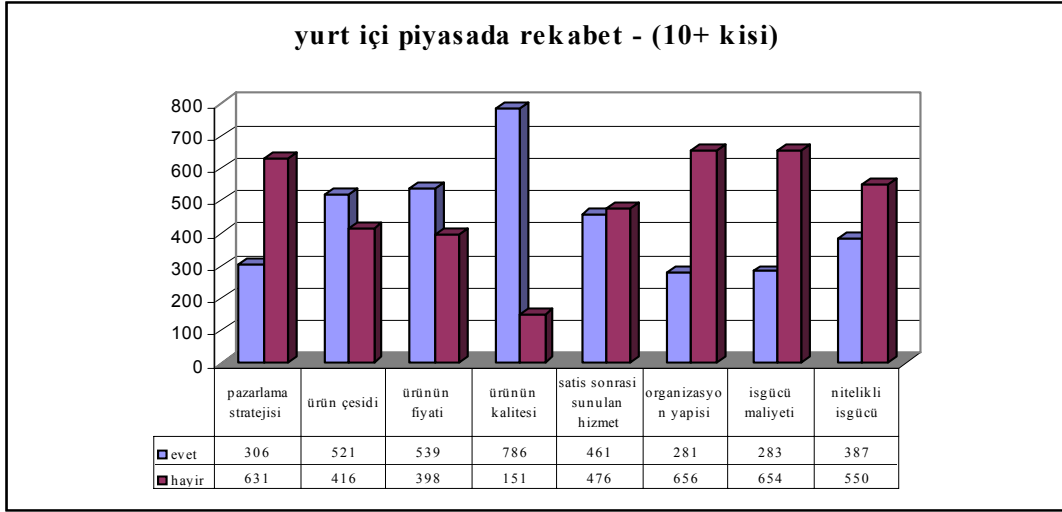
İşgücü maliyeti açısından; (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 30.1'i yurtiçinde, % 13.2'si yurtdışında rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 69.9, yurtdışında % 86.8'dir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 30.2'si yurtiçinde, % 16'sı yurtdışında işgücü maliyeti açısından rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 69.8, yurtdışında % 84'dür.

Nitelikli İşgücü açısından; (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 36.6'sı yurtiçinde, % 11.3'ü yurtdışında rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 63.4, yurtdışında % 88.7'dir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 41.3'ü yurtiçinde, % 14.1'i nitelikli işgücü açısından rekabet edebileceklerini bildirmişlerdir. Rekabet edemeyeceklerini söyleyen firmaların oranı, yurtiçinde % 58.7, yurtdışında % 85.9'dur.

BÖLÜM IV. MAKİNA PARKI VE TEKNOLOJİ

Soru:34: İşyerinizdeki makina veya teçhizatın ortalama yaşı nedir?

(1-9) kişi çalıştıran 743 işyerindeki makinaların % 1-20 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 17.9, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 11.4, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 10.5, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 7'dir. Makinaların % 21-40 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 8.1, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 11.7, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 10.0, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 3.8'dir. Makinaların % 41-60 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 3.8, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 9.3, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 6.7, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 4.2'dir. Makinaların % 61-80 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 3.4, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 6.2, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 5.1, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 5'dir. Makinaların % 81-100 arasındaki dilimin ortalama yaşı ise, 0-2 yıl olan işyeri oranı % 5.5, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 17.5, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 14, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 17.9'dur.

10+ kişi çalıştıran 947 işyerindeki makinaların % 1-20 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 23.7, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 19.5, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 22, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 14.4'dür. Makinaların % 21-40 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 12.6, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 19.9, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 13.8, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 7.6'dır. Makinaların % 41-60 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 6.5, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 9.3, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 9.3, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 5.8'dir. Makinaların % 61-80 arasındaki dilimin ortalama yaşı 0-2 yıl olan işyeri oranı % 4.4, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 6.5, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 4.5, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 5.5'dir. Makinaların % 81-100 arasındaki dilimin ortalama yaşı ise, 0-2 yıl olan işyeri oranı % 5.9, 2-5 yıl olan işyeri oranı % 14.3, 5-9 yıl olan işyeri oranı % 8.4, 9 yıldan fazla olan işyeri oranı % 10.8'dir.

İŞYERİNDEKİ MAKİNA VE TEÇİZATIN ORTALAMA YAŞI

	İŞYERİ SAYISI	ORTALAMA YAŞI (YIL)	1 - 20		21 - 40		41 - 60		61 - 80		81 - 100	
			SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
TOPLAM	1,690	0 - 2	357	21.1	179	10.6	90	5.3	67	4.0	97	5.7
	1,690	2 - 5	270	16.0	275	16.3	157	9.3	108	6.4	265	15.7
	1,690	5 - 9	286	16.9	205	12.1	138	8.2	81	4.8	184	10.9
	1,690	9+	188	11.1	100	5.9	86	5.1	89	5.3	235	13.9
	-	TOPLAM	1,101	65.1	759	44.9	471	27.9	345	20.4	781	46.2
1-9	743	0 - 2	133	17.9	60	8.1	28	3.8	25	3.4	41	5.5
	743	2 - 5	85	11.4	87	11.7	69	9.3	46	6.2	130	17.5
	743	5 - 9	78	10.5	74	10.0	50	6.7	38	5.1	104	14.0
	743	9+	52	7.0	28	3.8	31	4.2	37	5.0	133	17.9
	-	TOPLAM	348	46.8	249	33.5	178	24.0	146	19.7	408	54.9
10+	947	0 - 2	224	23.7	119	12.6	62	6.5	42	4.4	56	5.9
	947	2 - 5	185	19.5	188	19.9	88	9.3	62	6.5	135	14.3
	947	5 - 9	208	22.0	131	13.8	88	9.3	43	4.5	80	8.4
	947	9+	136	14.4	72	7.6	55	5.8	52	5.5	102	10.8
	-	TOPLAM	753	79.5	510	53.9	293	30.9	199	21.0	373	39.4

**Soru: 35: İşyerinizdeki mevcut makinaların temin durumu nedir?
(% olarak beirtiniz)**

(1-9) kişi çalıştıran 743 işyerindeki makinaların % 1-20 'sinin birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 8.1, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 1.9, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 5.4, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 4.2'dir. Makinaların % 21-40 'ının birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 7.1, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 2.7, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 6.3, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 3.2'dir. Makinaların % 41-60 'ının birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 6.3, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 4.6, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 7.1, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 5.1'dir. Makinaların % 61-80 'ninin birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 6.1, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 3.1, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 11.4, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 3.2'dir. Makinaların % 81-100 'ünün birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 8.9, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 7.9, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 42.5, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 9.2'dir.

10+ kişi çalıştıran 947 işyerindeki makinaların % 1-20 'sinin birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 8.1, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 3.6, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 12.1, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 4.9'dur. Makinaların % 21-40 'ının birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 9.9, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 2.9, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 10.2, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 4.4'dür. Makinaların % 41-60 'ının birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 12.5, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 5.3, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 11.8, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 4.8'dir. Makinaların % 61-80 'ninin birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 11.8, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 3.8, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 11.5, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 2.7'dir. Makinaların % 81-100 'ünün birinci el ithal olduğu işyeri oranı % 17.8, ikinci el ithal olduğu işyeri oranı % 5.7, birinci el yerli olduğu işyeri oranı % 30.8, ikinci el yerli olduğu işyeri oranı % 4.8'dir.

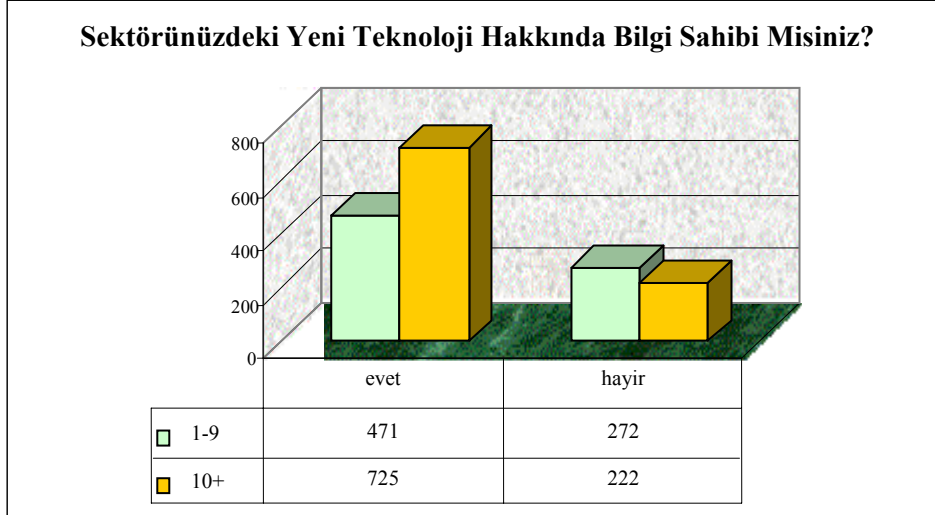
MAKİNELERİN TEMİN DURUMU

	İŞYERİ SAYISI	MAKİNELERİN TEMİN DURUMU	1 - 20		21 - 40		41 - 60		61 - 80		81 - 100	
			SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)	SAYI	ORAN (%)
TOPLAM	1,690	İTHAL 1.EL	137	8.1	147	8.7	165	9.8	157	9.3	235	13.9
	1,690	İTHAL 2.EL	48	2.8	47	2.8	84	5.0	59	3.5	113	6.7
	1,690	YERLİ 1.EL	155	9.2	144	8.5	165	9.8	194	11.5	608	36.0
	1,690	YERLİ 2.EL	77	4.6	66	3.9	83	4.9	50	3.0	113	6.7
	-	TOPLAM	417	24.7	404	23.9	497	29.4	460	27.2	1,069	63.3
1-9	743	İTHAL 1.EL	60	8.1	53	7.1	47	6.3	45	6.1	66	8.9
	743	İTHAL 2.EL	14	1.9	20	2.7	34	4.6	23	3.1	59	7.9
	743	YERLİ 1.EL	40	5.4	47	6.3	53	7.1	85	11.4	316	42.5
	743	YERLİ 2.EL	31	4.2	24	3.2	38	5.1	24	3.2	68	9.2
	-	TOPLAM	145	19.5	144	19.4	172	23.1	177	23.8	509	68.5
10+	947	İTHAL 1.EL	77	8.1	94	9.9	118	12.5	112	11.8	169	17.8
	947	İTHAL 2.EL	34	3.6	27	2.9	50	5.3	36	3.8	54	5.7
	947	YERLİ 1.EL	115	12.1	97	10.2	112	11.8	109	11.5	292	30.8
	947	YERLİ 2.EL	46	4.9	42	4.4	45	4.8	26	2.7	45	4.8
	-	TOPLAM	272	28.7	260	27.5	325	34.3	283	29.9	560	59.1

Soru: 36: İşyerinizin faaliyet gösterdiği sektörde kullanılan yeni teknoloji hakkında bilginiz var mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 63.4'ünün yeni teknoloji hakkında bilgisi varken, % 36.6'sının bir bigisi yoktur.

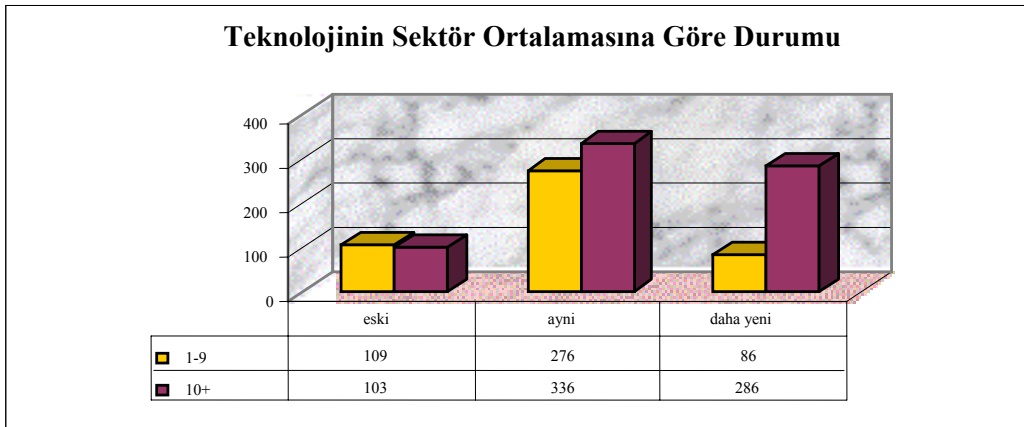
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 76.6'sının bilgisi bulunurken, %23.4'ünün yeni teknolojiler hakkında herhangi bir bilgisi yoktur.

Soru: 37: İşyerinizde kullanılan teknolojinin sektör ortalamasına göre durumu nedir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 23.1'inde kullanılan teknoloji sektör ortalamasına göre eski iken., % 58.6'sında aynı ve % 18.3'ünde daha yenidir.

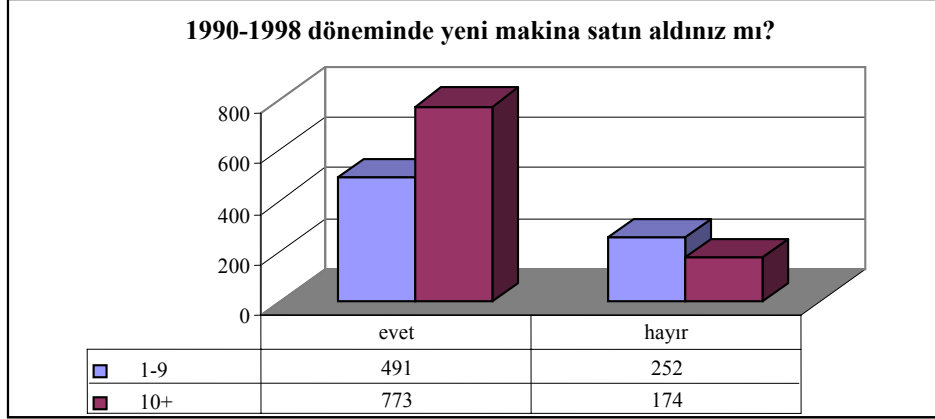
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 14.2'sinde kullanılan teknoloji sektör ortalamasına göre eski iken., % 46.3'ünde aynı ve % 39.4'ünde daha yenidir.

Soru: 38: 1990-1998 döneminde makina satın aldınız mı?

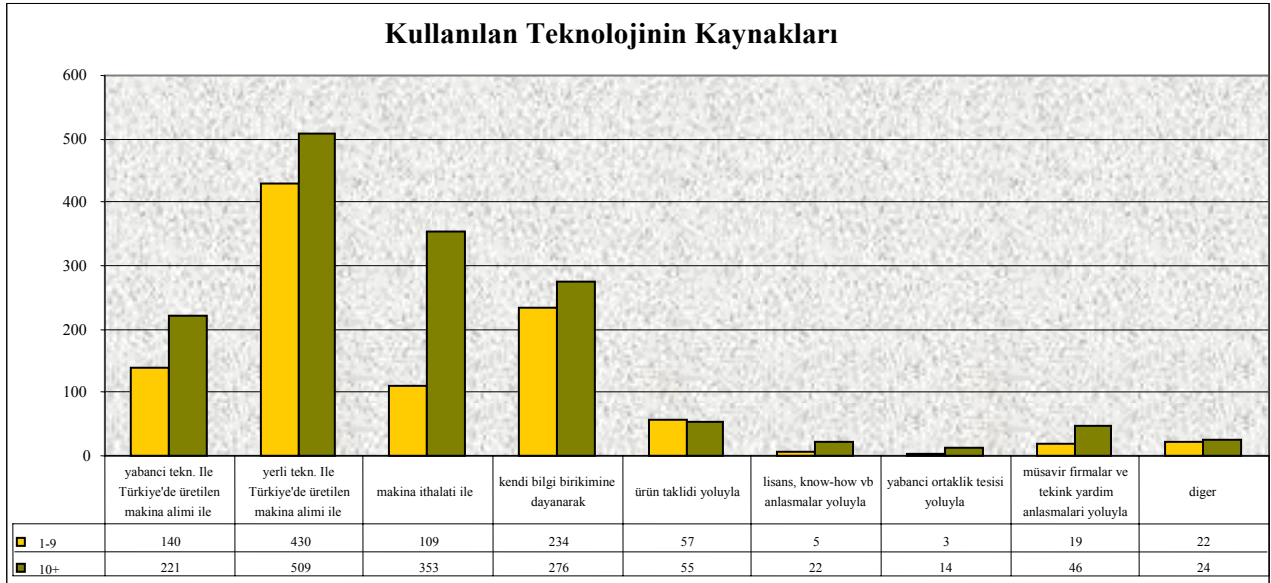
(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 66.1'i bu dönemde yeni makina alırken, % 33.9'u eski makinalarını kullanmaya devam etmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 81.6'sı bu dönemde yeni makina almış ve % 18.4'ü almamıştır.

Soru: 39: Ana üretim birimlerinizde esas olarak kullanılan teknoloji hangi kaynaklardan elde edildi?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 57.9'unda ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 53.7'sinde, üretimde kullanılan teknoloji, yerli teknoloji ile Türkiye'de üretilen makina alımı ile sağlanmıştır.

Soru: 40: Lisans, know-how, royalti vb. hangi ülkelerden sağladınız?

(1-9) kişi çalıştıran firmalar, lisans, know-how, royalti vb. anlaşmaları İtalya, Almanya ve ABD'den sağlarken, 10 ve üstü firmalar bu ülkelere ilave olarak, Fransa, Belçika ve İngiltere'den temin etmişlerdir.

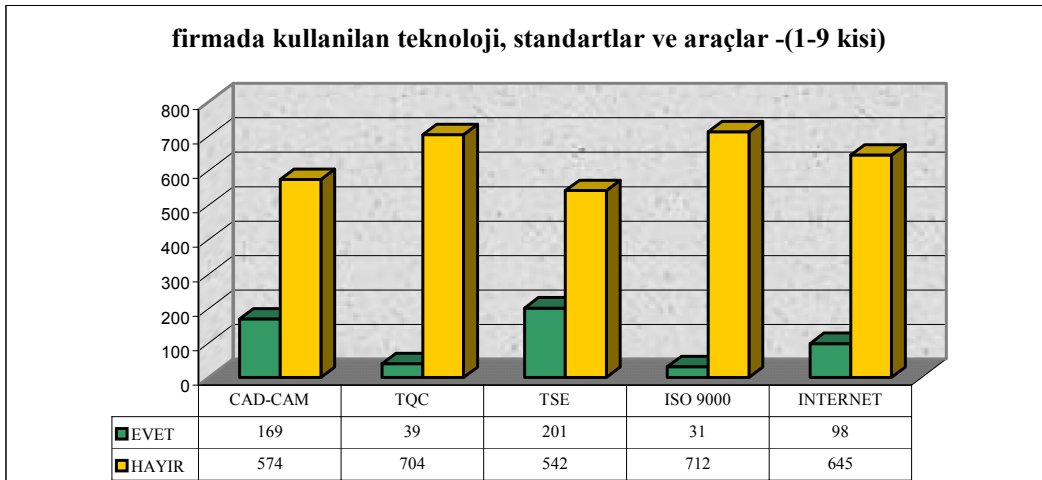
Lisans, know-how, royalti vb. hangi ülkelerden sağladınız?

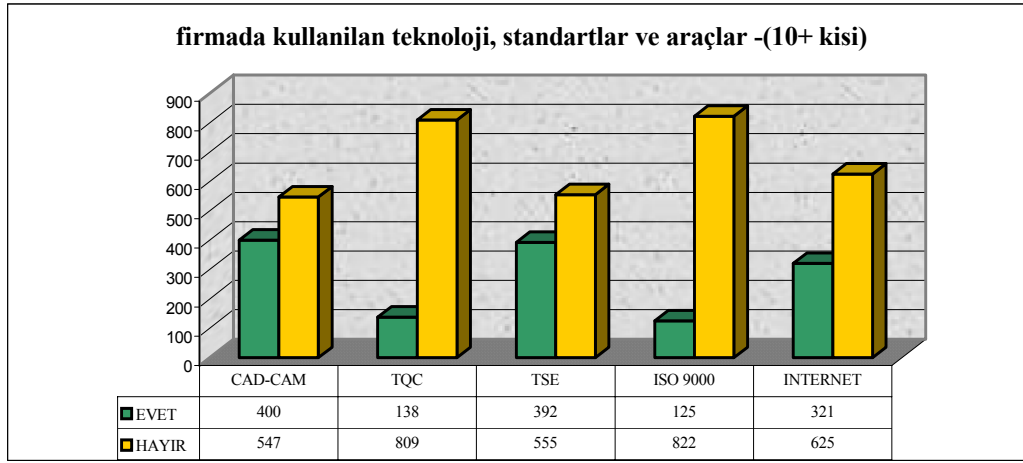
	İŞYERİ SAYISI	ALMANYA	İTALYA	FRANSA	ABD	BELÇİKA	İNGİLTERE	DİĞER
TOPLAM	27	9	7	5	5	3	3	6
1-9	5	1	2	-	1	-	-	1
10+	22	8	5	5	4	3	3	5

Soru: 41: Aşağıdaki teknoloji, standartlar ve araçları kullanıyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 22.7'si bilgisayar destekli tasarım ve üretim (CAD, CAM) % 5.2'si toplam kalite yönetimi (TQC), % 27.1'i TSE belgeli üretim, %4.2'si ISO 9000 kalite güvence sistemi (onaylı), % 13.2'si internet veya diğer uluslararası bilgisayar ağı kullanmaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 42.2'si bilgisayar destekli tasarım ve üretim (CAD, CAM) % 14.6'sı toplam kalite yönetimi (TQC), % 41.4'ü TSE belgeli üretim, % 13.2'si ISO 9000 kalite güvence sistemi (onaylı), % 33.9'u internet veya diğer uluslararası bilgisayar ağı kullanmaktadır

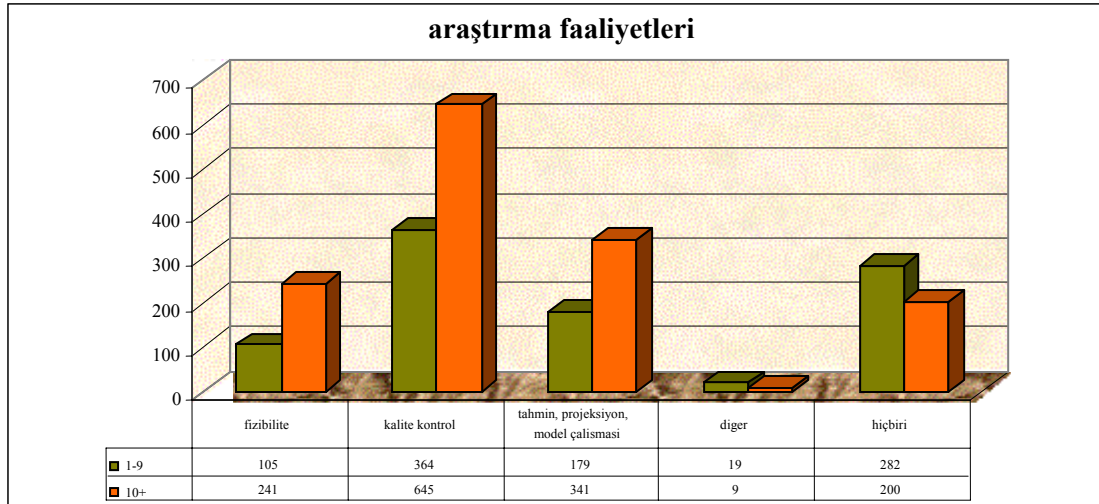

Soru: 42: İşyerinizce aşağıdaki araştırma faaliyetlerinden hangileri yapılmakta veya yaptırılmaktadır?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların %14.1'i araştırma faaliyeti olarak, fizibilite, % 49'u kalite kontrol, % 24.1'i tahmin, projeksiyon, model çalışması, % 2.6'sı da diğer çalışmaları yaptıklarını bildirirken, % 38'i hiçbirini yapmadıklarını bildirmiştir.

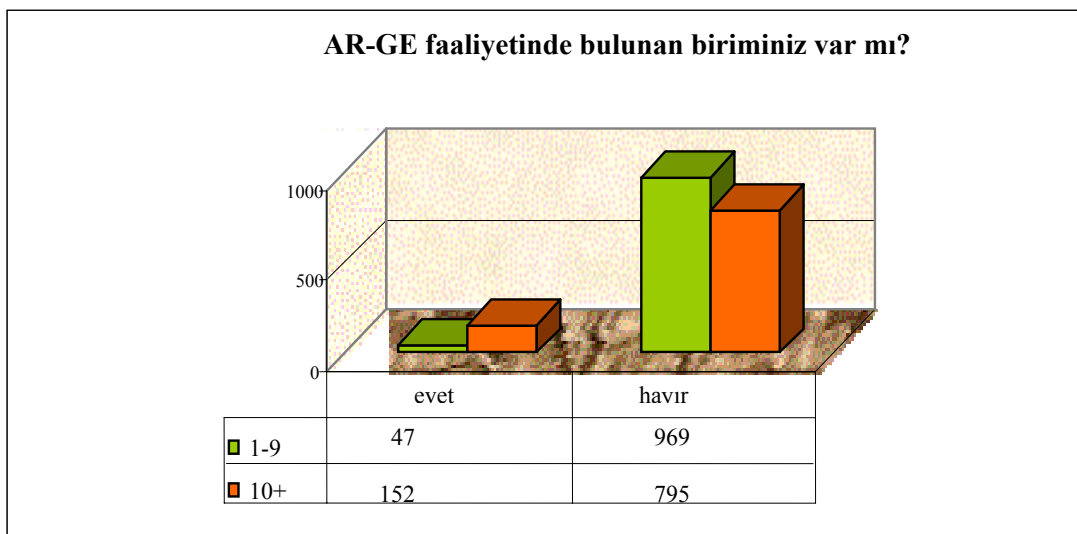
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 25.4'ü araştırma faaliyeti olarak, fizibilite, % 68.1'i kalite kontrol, % 36'sı tahmin, projeksiyon, model çalışması, % 1'i de diğer çalışmaları yaptıklarını bildirirken, % 21.1'i hiçbirini yapmadıklarını bildirmiştir.

Soru: 43: İşyerinizde düzenli AR-GE faaliyetinde bulunan biriminiz var mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 6.3'ünde ar-ge birimi bulunurken, % 93.7'inde bulunmamaktadır.

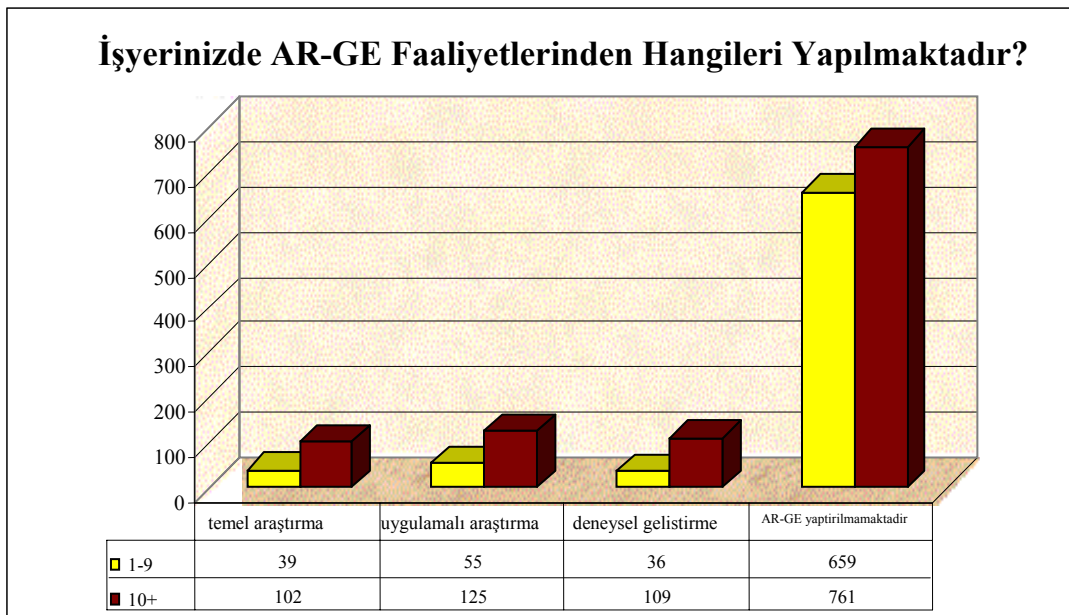
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 16.1'inde ar-ge birimi bulunmaktadır. % 83.9'unda ise böyle bir birim bulunmamaktadır.

Soru: 44: İşyerinizde ar-ge faaliyetlerinden hangileri yapılmakta veya yaptırılmaktadır?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 5.2'si temel araştırma, % 7.4'ü uygulamalı araştırma, % 4.8'i deneysel geliştirme yaptırırken, % 88.7'sinde ar-ge çalışması yaptırılmamaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 10.8'inde temel araştırma, % 13.2'sinde uygulamalı araştırma, % 11.5'inde deneysel geliştirme yaptırırken, % 80.4'ünde ar-ge çalışması yaptırılmamaktadır.

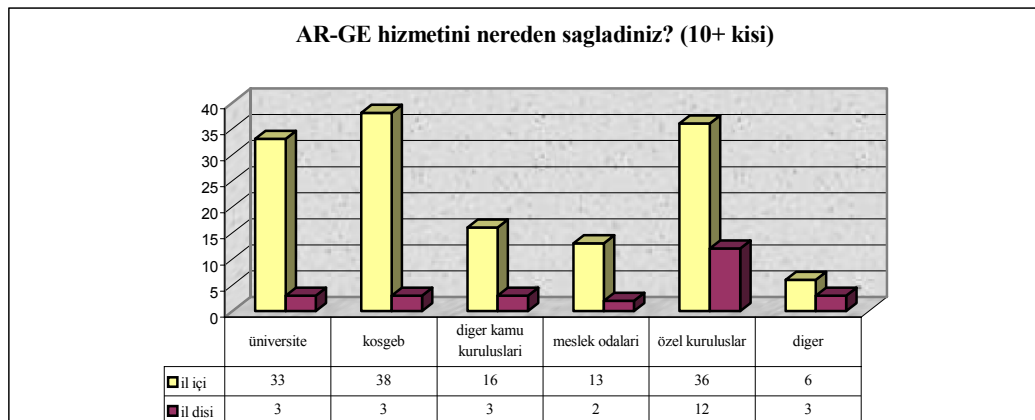
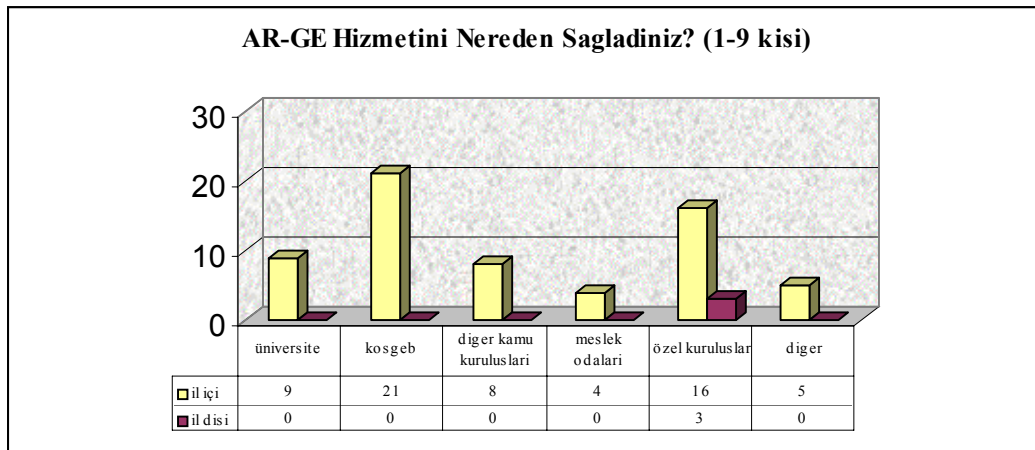
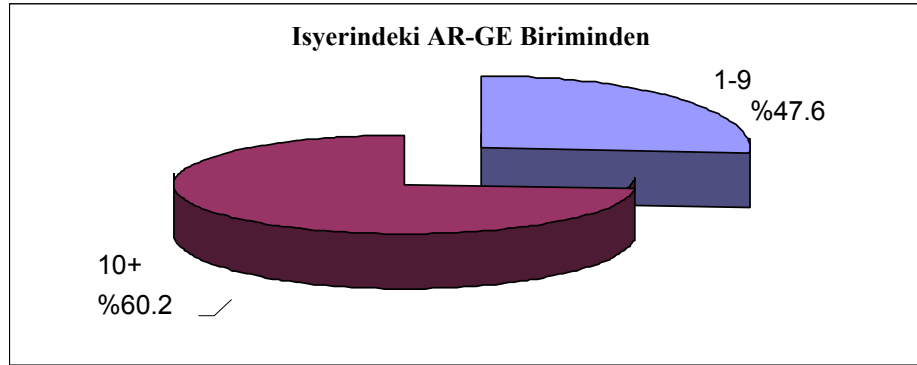

Soru: 45: Üretim sürecinde yararlandığınız ar-ge hizmetlerini nereden sağladınız?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 47.6'sı ile 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 60.2'si ar-ge hizmetlerini işyerindeki ar-ge biriminden sağladıklarını bildirmektedir.

Ayrıca (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 10.7'si ar-ge hizmetlerini kendi illerindeki üniversitelerden, % 25'i KOSGEB'ten, % 9.5'i diğer kamu kuruluşlarından, % 4.8'i meslek odalarından, % 19'u özel kuruluşlardan sağladıklarını bildirmektedir. Firmaların % 3.6'sı da kendi illeri dışındaki özel kuruluşlardan böyle bir hizmet aldıklarını bildirmektedir.

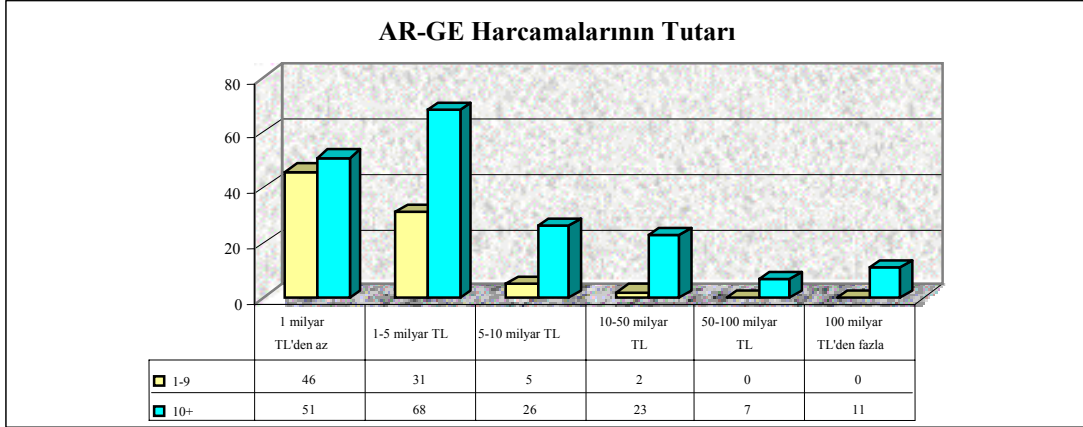
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 17.7'si ar-ge hizmetlerini kendi illerindeki üniversitelerden, % 20.4'ü KOSGEB'ten, % 8.6'sı diğer kamu kuruluşlarından, % 7'si meslek odalarından, % 19.4'ü özel kuruluşlardan sağladıklarını bildirmektedir. Firmaların % 6.5'i de kendi illeri dışındaki özel kuruluşlardan böyle bir hizmet aldıklarını bildirmektedir.

Soru: 46: İşyerinizin ar-ge harcamalarının toplam tutarını belirtiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 54.8'inin ar-ge harcamaları tutarı 1 milyardan az, % 36.9'unun 1-5 milyar arası, % 6'sının 5-10 milyar arası, % 2.4'ünün 10-50 milyar arasıdır.

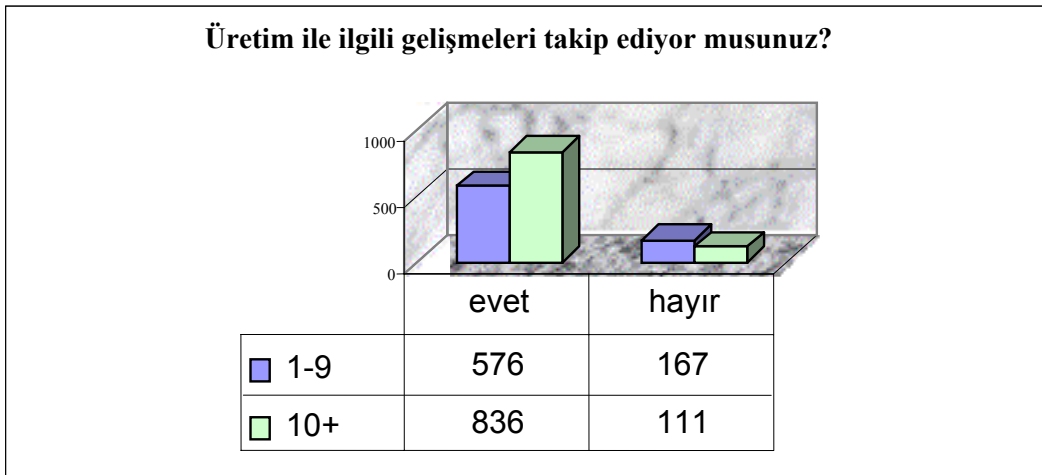
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 27.4'nün ar-ge harcamaları tutarı 1 milyardan az, % 36.6'sının 1-5 milyar arası, % 14'ünün 5-10 milyar arası, % 12.4'ünün 10-50 milyar, % 3.8'inin 50-1000 milyar arası, % 5.9'unun 1000 milyardan fazladır.

Soru: 47: Üretim ile ilgili yenilik ve gelişmeleri takip ediyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 77.5'i üretim ile ilgili yenilik ve gelişmeleri takip ettiklerini, % 22.5'i etmediklerini bildirmektedir.

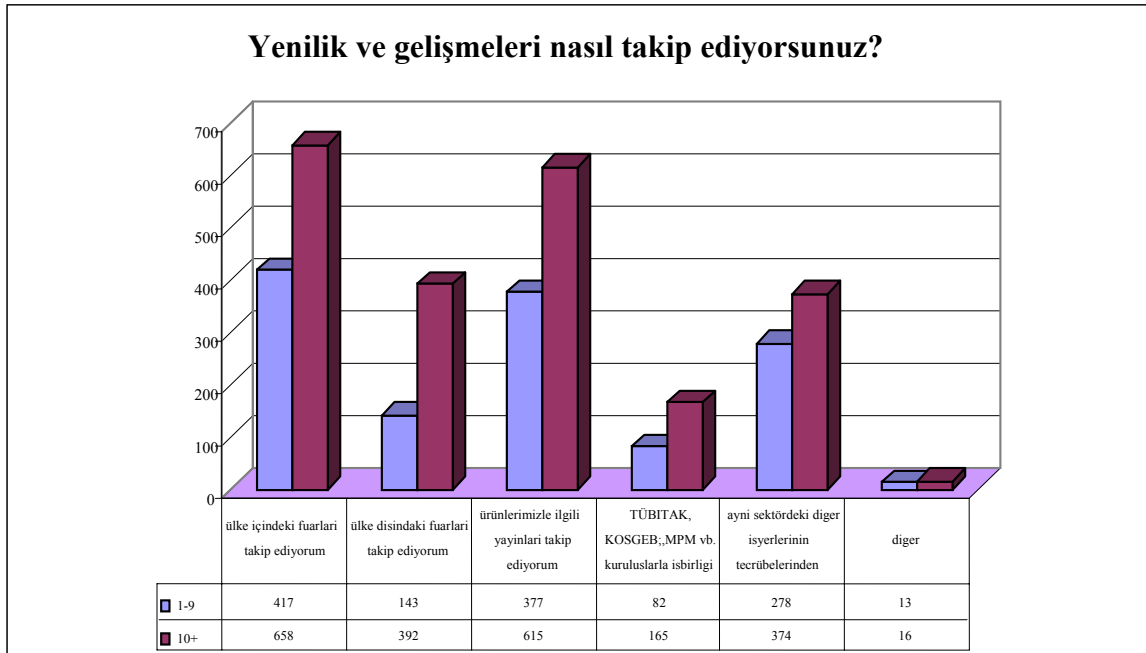
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 88.3'ü bu soruya evet derken, % 11.7'si olumsuz olarak yanıtlamışlardır.

Soru: 48: Üretim ile ilgili yenilik ve gelişmeleri nasıl takip ediyorsunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 72.4'ü ülke içindeki fuarları takip ettiklerini, % 24.8'i ülke dışındaki fuarları takip ettiklerini, % 65.5'i ürünlerle ilgili yayın ve katalogları takip ettiklerini, % 14.2'si TÜBİTAK, KOSGEB, MPM, TSE gibi kuruluşlarla işbirliği yaptıklarını, % 48.3'ü aynı sektörde çalışan diğer işyerlerinin tecrübelerinden yararlandıklarını bildirmişlerdir.

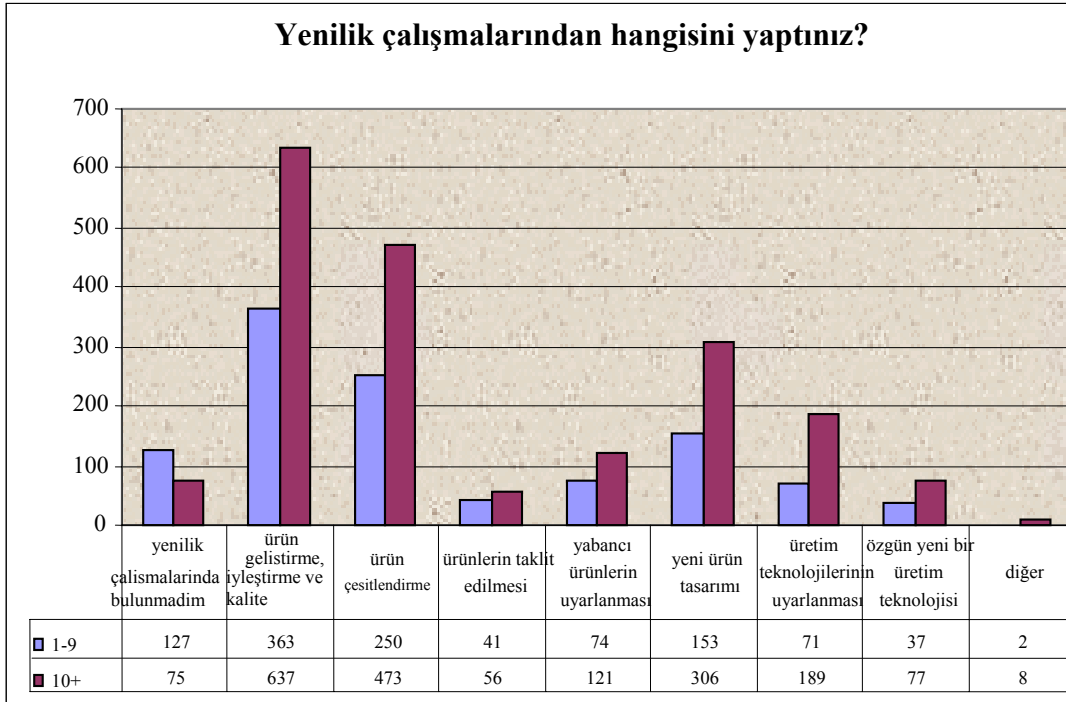
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 78.7'si ülke içindeki fuarları takip ettiklerini, % 46.9'u ülke dışındaki fuarları takip ettiklerini, % 73.6'sı ürünlerle ilgili yayın ve katalogları takip ettiklerini, % 19.7'si TÜBİTAK, KOSGEB, MPM, TSE gibi kuruluşlarla işbirliği yaptıklarını, % 44.7'si aynı sektörde çalışan diğer işyerlerinin tecrübelerinden yararlandıklarını bildirmişlerdir.

Soru: 49: 1990-1998 yılları arasında yapılan yenilik çalışmalarından hangilerini yaptınız?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 63'ü mevcut ürün geliştirme ve kalite artırımına gittiklerini, % 43.4'ü ürün çeşitlendirme çalışmaları yaptıklarını, % 7.1'i ürünlerin taklit edildiğini, % 12.8'i yabancı ürünlerin Türkiye koşullarına uyarlamasının yapıldığını, % 26.6'sı yeni ürün tasarımı yapıldığını, % 12.3'ü yerli ve yabancı firmalar tarafından kullanılan üretim teknolojilerinin uyarlandığını, % 6.4'ü özgün yeni bir üretim teknolojisi geliştirdiklerini bildirmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 76.2'si mevcut ürün geliştirme ve kalite artırımına gittiklerini, % 56.6'sı ürün çeşitlendirme çalışmaları yaptıklarını, % 6.7'si ürünlerin taklit edildiğini, % 14.5'i yabancı ürünlerin Türkiye koşullarına uyarlamasının yapıldığını, % 36.6'sı yeni ürün tasarımı yapıldığını, % 22.6'sı yerli ve yabancı firmalar tarafından kullanılan üretim teknolojilerinin uyarlandığını, % 9.2.'si özgün yeni bir üretim teknolojisi geliştirdiklerini bildirmiştir.

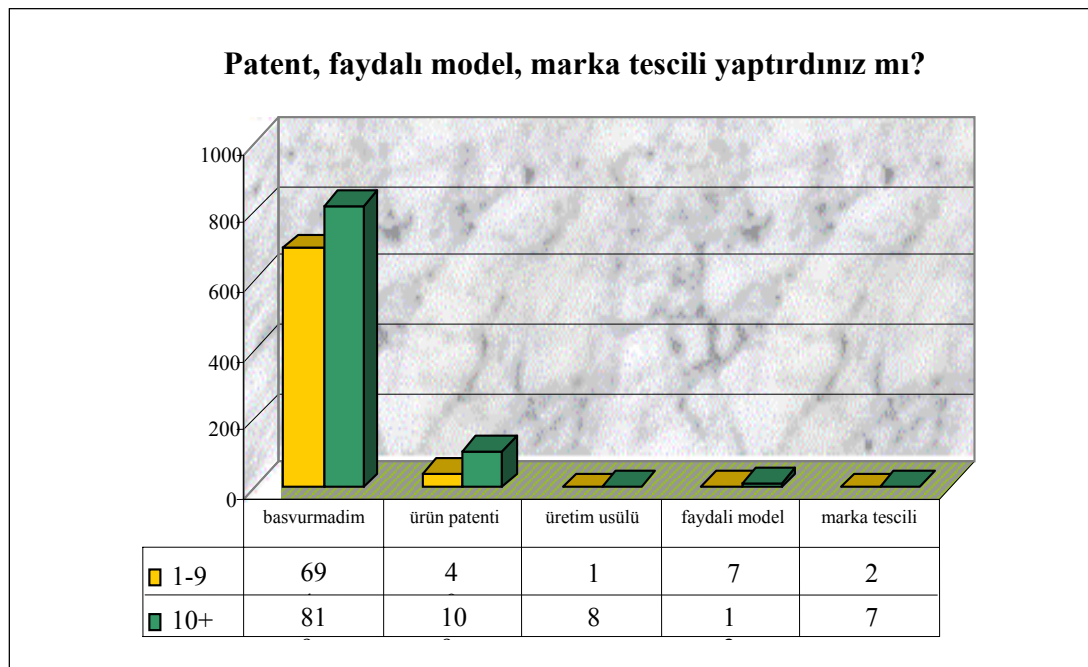

Soru: 50: Patent, faydalı model ve marka tescili için başvuruda bulundu iseniz türünü belirtiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 93.4'ü böyle bir başvuruda bulunmadıklarını belirtirken, % 5.4'ü ürün patenti, % 0.1'i proses patenti, % 0.9'u faydalı model, % 0.3'ü marka tescili için başvuruda bulduklarını bildirmişlerdir.

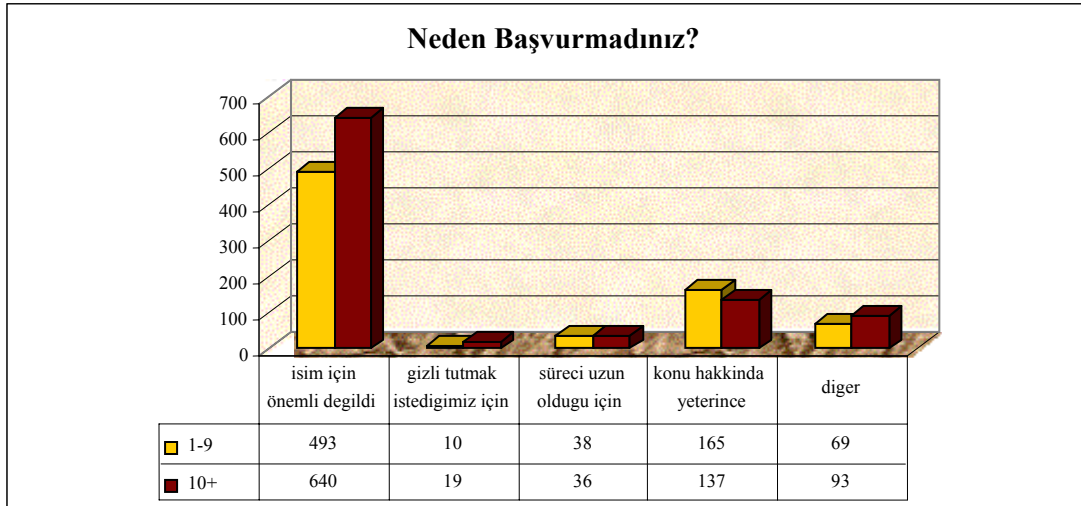
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 86.5'i böyle bir başvuruda bulunmadıklarını belirtirken, % 11.5'i ürün patenti, % 0.8'i proses patenti, % 1.3'ü faydalı model, % 0.7'si marka tescili için başvuruda bulduklarını bildirmişlerdir.

Soru: 51: Neden başvurmadınız?

Patent, faydalı model ve marka tescili alınması için başvuruda bulunmayan ve (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 71'i bunun işleri için önemli olmadığını, % 1.4'ü gizli tutmak istediklerini, % 5.5'i sürecin uzun olduğunu, % 23.8'i konu hakkında yeterince bilgisi olmadığını belirtmişlerdir.

Patent, faydalı model ve marka tescili alınması için başvuruda bulunmayan ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 78.1'i bunun işleri için önemli olmadığını, % 2.3'ü gizli tutmak istediklerini, % 4.4'ü sürecin uzun olduğunu, % 16.7'si konu hakkında yeterince bilgisi olmadığını belirtmişlerdir.

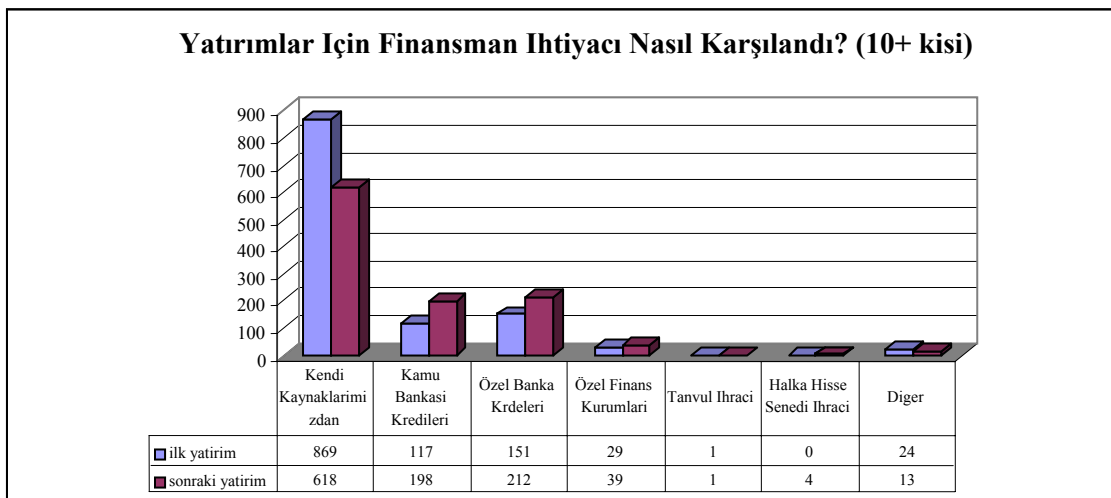
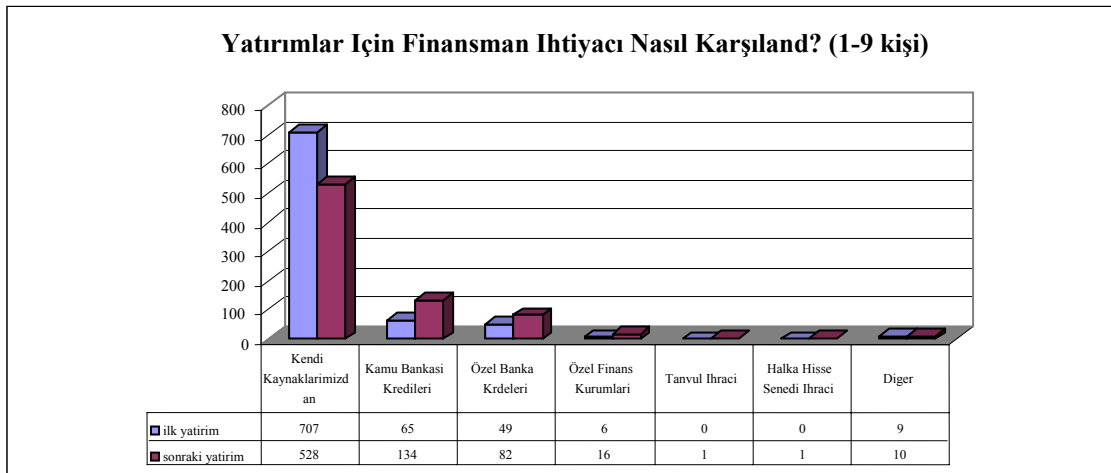

BÖLÜM V. KREDİ KULLANIMI VE YATIRIMLARIN FİNANSMANI:

Soru: 52: İlk yatırım ve daha sonraki yatırımlar için finansman ihtiyacı nasıl karşılandı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 95.2'sinde ilk yatırımlar % 71.1'inde sonraki yatırımlar kendi kaynaklarından, % 8.7'sinde ilk yatırımlar, % 18'inde sonraki yatırımlar kamu banka kredilerinden, % 6.6'sında ilk yatırımlar % 11'inde sonraki yatırımlar özel banka kredilerinden, % 0.8'inde ilk yatırımlar, % 2.2'sinde sonraki yatırımlar özel finans kurumlarından sağlanmıştır.

10 öve üstü kişi çalıştıran firmaların % 91.8'sinde ilk yatırımlar % 65.3'ünde sonraki yatırımlar kendi kaynaklarından, % 12.4'ünde ilk yatırımlar, % 20.9'unda sonraki yatırımlar kamu banka kredilerinden, % 15.9'unda ilk yatırımlar % 22.4'ünde sonraki yatırımlar özel banka kredilerinden, % 3.1'inde ilk yatırımlar, % 4.1'sinde sonraki yatırımlar özel finans kurumlarından, % 0.1'inde ilk yatırımlar ve % 0.1'inde sonraki yatırımlar tahvil ihracından, % 0.4'ünde sonraki yatırımlar halka hisse senedi ihracından sağlanmıştır.

Soru: 53: 1998 yılında finansman ihtiyaçlarınızı nereden karşıladınız ve daha sonraki yıllar için nereden karşılamayı düşünüyorsunuz?

1998 yılında (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 84.8'i finansman ihtiyacını kendi kaynaklarından, % 16.6'sı Halk Bankasından, % 1.6'sı Eximbank'tan, % 0.3'ü Kalkınma Bankası, Sınai Kalkınma Bankasından, % 4.8'i diğer kamu bankalarından, % 9.6'sı özel bankalardan, % 1.7'si özel finans kurumlarından, % 0.4'ü kamu kurumlarından, % 0.4'ü sermaye piyasasındaki fon temininden, % 13.3'ü aile veya yakınlarından alınan borçlardan, % 1.6'sı yöre esnafından uygun koşullu kaynaklardan, % 2'si yöresel kişilerden faiz karşılığı borçdan, % 0.3'ü yurtdışındaki vatandaşlardan sağlanan uygun koşullu kaynaktan karşıladıklarını bildirmiştir.

1999 ve sonrası için, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 60.2'si finansman ihtiyacını kendi kaynaklarından, % 23.1'i Halk Bankasından, % 4.2'si Eximbank'tan, % 2'si Kalkınma Bankası, Sınai Kalkınma Bankasından, % 4'ü diğer kamu bankalarından, % 7.8'i özel bankalardan, % 1.5'i özel finans kurumlarından, % 0.5'i kamu kurumlarından, % 0.4'ü sermaye piyasasındaki fon temininden, % 8.6'sı aile veya yakınlarından alınan borçlardan, % 1.6'sı yöre esnafından uygun koşullu kaynaklardan, % 1.3'ü yöresel kişilerden faiz karşılığı borçdan, % 0.8'i yurtdışındaki vatandaşlardan sağlanan uygun koşullu kaynaktan karşılayacaklarını bildirmiştir.

1998 yılında 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 79.3'ü finansman ihtiyacını kendi kaynaklarından, % 20.9'u Halk Bankasından, % 4.9'u Eximbank'tan, % 1.1'i Kalkınma Bankası, Sınai Kalkınma Bankasından, % 8.2'si diğer kamu bankalarından, % 26.9'u özel bankalardan, % 4'ü özel finans kurumlarından, % 0.7'si kamu kurumlarından, % 0.2'si sermaye piyasasındaki fon temininden, % 9.2'si aile veya yakınlarından alınan borçlardan, % 0.6'sı yöre esnafından uygun koşullu kaynaklardan, % 0.7'si yöresel kişilerden faiz karşılığı borçdan karşıladıklarını bildirmiştir.

1999 ve sonrası için, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 62'si finansman ihtiyacını kendi kaynaklarından, % 22.7'si Halk Bankasından, % 7.3'ü Eximbank'tan, % 0.8'i Kalkınma Bankası, Sınai Kalkınma Bankasından, % 8.3'ü diğer kamu bankalarından, % 21.2'si özel bankalardan, % 3.6'sı özel finans kurumlarından, % 1.2'si kamu kurumlarından, % 0.5'i sermaye piyasasındaki fon temininden, % 5.8'i aile veya yakınlarından alınan borçlardan, % 0.6'sı yöre esnafından uygun koşullu kaynaklardan, % 0.3'ü yöresel kişilerden faiz karşılığı borçdan, % 0.5'i yurtdışındaki vatandaşlardan sağlanan uygun koşullu kaynaktan karşılayacaklarını bildirmiştir.

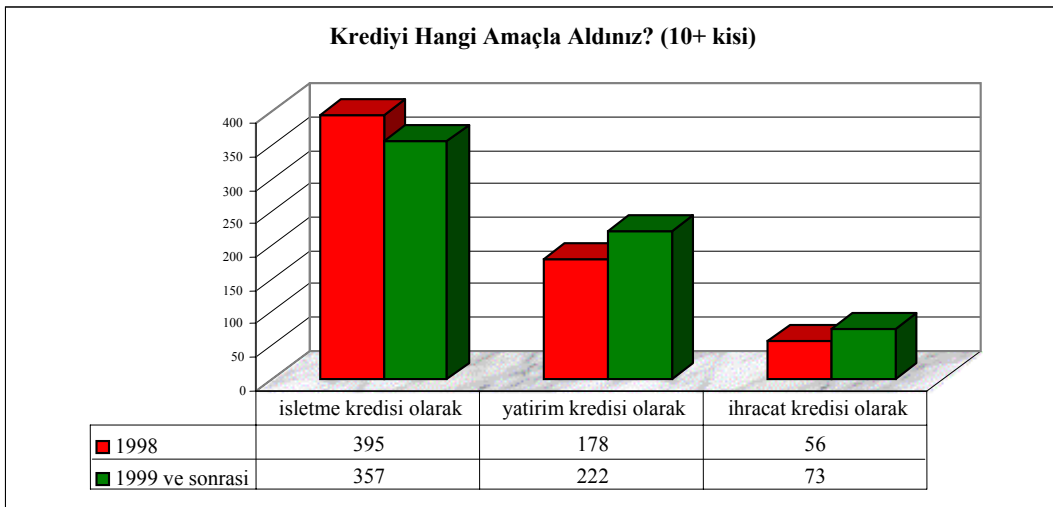
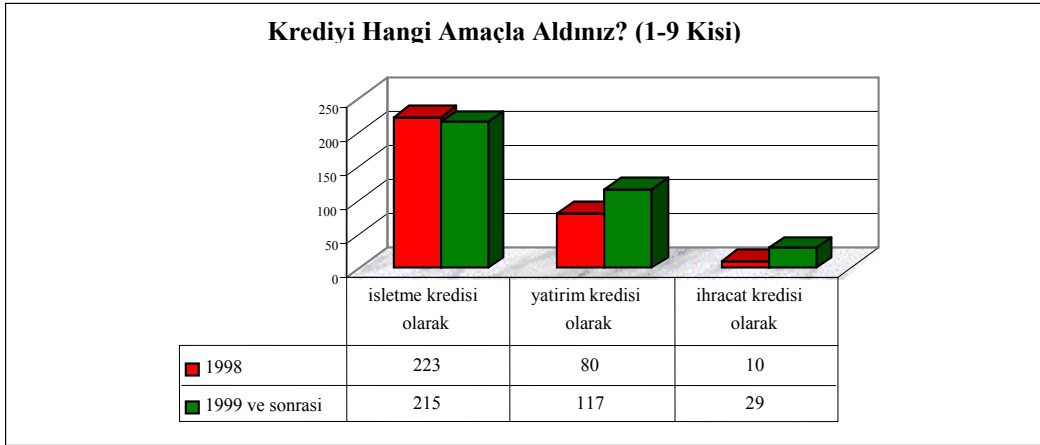
Soru: 54: 1998 yılında krediyi hangi amaçla aldınız ve sonraki yıllar için hangi amaçla almayı planlıyorsunuz?

1998 yılında (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 35'i işletme kredisi, % 12.6'sı yatırım kredisi, % 1.6'sı ihracat kredisi kullandıklarını belirtirken, % 14.3'ü kredi almadıklarını belirtmiştir.

1999 ve sonrası için (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 33.8'i işletme kredisi, % 18.4'ü yatırım kredisi, % 4.6'sı ihracat kredisi kullanacaklarını, % 14.3'ü ise kredi kullanmayı planladıklarını belirtmişlerdir.

1998 yılında 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 45.6'sı işletme kredisi, % 20.5'i yatırım kredisi, % 6.5'i ihracat kredisi kullandıklarını belirtirken, % 8.4'ü kredi almadıklarını belirtmiştir.

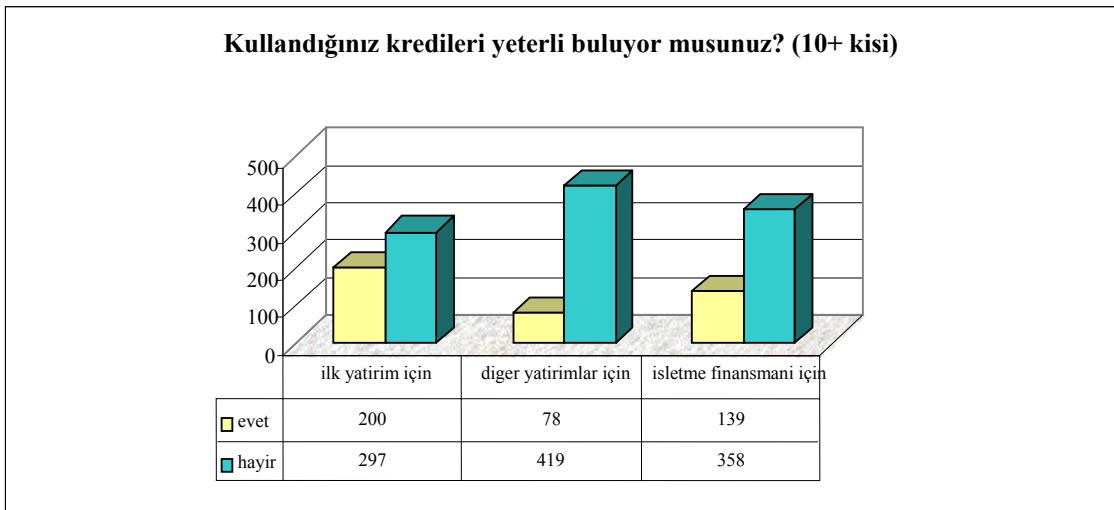
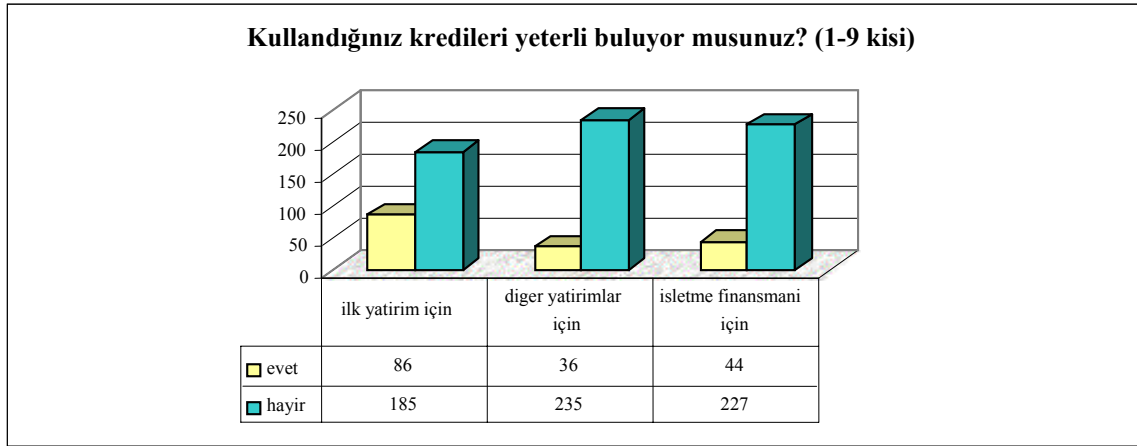
1999 ve sonrası için 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 41.2'si işletme kredisi, % 25.6'sı yatırım kredisi, % 8.4'ü ihracat kredisi kullanacaklarını, % 8.4'ü ise kredi kullanmayı planladıklarını belirtmişlerdir.

Soru: 55: İşyerinizin şu ana kadar kullandığı kredileri yeterli buluyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 31.7'si ilk yatırımlar için kullanılan kredileri yeterli bulduklarını, % 68.3'ü ise yeterli bulmadıklarını bildirirken, % 13.3'ü diğer yatırımlar için kullandıkları kredileri yeterli bulduklarını, % 86.7'si bunları yetersiz bulduklarını, % 16.2'si işletme finansmanı için kullandıkları kredileri yeterli bulduklarını, % 83.8'i yeterli bulmadıklarını bildirmişlerdir.

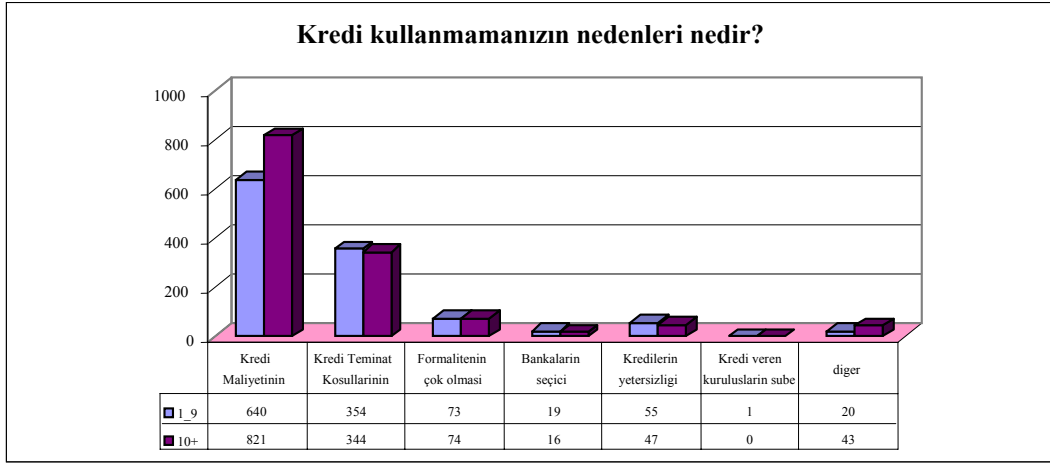
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 40.2'si ilk yatırımlar için kullanılan kredileri yeterli bulduklarını, % 59.8'i ise yeterli bulmadıklarını bildirirken, % 15.7'si diğer yatırımlar için kullandıkları kredileri yeterli bulduklarını, % 84.3'ü bunları yetersiz bulduklarını, % 28'i işletme finansmanı için kullandıkları kredileri yeterli bulduklarını, % 72'si yeterli bulmadıklarını bildirmişlerdir.

Soru: 56: Son yıllarda daha fazla kredi kullanmamanızın veya hiç kullanmamanızın nedenleri nelerdir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 86.1'i, kredi kullanmama nedeni olarak kredi maliyetlerinin yüksek olmasını, % 47.6'sı ise kredi teminat koşullarının ağır olmasını göstermiştir.

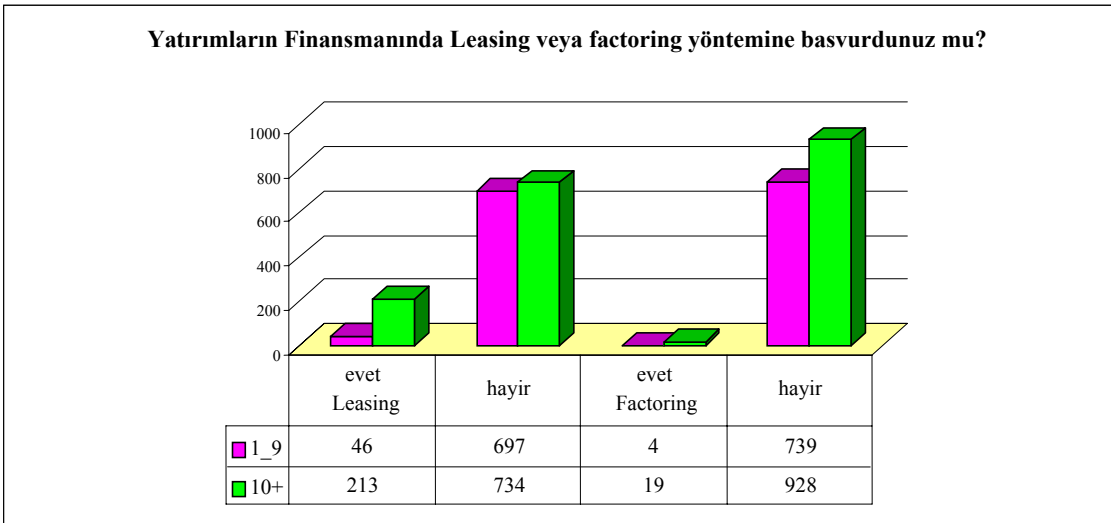
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 86.7'sinde kredi maliyetlerinin yüksek olması, % 36.3'ünde kredi teminat koşullarının ağırlığı kredi kullanmama nedeni olarak gösterilmiştir.

Soru: 57: Yatırımların finansmanında leasing (finansal kiralama) veya factoring yöntemine başvurduunuz mu?

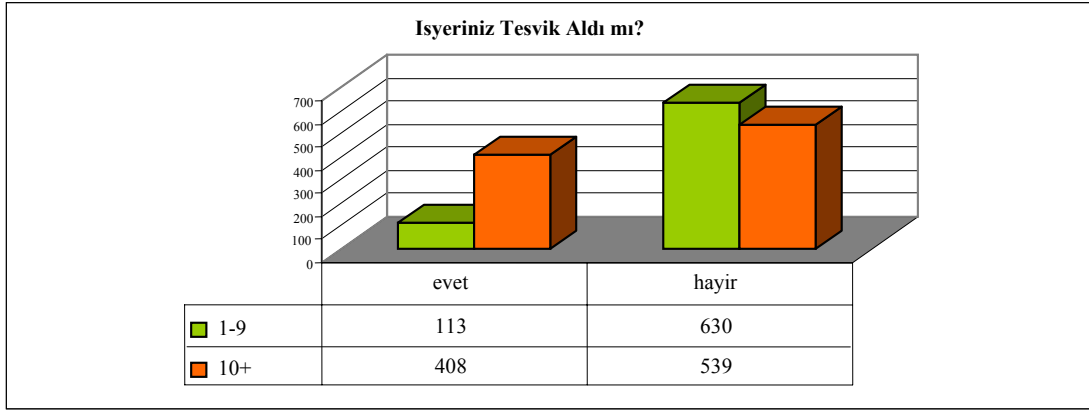
(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 6.2'si yatırım finansmanında leasing yöntemine, % 0.5'i de factoring yöntemine başvurduklarını belirtmişlerdir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 22.5'i leasing yöntemini, % 2'si de factoring yöntemini yatırım finansmanı aracı olarak seçtiklerini bildirmiştir.

Soru: 58: İşyeriniz teşvik aldı mı?

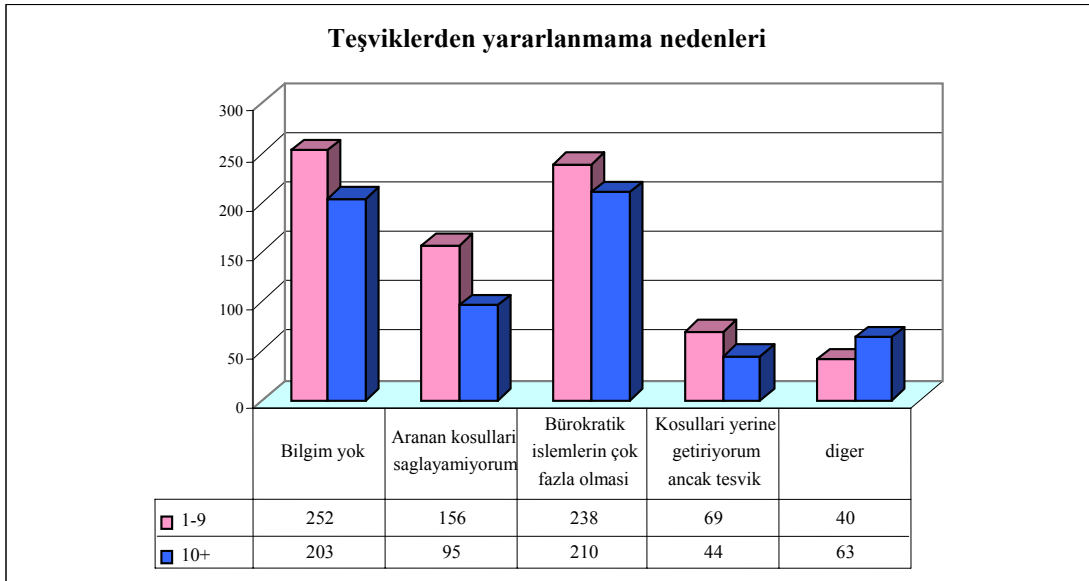
(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 15.2'si teşvik aldıklarını, % 84.8'i ise almadıklarını bildirirken, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 43.1'i teşvik aldıklarını, % 56.9'u almadıklarını bildirmiştir.

Soru: 59: Teşviklerden yararlanmamanızın nedenleri nelerdir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 40'ı bu konuda bilgisi olmadığını, % 24.8'i aranan koşulları sağlayamadıklarını, % 37.8'i bürokratik işlemlerin çok fazla olduğunu, % 11'i koşulları yerine getirdikleri halde teşvik alamadıklarını bildirmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 37.7'si bu konuda bilgisi olmadığını, % 17.6'sı aranan koşulları sağlayamadıklarını, % 39'u bürokratik işlemlerin çok fazla olduğunu, % 8.2'si koşulları yerine getirdikleri halde teşvik alamadıklarını, % 11.7' ise diğer nedenleri bildirmiştir.

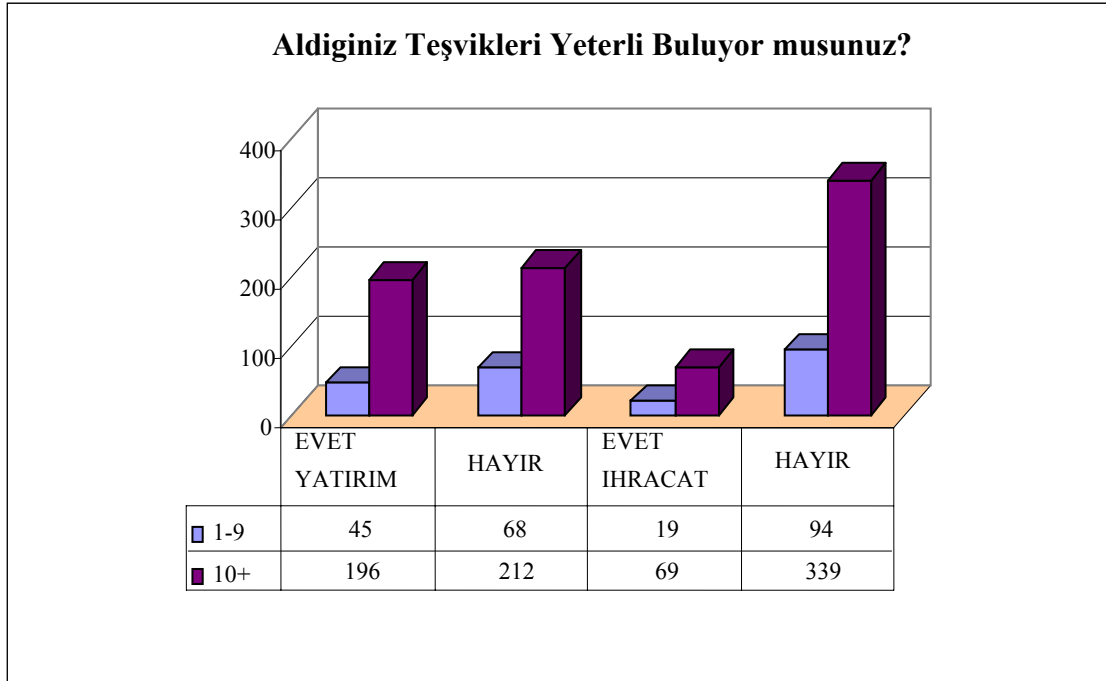

Soru: 60: İşyerinizin aldığı teşvikleri yeterli buluyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 39.8'i yatırım için aldıkları teşvikleri yeterli bulduklarını, % 60.2'si ise yeterli bulmadıklarını bildirirken, % 16.8'i ihracat için alınan teşvikleri yeterli bulduklarını, % 83.2'si ise yetersiz olduğunu bildirmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 48'i yatırım için aldıkları teşvikleri yeterli bulduklarını, % 52'si ise yeterli bulmadıklarını bildirirken, % 16.9'u ihracat için alınan teşvikleri yeterli bulduklarını, % 83.1'i ise yetersiz olduğunu bildirmiştir.

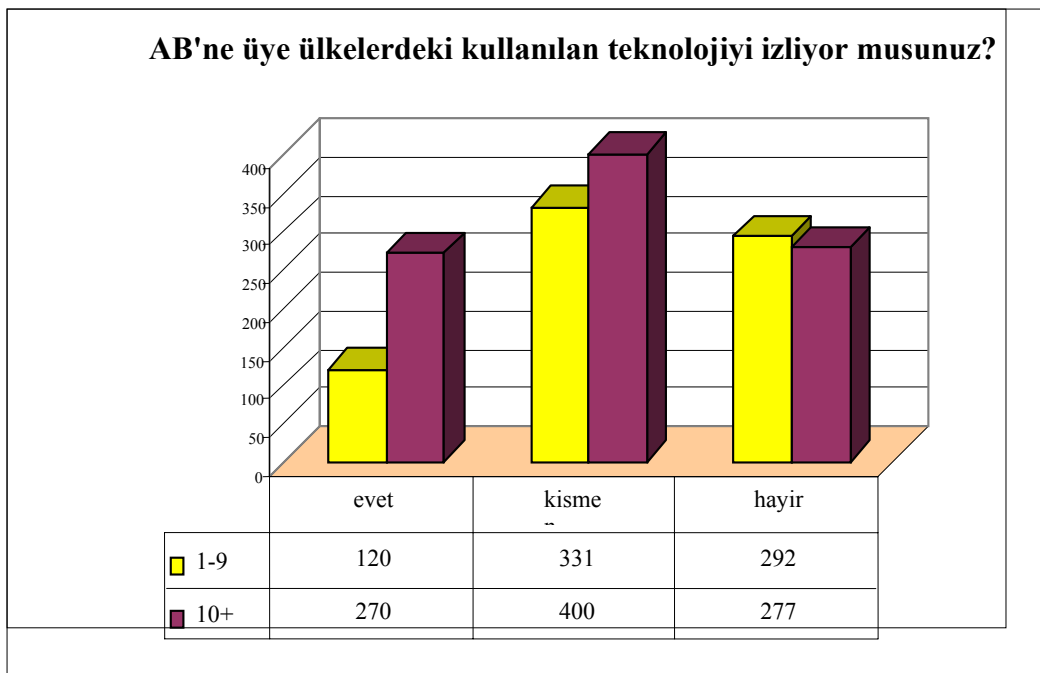

BÖLÜM VI: AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİ

Soru: 61: Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde işyerinizin ver aldığı sektörde kullanılan teknolojiyi izliyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 16.2'si teknolojiyi izlediklerini, % 44.5'i kısmen izlediklerini, % 39.3'ü ise izlemediklerini bildirmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 28.5'si teknolojiyi izlediklerini, % 42.2'i kısmen izlediklerini, % 29.3'ü ise izlemediklerini bildirmiştir.

Soru: 62: Gümrük Birliği işyerinizi aşağıdaki konularda nasıl etkiledi?

Ürün Kalitesi açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 14.9'unu olumlu, % 5'ini olumsuz etkilerken, % 80.1'ini etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 24.2'sini olumlu, % 2.5'ini olumsuz etkilerken, % 73.3'ünü etkilememiştir.

Ürün Çeşidi açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 12.9'unu olumlu, % 5.4'ünü olumsuz etkilerken, % 81.7'sini etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 19'unu olumlu, % 3.4'ünü olumsuz etkilerken, % 77.6'sını etkilememiştir.

Ürün Miktarı açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 4.8'ini olumlu, % 10'unu olumsuz etkilerken, % 85.2'sini etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 8.6'sını olumlu, % 9.4'ünü olumsuz etkilerken, % 82'sini etkilememiştir.

İstihdam Düzeyi açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.2'sini olumlu, % 7.8'ini olumsuz etkilerken, % 90'nını etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 5'ini olumlu, % 7.1'ini olumsuz etkilerken, % 88'ini etkilememiştir.

İthalat Düzeyi açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 4.6'sını olumlu, % 5.8'ini olumsuz etkilerken, % 89.6'sını etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 9.9'unu olumlu, % 5.7'sini olumsuz etkilerken, % 84.4'ünü etkilememiştir.

İhracat Düzeyi açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.6'sını olumlu, % 6.6'sını olumsuz etkilerken, % 90.8'ini etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.5'ini olumlu, % 6.7'sini olumsuz etkilerken, % 86.8'ini etkilememiştir.

Karlılık açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.3'ünü olumlu, % 12.2'sini olumsuz etkilerken, % 85.5'ini etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 5.8'ini olumlu, % 11.7'sini olumsuz etkilerken, % 82.5'ini etkilememiştir.

Pazarlama Sorunları açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.7'sini olumlu, % 10.2'sini olumsuz etkilerken, % 87.1'ini etkilememiştir.

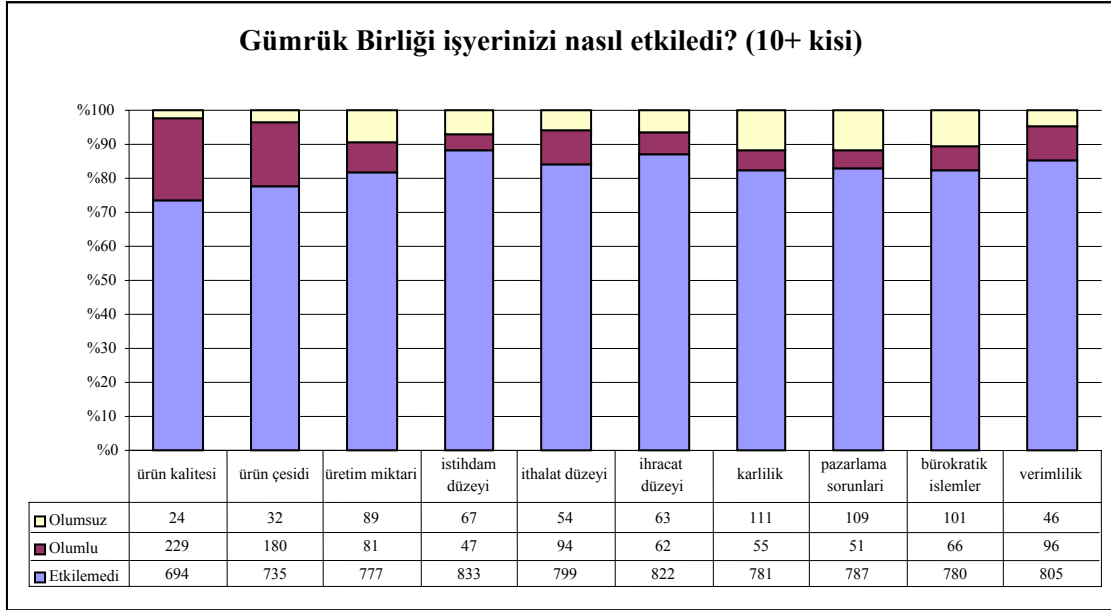
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 5.4'ünü olumlu, % 11.5'ini olumsuz etkilerken, % 83.1'ini etkilememiştir.

Bürokratik İşlemler açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 3.2'sini olumlu, % 8.5'ini olumsuz etkilerken, % 88.3'ünü etkilememiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 7 'sini olumlu, % 10.7'sini olumsuz etkilerken, % 82.4'ünü etkilememiştir.

Verimlilik açısından: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 4.6'sını olumlu, % 7.3'ünü olumsuz etkilerken, % 88.2'sini etkilememiştir.

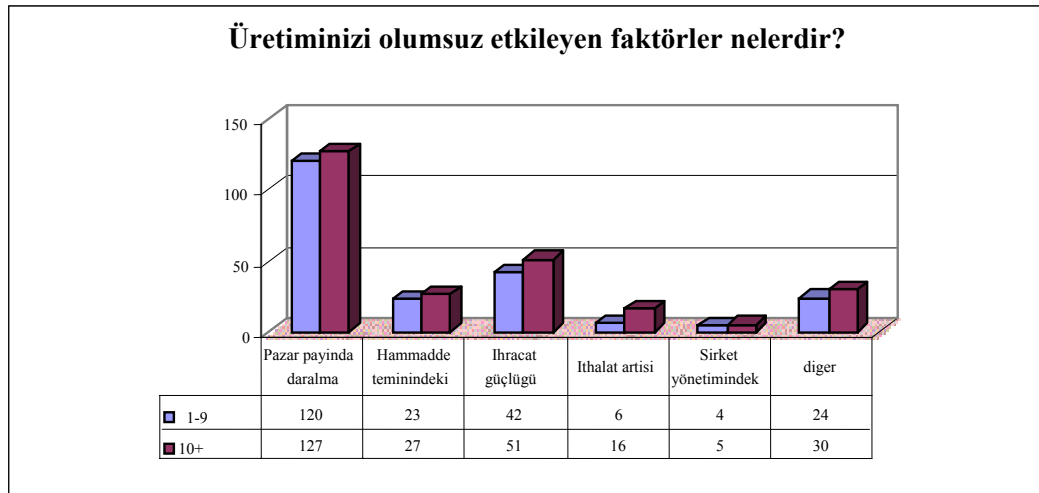
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 10.1'ini olumlu, % 4.9'unu olumsuz etkilerken, % 85'ini etkilememiştir.

Soru: 63: Eğer gümrük birliği nedeniyle üretiminiz olumsuz etkilendiyse; üretiminizi olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 54.8'i pazar payında daralmanın, % 19.2'si ihracat gücünün, % 15.1'i ithalat artışının, % 10.5'i hammadde teminindeki gücünün, %1.8'i şirket yönetimindeki aksaklıkların üretimlerini etkilediğini bildirmiştir.

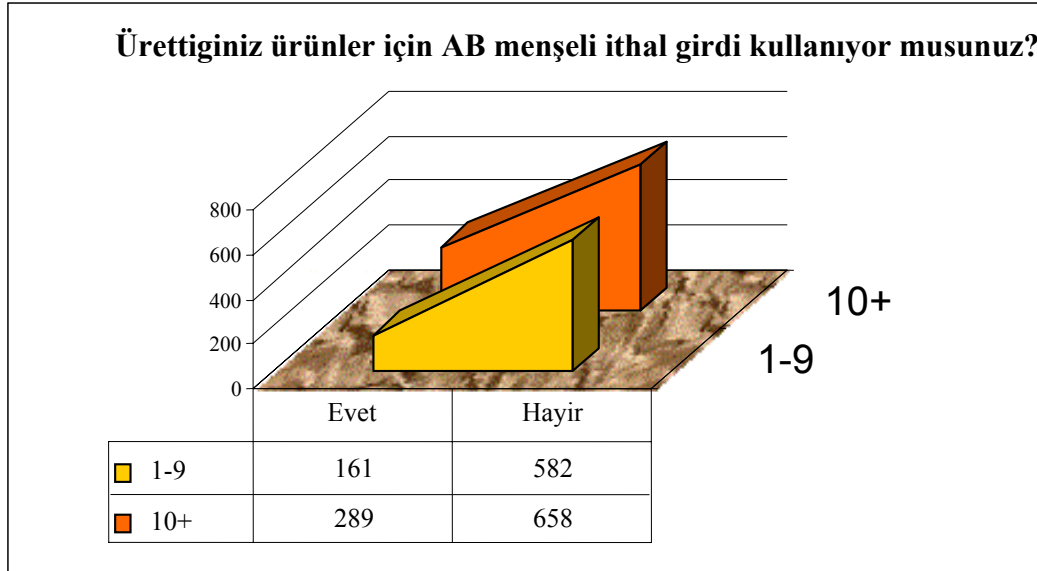
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 49.6'sı pazar payında daralmanın, % 19.9'u ihracat gücünün, % 15.6'sı ithalat artışının, % 10.5'i hammadde teminindeki gücünün, %2'si şirket yönetimindeki aksaklıkların üretimlerini etkilediğini bildirmiştir.

Soru: 64: Ürettiğiniz ürünler için AB menşeli ithal girdi kullanıyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 21.7'si AB menşeli ithal girdi kullandıklarını, % 78.3'ü kullanmadıklarını bildirmiştir.

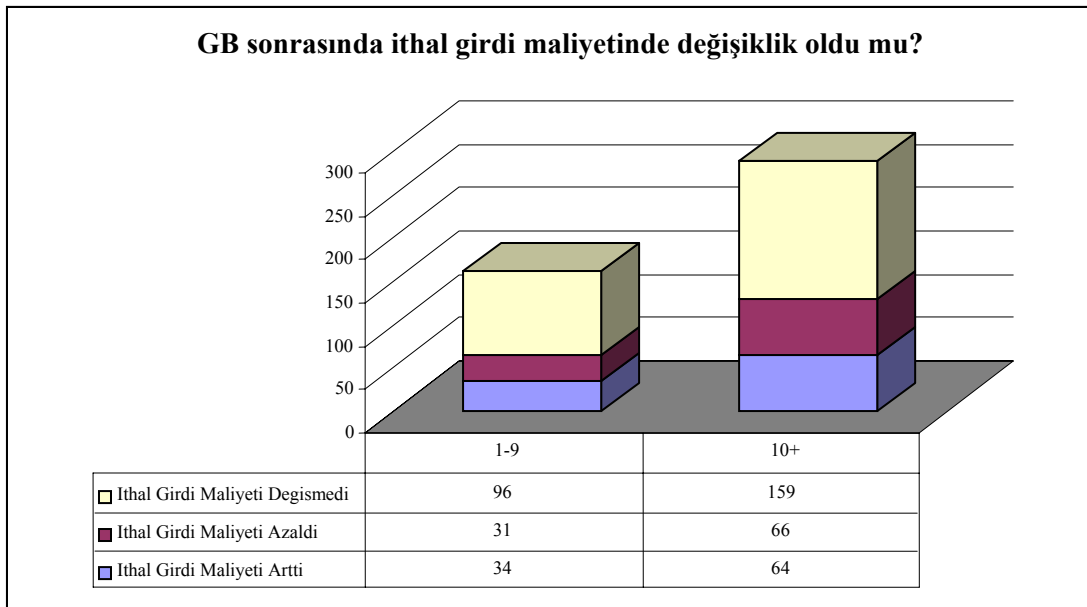
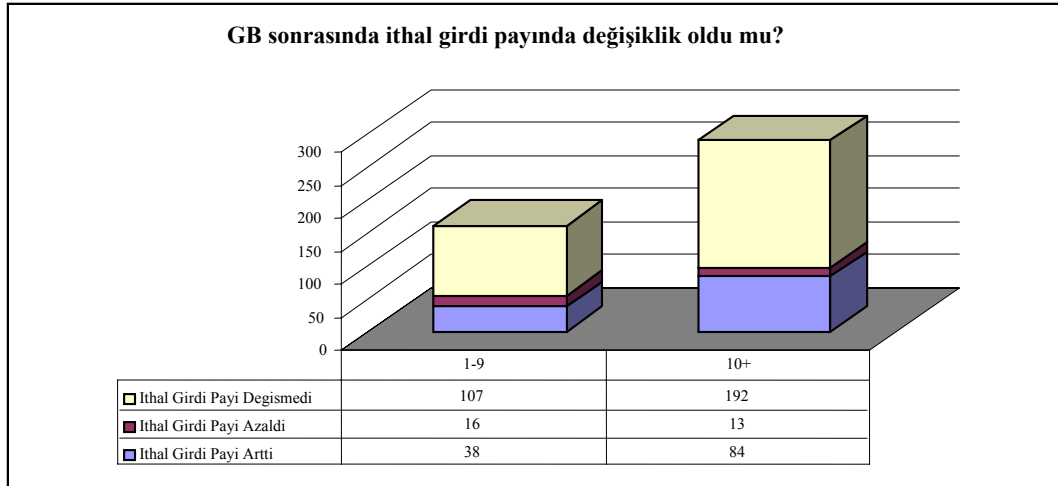
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 30.5'i AB menşeli ithal girdi kullandıklarını, % 69.5'i kullanmadıklarını bildirmiştir.

Soru: 65: Gümrük Birliği sonrasında üretimizde kullanılan ithal girdilerin ve reel girdi maliyetlerinin paylarında herhangi bir değişiklik oldu mu?

İthal girdi payı (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 23.6'sında arttı, % 9.9'unda azaldı, % 66.5'inde bir değişiklik olmadı, ithal girdi maliyeti ise % 21.1'inde arttı, % 19.3'ünde azaldı, % 59.6'sında değişmedi.

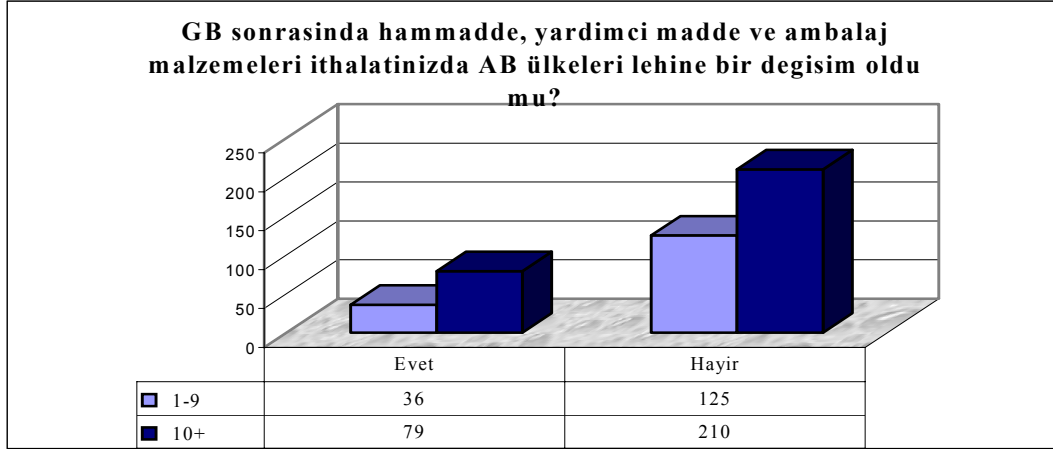
İthal girdi payı 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 29.1'inde arttı, % 4.5'inde azaldı, % 66.4'ünde bir değişiklik olmadı, ithal girdi maliyeti ise % 22.1'inde arttı, % 22.8'inde azaldı, % 55'inde değişmedi.

Soru: 66: Gümrük Birliği sonrasında hammadde, yardımcı madde ve ambalaj malzemeleri ithalatınızda AB ülkeleri lehine bir değişim oldu mu?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 22.4'ünde değişim olurken, % 77.6'sında olmamıştır.

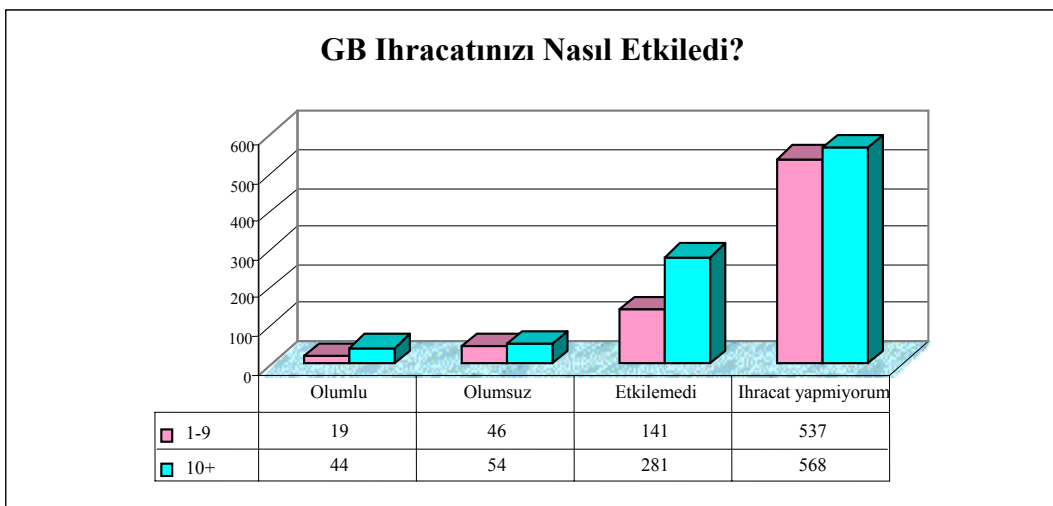
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 27.3'ünde değişim yaşanırken, % 72.7'sinde bir değişiklik olmamıştır.

Soru: 67: Gümrük Birliği ihracatınızı nasıl etkilemiştir?

Gümrük Birliği ihracat yapan ve (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.6'sını olumlu, % 6.2'sini olumsuz, etkilerken, % 19'unu etkilememiştir.

Gümrük Birliği ihracat yapan ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 4.6'sını olumlu, % 5.7'sini olumsuz, etkilerken, % 29.7'sini etkilememiştir.

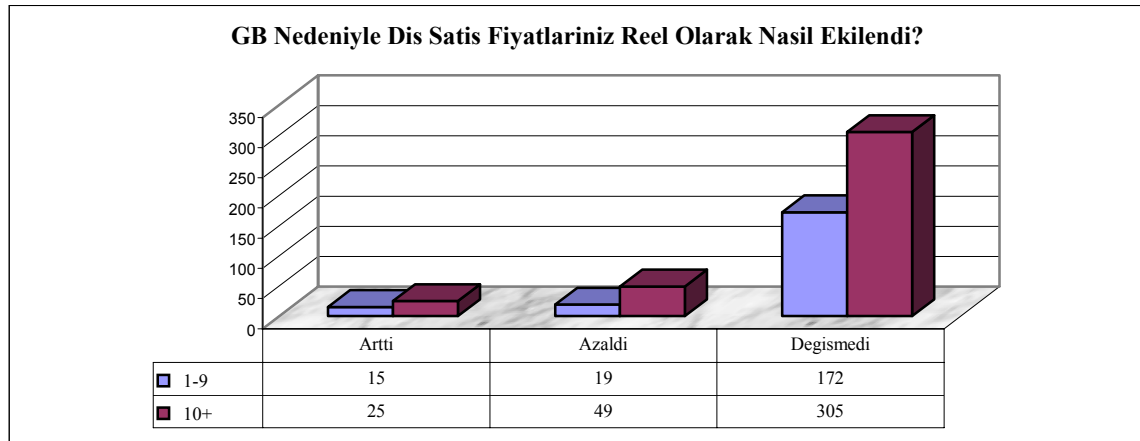
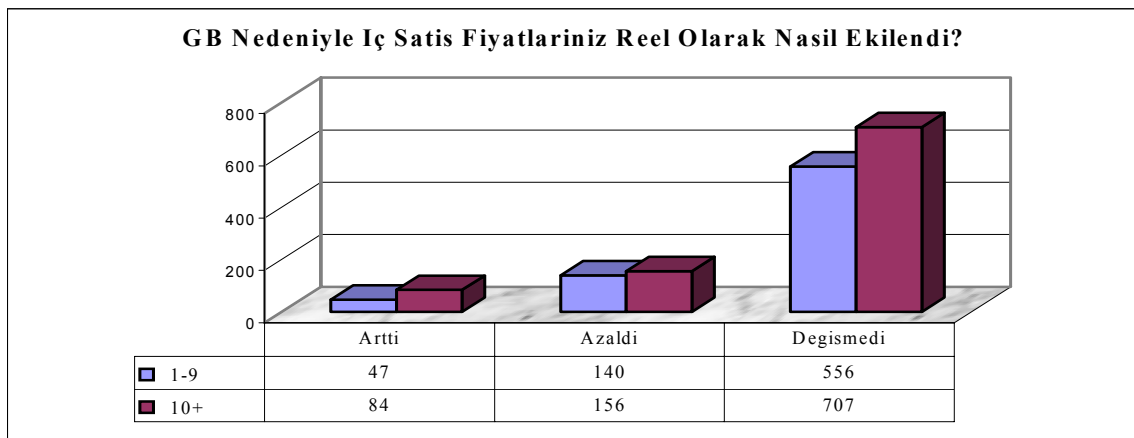
Soru: 69:Gümrük Birliği nedeniyle iç ve / veya dış satış fiyatlarınız reel olarak nasıl etkilenmiştir?

İç Satış Fiyatları: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 6.3'ünde artmış, % 18.8'inde azalmış ve % 74.8'inde değişmemiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 8.9'unda artmış, % 16.5'inde azalmış ve % 74.7'sinde değişmemiştir.

Dış Satış Fiyatları: (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 7.3'ünde artmış, % 9.2'sinde azalmış ve % 83.5'inde değişmemiştir.

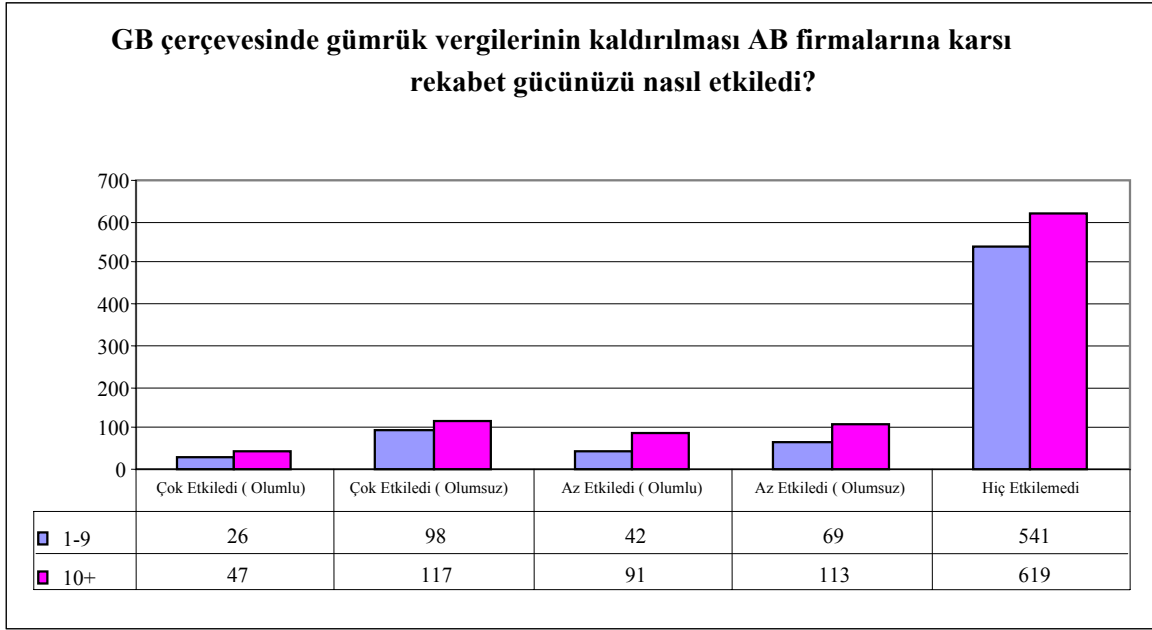
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.6'sında artmış, % 12.9'unda azalmış ve % 80.5'inde değişmemiştir.

Soru: 70: Gümrük Birliği çerçevesinde gümrük vergilerinin (dolayısıyla korumanın) kaldırılması iç pazarda Avrupa Birliği firmalarına karşı rekabet gücünüzü nasıl etkiledi?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 72.8'ini etkilemezken, % 3.5'ini olumlu anlamda çok etkilemiş, % 13.2'sini olumsuz anlamda çok etkilemiştir. Yine % 5.7'sini olumlu anlamda az etkilerken, % 9.3'ünü olumsuz olarak az etkilemiştir.

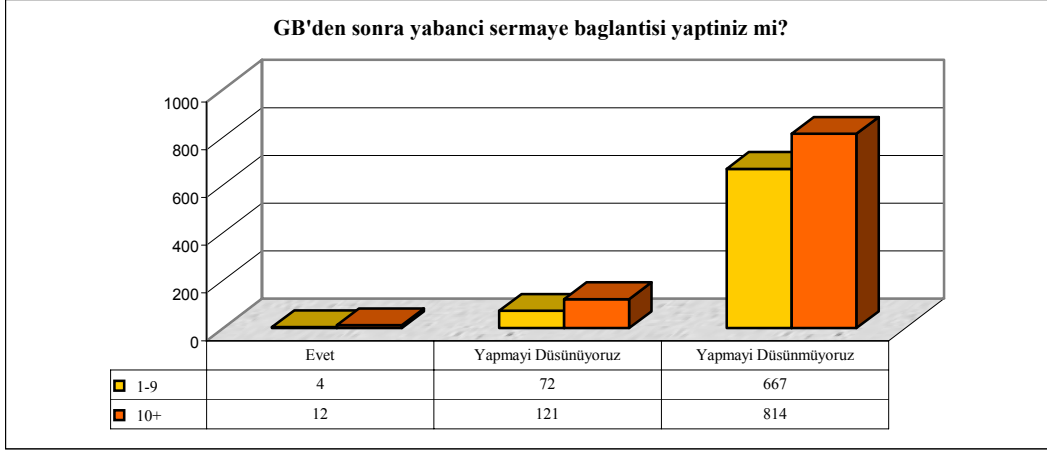
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 65.4'ünü etkilemezken, % 5'ini olumlu anlamda çok etkilemiş, % 12.4'ünü olumsuz anlamda çok etkilemiştir. Yine % 9.6'sını olumlu anlamda az etkilerken, % 11.9'unu olumsuz olarak az etkilemiştir.

Soru: 71: Gümrük Birliğinden sonra yabancı sermaye bağlantısı yaptınız mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların %0.5'i yabancı sermaye bağlantısı yaptıklarını, % 9.7'si yapmayı düşündüklerini, % 89.8'i ise bağlantı yapmayı düşünmediklerini bildirmiştir.

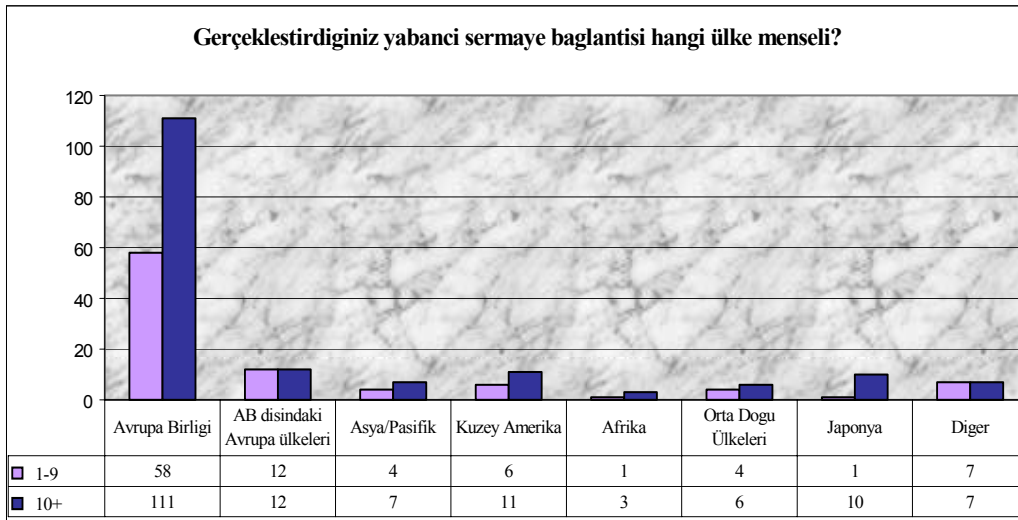
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 1.3'ü bağlantı yaptıklarını, % 12.8'i düşündüklerini, % 86'sı düşünmediklerini bildirmiştir.

Soru: 72: Gerçekleştirdiğiniz veya gerçekleştirmeyi düşündüğünüz yabancı sermaye bağlantısı hangi ülke menşeli?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 76.3'ünün yabancı sermaye bağlantısı Avrupa Birliği ile, % 15.8'inin AB dışındaki diğer Avrupa ülkeleri ile, % 5.3'ünün Asya / Pasifik ile, % 7.9'unun Kuzey Amerika ile, % 1.3'ünün Afrika ile, % 5.3'ünün Orta Doğu Ülkeleri ile, % 1.3'ünün Japonya ile, % 9.2'sinin diğer ülkeler iledir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 83.5'nin yabancı sermaye bağlantısı Avrupa Birliği ile, % 9'nun AB dışındaki diğer Avrupa ülkeleri ile, % 5.3'ünün Asya / Pasifik ile, % 8.3'ünün Kuzey Amerika ile, % 2.3'ünün Afrika ile, % 4.5'nin Orta Doğu Ülkeleri ile, % 7.5'inin Japonya ile, % 5.3'ünün diğer ülkeler iledir.

Soru: 73: İşyeriniz aşağıdaki faktörler itibariyle AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebilir mi?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 21.7'si hammadde fiyatları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 36.5'i edemeyeceğini, % 41.9'u ise bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Bu firmaların % 45.4'ü işgücü maliyeti konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 18'i edemeyeceğini, % 36.6'sı ise bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 33.2'si kalifiye işgücü konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 27.9'u edemeyeceğini, % 38.9'u ise bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 52.9'u finansman imkanları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 47.1'i bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 48'i döviz kuru politikaları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 52'si bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 48.5'i dış pazarlar konusundaki bilgi düzeyi açısından işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 51.5'i bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Teknolojik düzey açısından, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 57.1'i işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 42.9'u bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

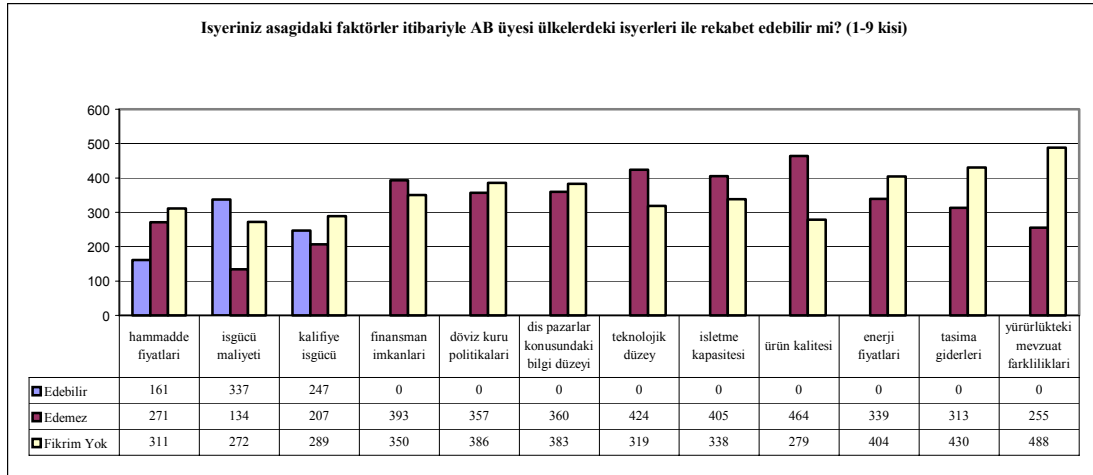
İşletme kapasitesi açısından ise, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 54.5'i işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 45.5'i bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 62.4'ü ürün kalitesi konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 37.6'sı ise bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 45.6'sı enerji fiyatları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 54.4'ü bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Taşıma giderleri konusunda, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 42.1'i işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 57.9'u bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Yürürlükteki mevzuat farklılıkları açısından, (1-9) kişi çalıştıran firmaların % 34.3'ü işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 65.7'si bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 23.8'i hammadde fiyatları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 36.7'si edemeyeceğini, % 39.5'i ise bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

Bu firmaların % 51.8'i işgücü maliyeti konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 16.6'sı edemeyeceğini, % 31.6'sı ise bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 38.5'i kalifiye işgücü konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edebileceğini düşünürken, % 26.2'si edemeyeceğini, % 35.3'ü ise bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 59.3'ü finansman imkanları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 40.7'si bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 50.5'i döviz kuru politikaları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 49.5'i bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 53.1'i dış pazarlar konusundaki bilgi düzeyi açısından işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 46.9'u bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

Teknolojik düzey açısından, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 60.9'u işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 39.1'i bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

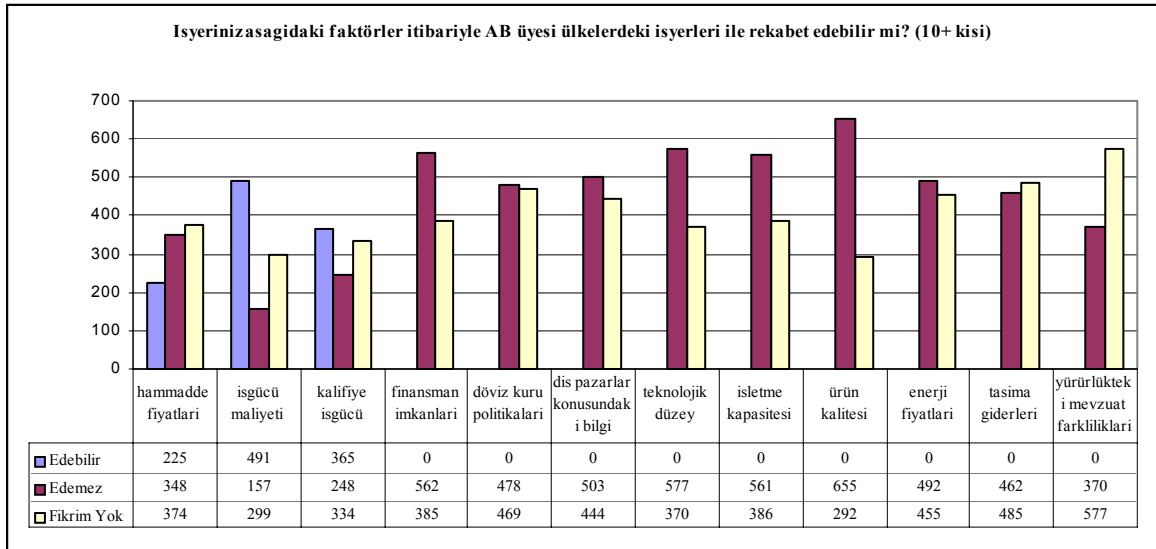
İşletme kapasitesi açısından ise, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 59.2'si işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 40.8'i bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 69.2'si ürün kalitesi konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 30.8'i ise bu konuda bir fikirlere olmadığını söylemektedir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 52'si enerji fiyatları konusunda işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 48'i bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Taşıma giderleri konusunda, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 48.8'i işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 51.2'si bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

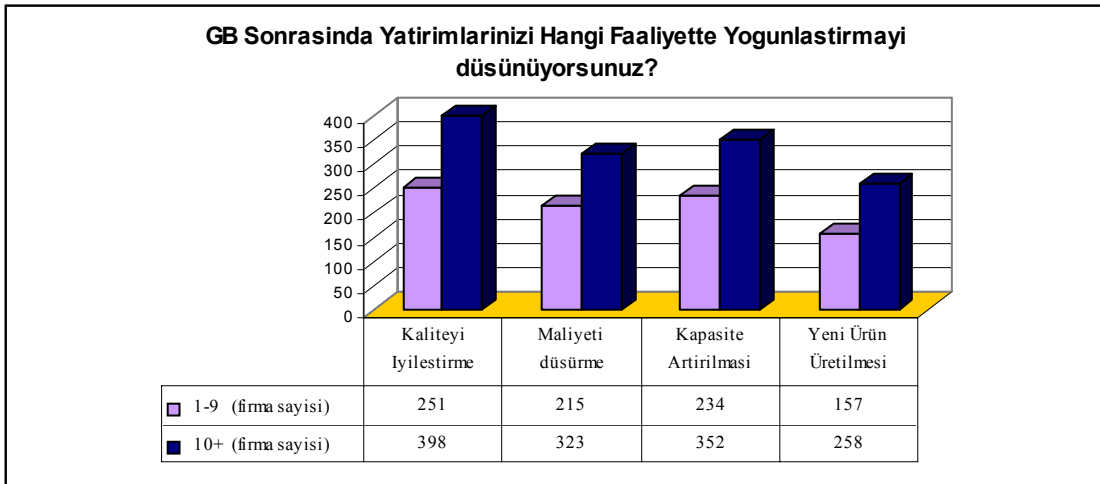
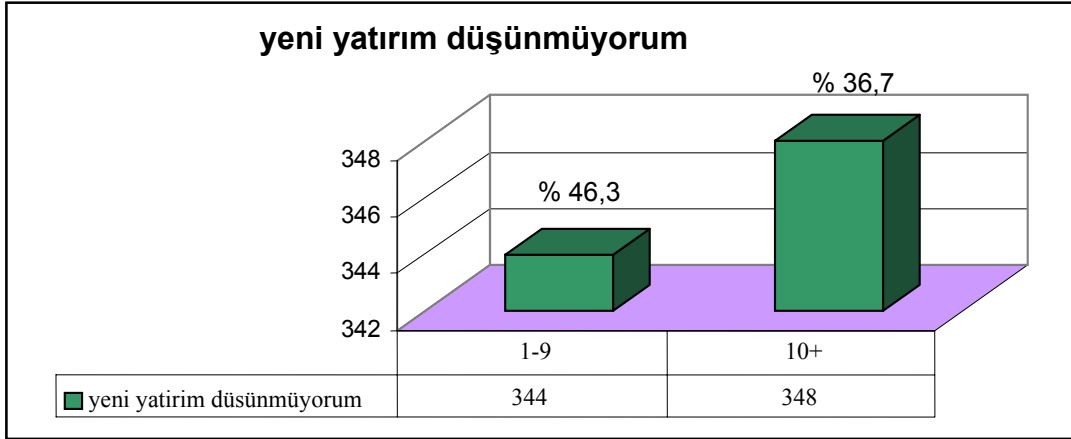
Yürürlükteki mevzuat farklılıkları açısından, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 39.1'i işyerlerinin AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceğini düşünürken, % 60.9'u bu konuda bir fikirleri olmadığını söylemektedir.

Soru: 74: GB sonrasında yatırımlarınızı hangi faaliyette yoğunlaştırmayı düşünüyorsunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların %46.3'ü yeni yatırım düşünmediklerini, % 33.8'i kaliteyi iyileştirmeyi, % 28.9'u maliyeti düşürmeyi, % 31.5'i kapasite artırmayı, % 21.1'i yeni ürün üretilmesini düşündüklerini bildirmiştir.

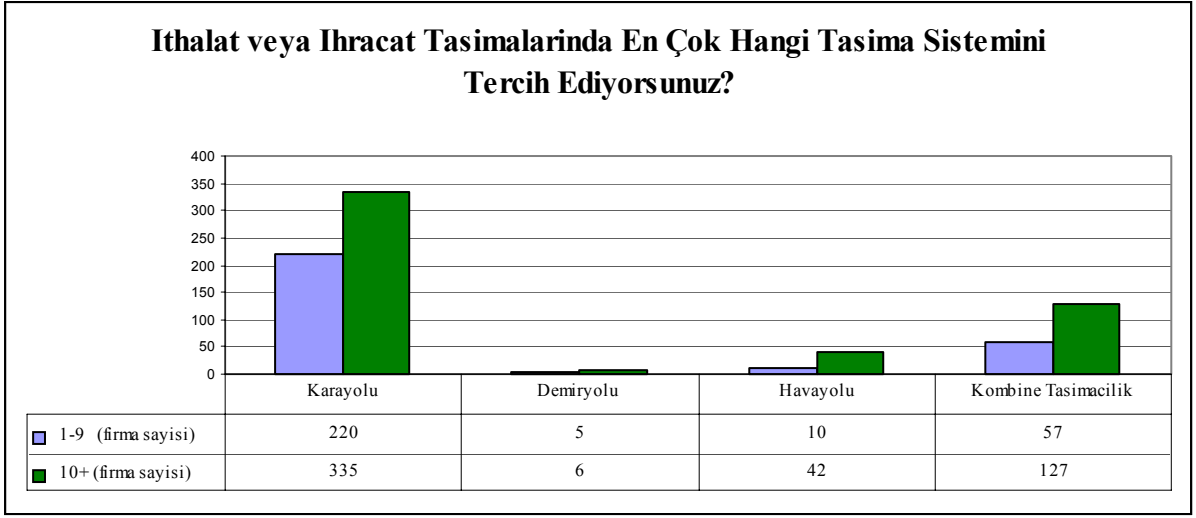
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 36.7'si yeni yatırım düşünmediklerini, % 42'si kaliteyi iyileştirmeyi, % 34.1'i maliyeti düşürmeyi, % 37.2'si kapasite artırmayı, % 27.2'si yeni ürün üretilmesini düşündüklerini bildirmiştir.

Soru: 75: İthalat veya ihracat taşımalarında en çok hangi taşıma sistemini tercih ediyorsunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 29.6'sı karayolu, % 0.7'si demiryolu, % 1.3'ü havayolu, % 7.7'si kombine taşımacılık tercih ettiklerini beirtirken, % 60.7'sinin ihracat veya ithalatı bulunmamaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 35.4'ü karayolu, % 0.6'sı demiryolu, % 4.4'ü havayolu, % 13.4'ü kombine taşımacılık tercih ettiklerini beirtirken, % 46.1'i ihracat veya ithalatı bulunmamaktadır.

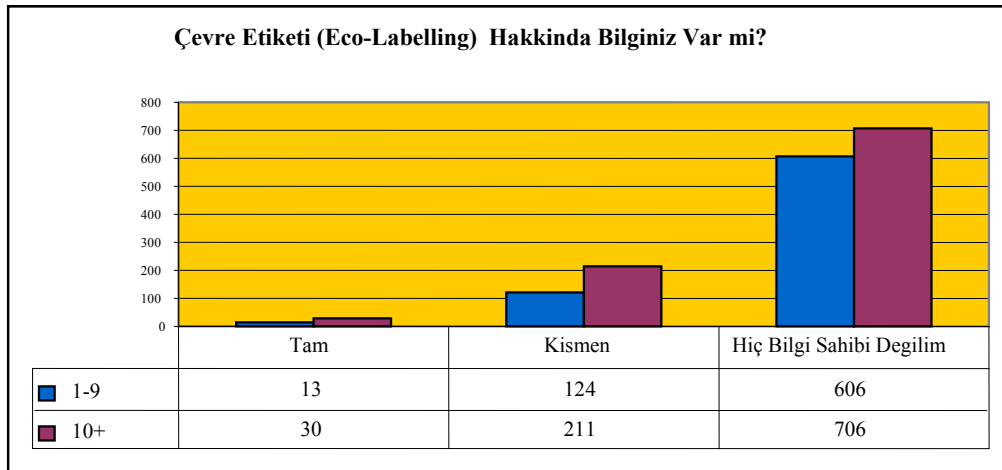
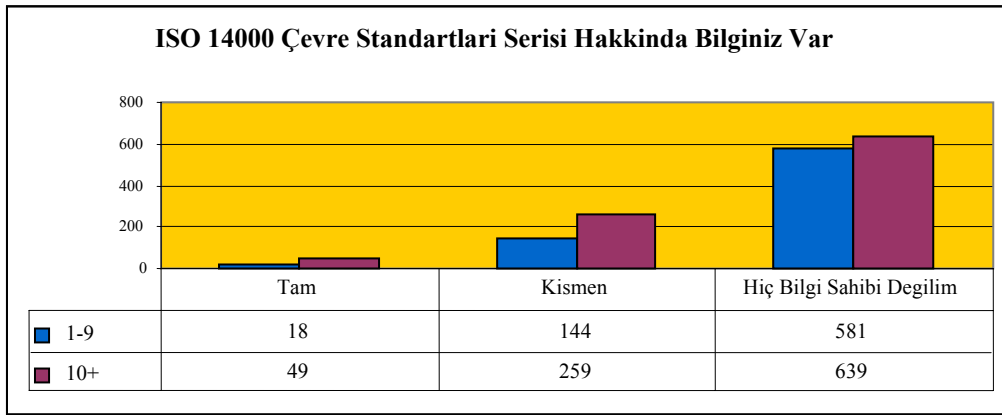

Soru: 76: ISO 14000 çevre standartları serisi ve çevre etiketi (eco-labelling) hakkında bilginiz var mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 2.4'ünün ISO 14000 çevre standartları serisi hakkında tam, % 19.4'ünün kısmen bilgisi varken, % 78.2'sinin hiç bilgisi bulunmamaktadır. Bu firmaların % 1.7'sinin çevre etiketi hakkında tam, % 16.7'sinin kısmen bilgisi bulunurken, % 81.6'sının hiç bilgisi bulunmamaktadır.

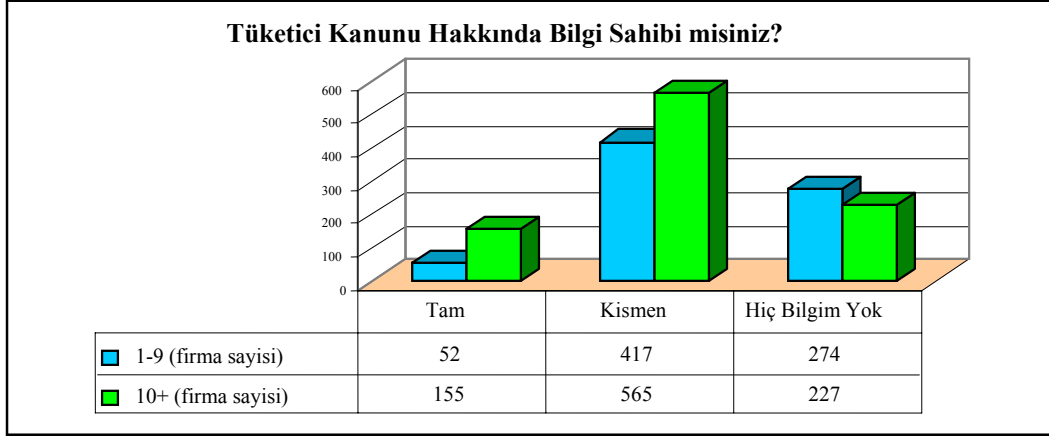
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 5.2'sinin ISO 14000 çevre standartları serisi hakkında tam, % 27.3'ünün kısmen bilgisi varken, % 67.5'inin hiç bilgisi bulunmamaktadır. Bu firmaların % 3.2'sinin çevre etiketi hakkında tam, % 22.3'ünün kısmen bilgisi bulunurken, % 74.6'sının hiç bilgisi bulunmamaktadır.

Soru: 77: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun getirdiği sorumluluklar ve tüketiciye getirdiği hakları konusunda ne kadar bilgi sahibisiniz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 7'si kanun hakkında tam, % 56.1'i kısmen bilgi sahibi iken, % 36.9'u hiç bilgi sahibi değildir.

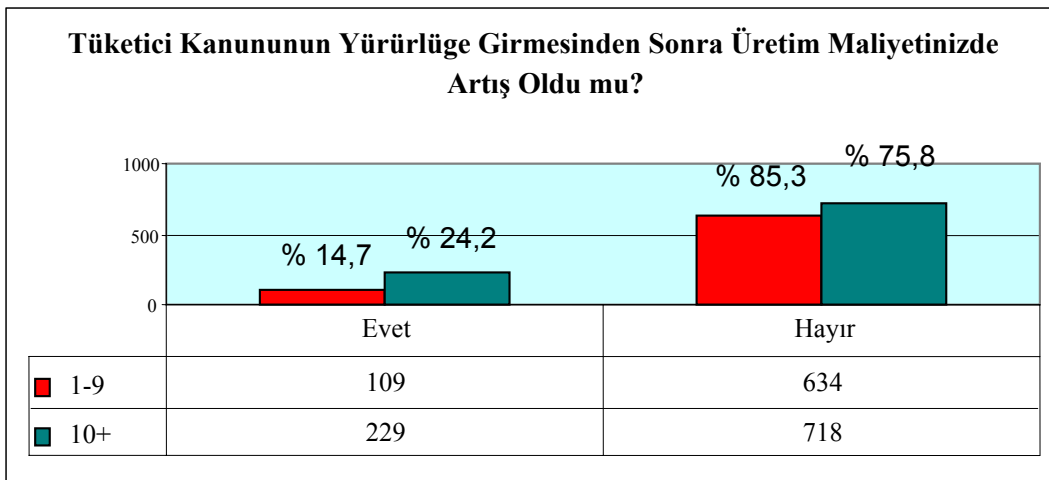
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 16.4'ü kanun hakkında tam, % 59.7'si kısmen bilgi sahibi iken, % 24'ü hiç bilgi sahibi değildir.

Soru: 78: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, üretim aşamasında mevzuat gereği yerine getirilmesi gereken yükümlülükler nedeniyle üretim maliyetinizde artış oldu mu?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 14.7'si evet derken, % 85.3'ü hayır cevabını vermiştir.

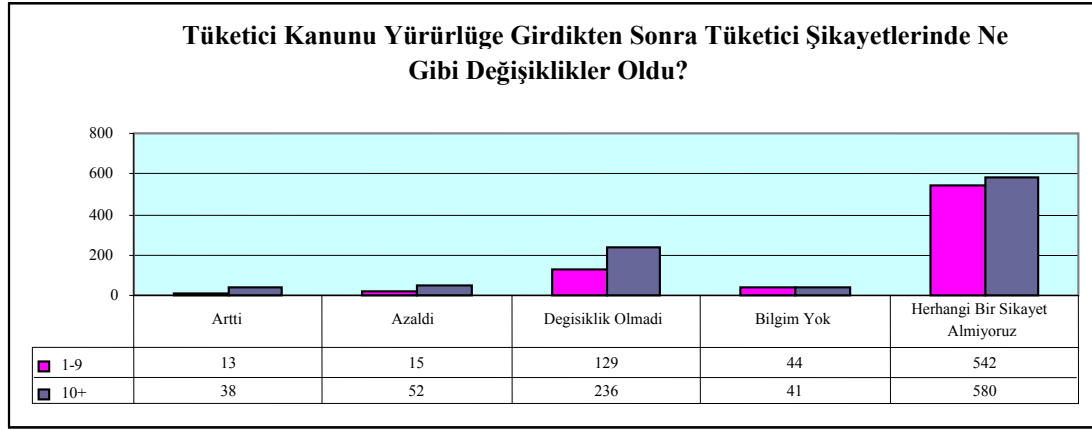
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 24.2'si evet, % 75.8'i hayır demiştir.

Soru: 79: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, ürettiğiniz ürünlere ilişkin tüketiciden gelen şikayetlerde ne tür değişiklikler oldu?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 1.7'sinde şikayetler artmış, % 2'sinde azalmış, % 17.4'ünde değişiklik olmamış, % 72.9'u şikayet almamıştır. % 5.9'unun ise bu konuda bir fikri yoktur.

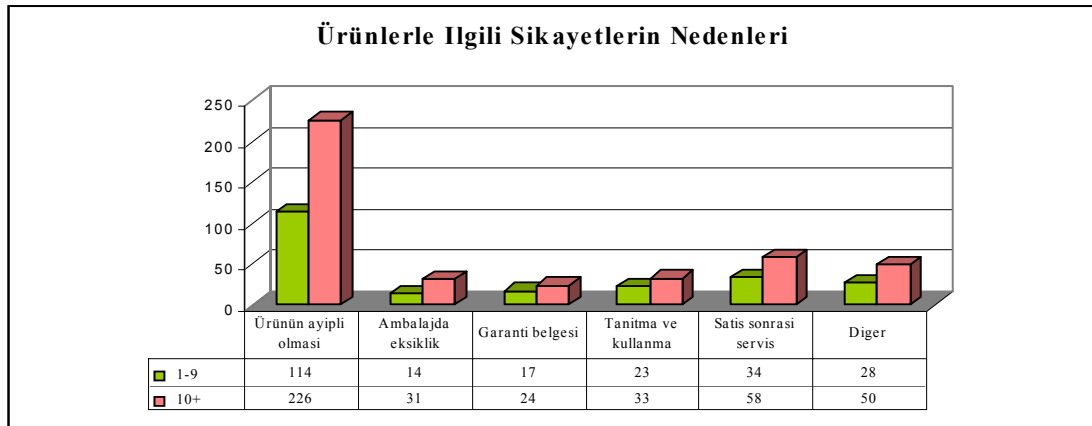
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 4'ünde şikayetler artmış, % 5.5'inde azalmış, % 24.9'unda değişiklik olmamış, % 61.2'si şikayet almamıştır. % 4.3'ünün ise bu konuda bir fikri yoktur.

Soru: 80: Ürettiğiniz ürünlerle ilgili olarak size gelen şikayetler aşağıda sayılan hangi konularla ilgilidir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 56.7'sinde şikayetler, ürünün ayıplı olması, % 7'sinde ambalajda eksiklik, % 8.5'inde garanti belgesi, % 11.4'ünde tanıtma ve kullanma klavuzu, % 16.9'unda satış sonrası hizmet, % 13.9'unda diğer konularla ilgili olmuştur.

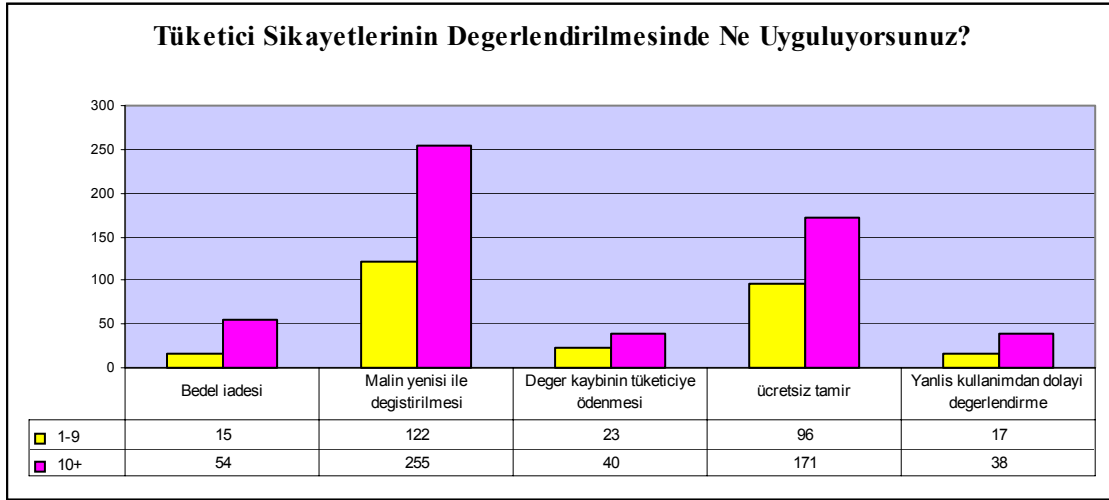
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 61.6'sında şikayetler, ürünün ayıplı olması, % 8.4'ünde ambalajda eksiklik, % 6.5'inde garanti belgesi, % 9'unda tanıtma ve kullanma klavuzu, % 15.8'inde satış sonrası hizmet, % 13.6'sında diğer konularla ilgili olmuştur.

Soru: 81: Ürettiğiniz ürünlerin ayıplı çıkması durumunda tüketiciden gelen şikayetlerin değerlendirilmesine aşağıdakilerden hangisini uyguluyorsunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 7.5'i bedel iadesi yaptıklarını, % 60.7'si yenisi ile değiştirdiklerini, % 11.4'ü değer kaybının ödenmesi youna gittiklerini, % 47.8'i ücretsiz tamir ettiklerini, % 8.5'i yanlış kullanımdan dolayı şikayetin değerlendirilmediğini bildirmiştir.

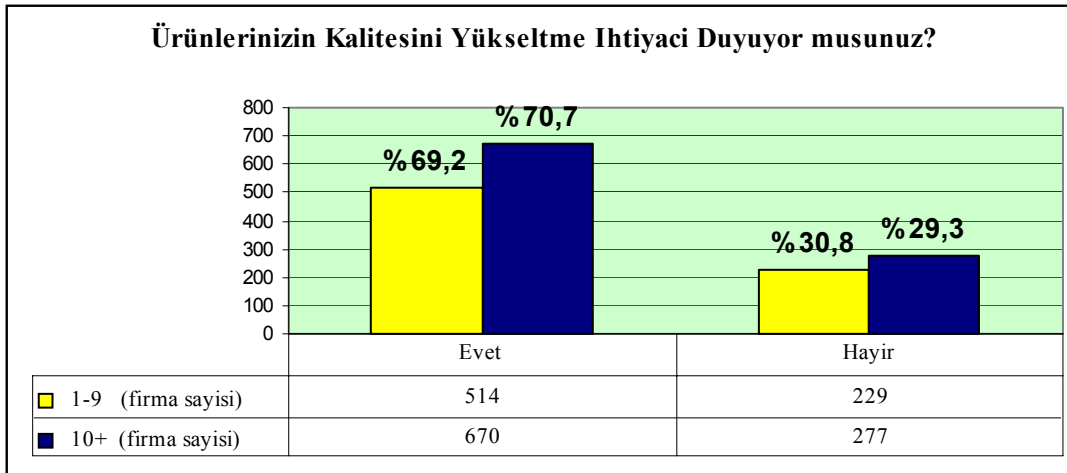
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 14.7'si bedel iadesi yaptıklarını, % 69.5'i yenisi ile değiştirdiklerini, % 10.9'u değer kaybının ödenmesi youna gittiklerini, % 46.6'sı ücretsiz tamir ettiklerini, % 10.4'ü yanlış kullanımdan dolayı şikayetin değerlendirilmediğini bildirmiştir.

Soru: 82: Ürettiğiniz ürünlerde kalite seviyesini yükseltme ihtiyacı duyuyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 69.2'si ürünlerinde kalite seviyesini yükseltme ihtiyacı duyduklarını % 30.8'i böyle bir ihtiyaç duymadıklarını bildirmiştir.

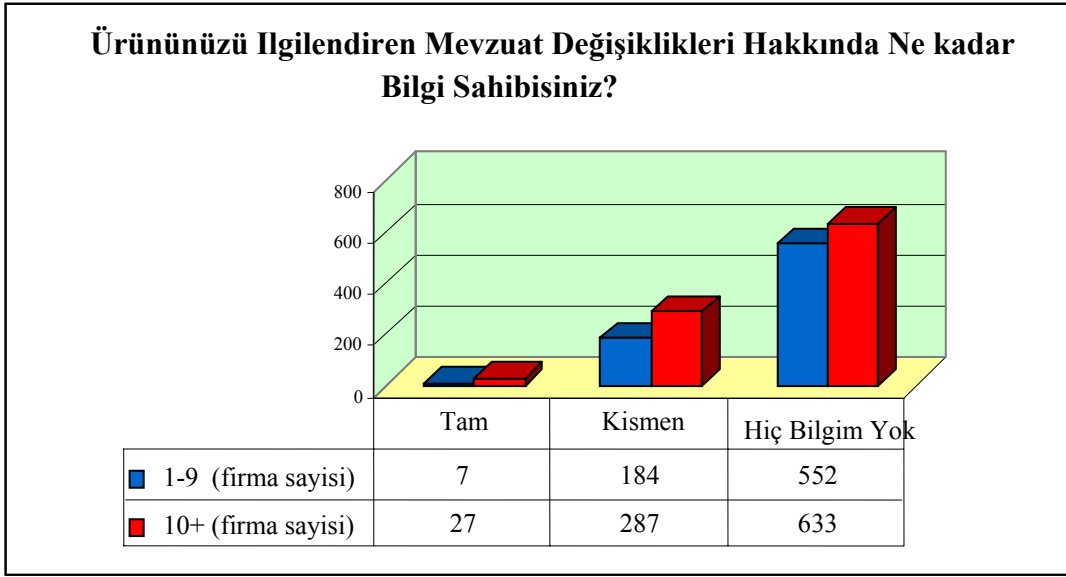
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 70.7'si ürünlerinde kalite seviyesini yükseltme ihtiyacı duyduklarını % 29.3'ü böyle bir ihtiyaç duymadıklarını bildirmiştir.

**Soru: 83: Türkiye 1 Ocak 1996 - 1 Ocak 2001 tarihleri arasında, Topluğun
sınai mevzuat ile ilgili tüm hukuki düzenlemelerini iç mevzuata dahil edecektir.
Bu kapsamda, imalatını yaptığınız ürünü ilgilendiren mevzuat değişiklikleri
konusunda ne kadar bilgi sahibisiniz?**

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 0.9'u tam, % 24.8'i kısmen bilgi sahibi iken, % 74.3'ü hiç bilgi sahibi olmadığını bildirmektedir.

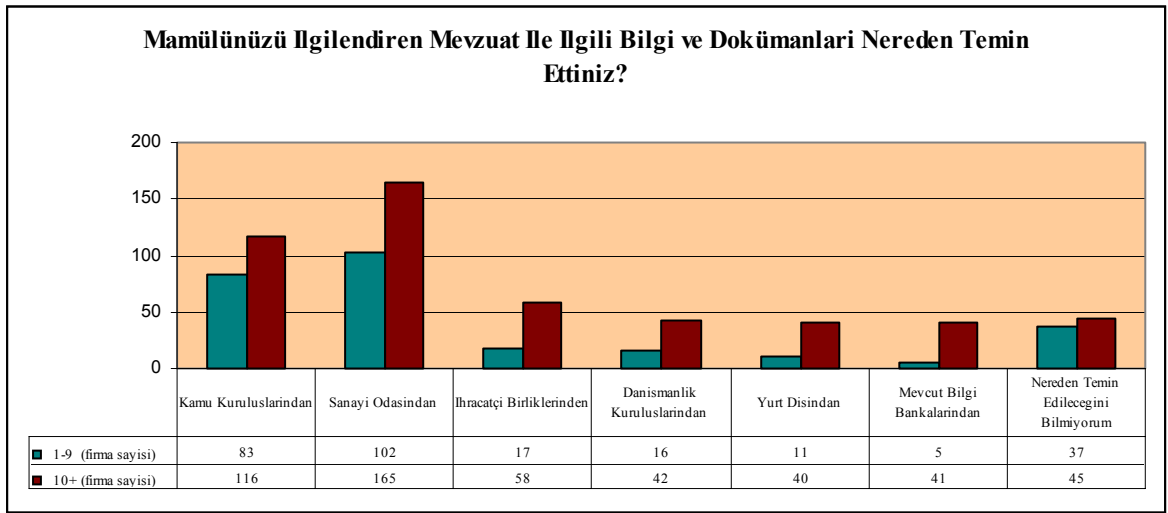
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 2.9'u tam, % 30.3'ü kısmen bilgi sahibi iken, % 66.8'i hiç bilgi sahibi olmadığını bildirmektedir.

Soru: 84: Mamülünüzü ilgilendiren mevzuat ile ilgili bilgi ve dokümanları nereden temin ettiniz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 43.5'i kamu kuruluşlarından, % 53.4'ü sanayi odasından, % 8.9'u ihracat birliklerinden, % 8.4'ü danışmanlık kuruluşlarından, % 5.8'i yurtdışından, % 2.6'sı mevcut bilgi bankalarından doküman ve bilgi sağlarken, % 19.4'ünün ise dokümanları nereden temin edeceğine dair bir bilgisi bulunmamaktadır.

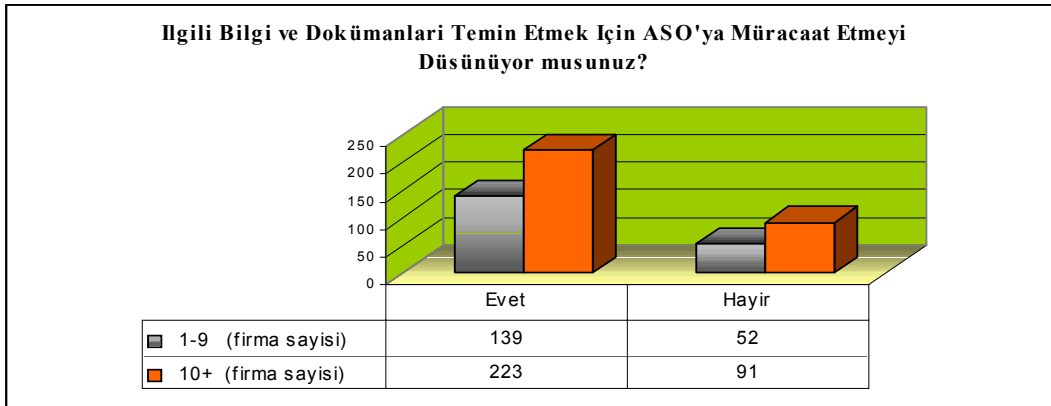
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 36.9'u kamu kuruluşlarından, % 52.5'i sanayi odasından, % 18.5'i ihracat birliklerinden, % 13.4'ü danışmanlık kuruluşlarından, % 12.7'si yurtdışından, % 13.1'i mevcut bilgi bankalarından doküman ve bilgi sağlarken, % 14.3'ünün ise dokümanları nereden temin edeceğine dair bir bilgisi bulunmamaktadır.

Soru: 85: Mamülünüzü ilgilendiren mevzuat ile ilgili bilgi ve dokümanları temin etmek için ASO'ya müracaat etmeyi düşünüyor musunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 72.8'i evet derken, % 27.2'si bunu düşünmediklerini bildirmiştir.

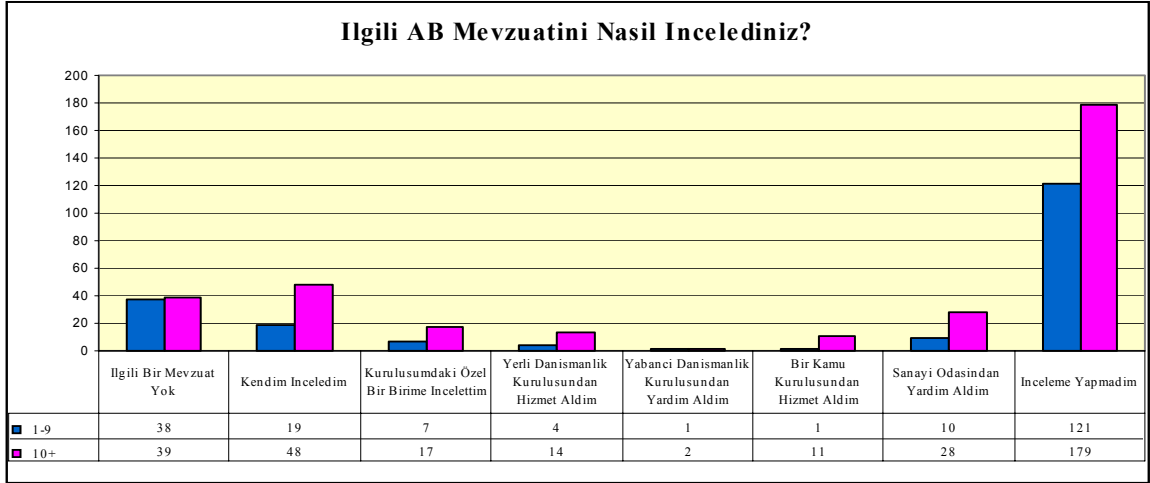
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 71'i bu konuda ASO'ya müracaat etmeyi düşündüklerini, % 29'u ise düşünmediklerini bildirmiştir.

Soru: 86: Mamülünüzü ilgilendiren AB mevzuatı varsa, bu mevzuatı nasıl incelediniz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 19.9'u mamüllerini ilgilendiren mevzuatın olmadığı, % 9.9'u mevzuatı kendilerinin incelediğini, % 3.7'si kurumlarında özel birimin incelediğini, % 2.1'i yerli danışman kuruluşundan yardım aldıklarını, % 0.5'i yabancı danışmanlık kuruluşundan yardım aldıklarını, % 0.5'i bir kamu kuruluşundan hizmet adığını, % 5.2'si sanayi odasından yardım aldığını, % 63.4'ü herhangi bir inceleme yapmadığını bildirmiştir.

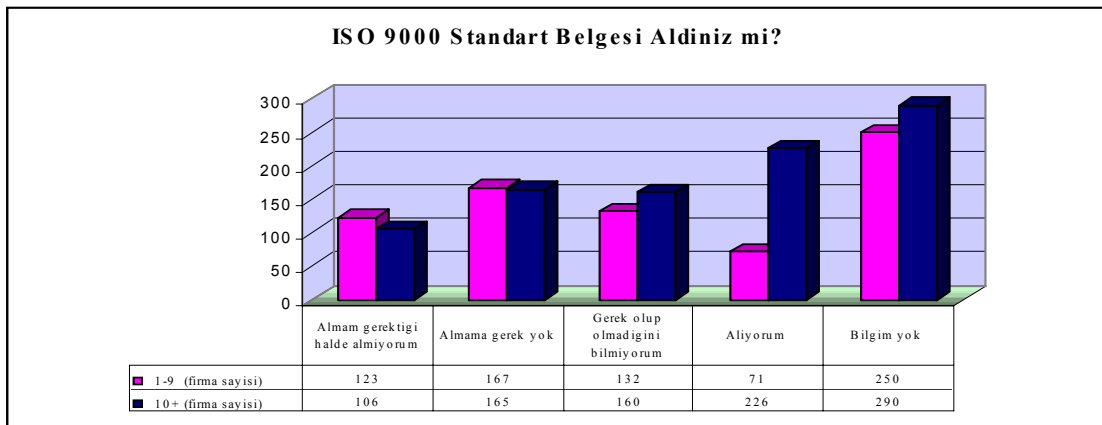
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 12.4'ü mamüllerini ilgilendiren mevzuatın olmadığı, % 15.3'ü mevzuatı kendilerinin incelediğini, % 5.4'ü kurumlarında özel birimin incelediğini, % 4.5'i yerli danışman kuruluşundan yardım aldıklarını, % 0.6'sı yabancı danışmanlık kuruluşundan yardım aldıklarını, % 3.5'i bir kamu kuruluşundan hizmet adığını, % 8.9'u sanayi odasından yardım aldığını, % 57'si herhangi bir inceleme yapmadığını bildirmiştir.

Soru: 87: ISO 9000 Standart Belgesi aldınız mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 16.6'sı ISO 9000 belgesi alması gerektiği halde almadığını, % 22.5'i almasına gerek olmadığını, % 17.8'i gerekli olup olmadığını bilmediğini, % 9.6'sı aldığını, % 33.6'sı bir bilgisi olmadığını söylemiştir.

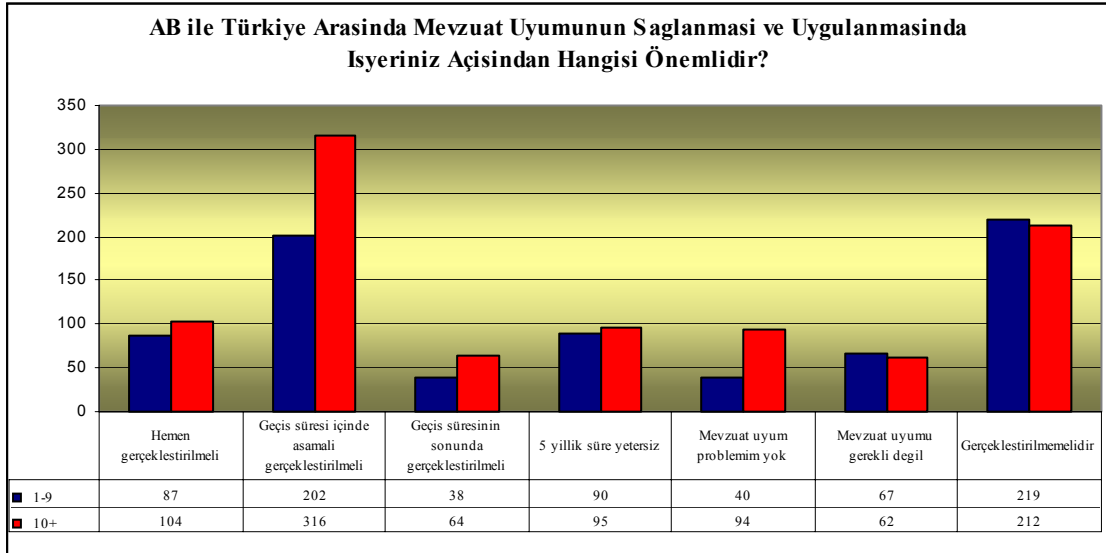
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 11.2'si ISO 9000 belgesi alması gerektiği halde almadığını, % 17.4'ü almasına gerek olmadığını, % 16.9'u gerekli olup olmadığını bilmediğini, % 23.9'u aldığını, % 30.6'sı bir bilgisi olmadığını söylemiştir.

Soru: 88: AB ile Türkiye arasında mevzuat uyumu sağlanması ve uygulanmasında işyeriniz açısından önemli olanı işaretleyiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 11.7'si geçiş süresi beklenmeden hemen gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 27.2'si geçiş süresi içinde aşamalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 5.1'i geçiş süresi sonunda gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 12.1'i mevzuat uyumunun gerekli olduğunu ama uyum için 5 yılın yetersiz olduğunu, % 5.4'ü AT şartlarına uygun üretim yaptığını ve mevzuata uyum sorununun olmadığını, % 9'u mevzuat uyumunun gerekli olmadığını, % 29.5'i mevzuat uyumunun hiç bir şekilde gerçekleştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 11'i geçiş süresi beklenmeden hemen gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 33.4'ü geçiş süresi içinde aşamalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 6.8'i geçiş süresi sonunda gerçekleştirilmesi gerektiğini, % 10'u mevzuat uyumunun gerekli olduğunu ama uyum için 5 yılın yetersiz olduğunu, % 9.9'u AT şartlarına uygun üretim yaptığını ve mevzuata uyum sorununun olmadığını, % 6.5'i mevzuat uyumunun gerekli olmadığını, % 22.4'ü mevzuat uyumunun hiç bir şekilde gerçekleştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

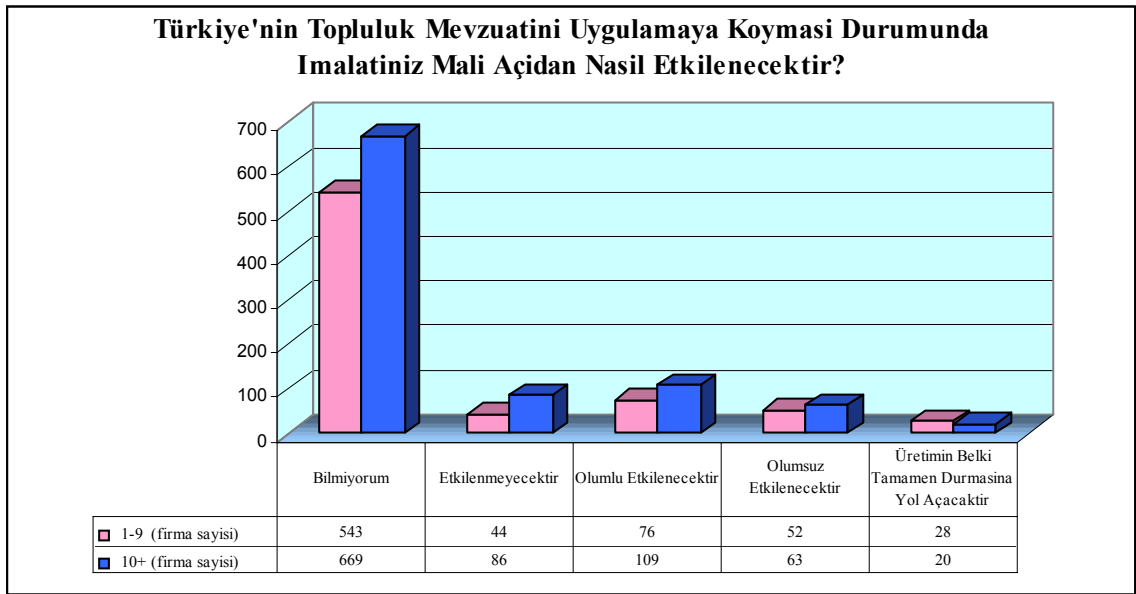

Soru: 89: Mamülünüzü ilgilendiren konuda, Türkiye'nin Topluluğun sınai mevzuatını üstlenmesi ve uygulamaya koyması durumunda imalatınız mali açıdan nasıl etkilenecektir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 73.1'i nasıl etkileneceğini bilmediklerini, % 5.9'u etkilenmeyeceğini, % 10.2'si olumlu etkileneceğini, % 7'si olumsuz etkileneceğini, % 3.8'i üretimin belki tamamen durmasına sebep olacağını belirtmiştir.

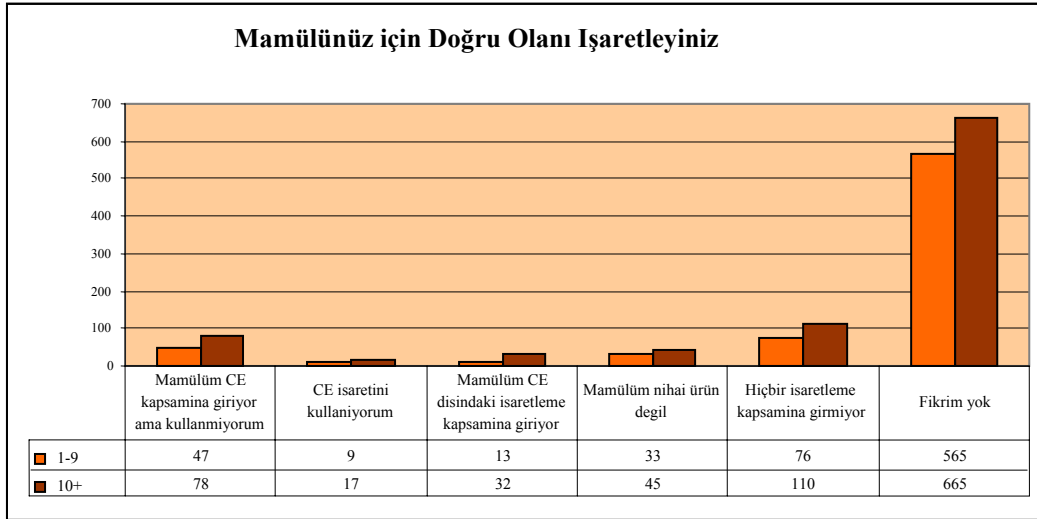
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 70.6'sı nasıl etkileneceğini bilmediklerini, % 9.1'i etkilenmeyeceğini, % 11.5'i olumlu etkileneceğini, % 6.7'si olumsuz etkileneceğini, % 2.1'i üretimin belki tamamen durmasına sebep olacağını belirtmiştir.

Soru: 90: AB snai mevzuatı, bazı durumlarda mevzuata uygunluğun gösterilmesi için işaretlemeyi gerektirmektedir. Bu çerçevede, mamülünüz için doğru olanı işaretleyiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 6.3'ü mamülüm CE kapsamına giriyor ama kullanmıyorum, % 1.2'si CE işareti kullanıyorum, % 1.7'si mamülüm CE dışındaki işaretleme kapsamına giriyor, % 4.4'ü mamülüm nihai ürün değil, ancak kullanıldığı nihai ürün bir işaretleme kapsamına giriyor, % 10.2'si mamülüm hiçbir işaretleme kapsamına girmiyor derken, % 76'sının bu konuda bir fikri bulunmamaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 8.2'si mamülüm CE kapsamına giriyor ama kullanmıyorum, % 1.8'i CE işareti kullanıyorum, % 3.4'ü mamülüm CE dışındaki işaretleme kapsamına giriyor, % 4.8'i mamülüm nihai ürün değil, ancak kullanıldığı nihai ürün bir işaretleme kapsamına giriyor, % 11.6'sı mamülüm hiçbir işaretleme kapsamına girmiyor derken, % 70.2'sinin bu konuda bir fikri bulunmamaktadır.

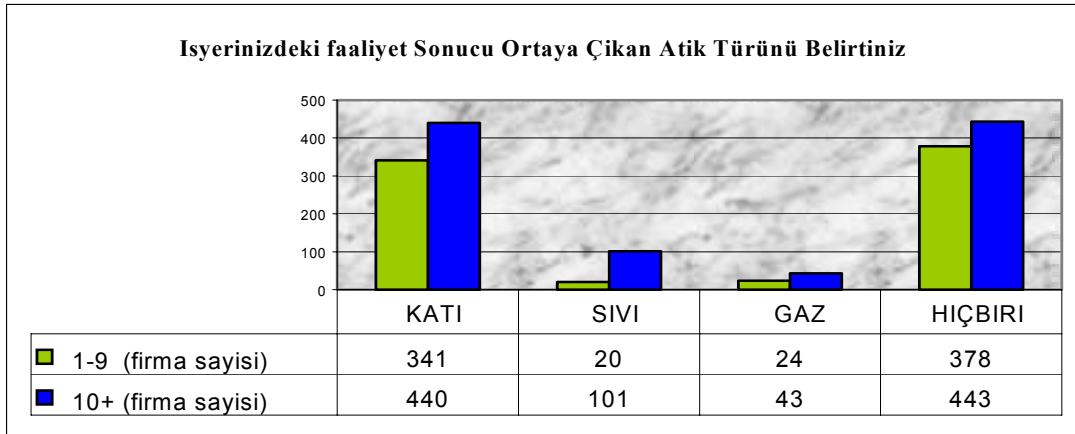

BÖLÜM VII. ALTYAPI VE ÇEVRE

Soru: 91: 1998 yılında işyerinizdeki faaliyet sonucu ortaya çıkan atık türlerini belirtiniz.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 45.9'unda katı, % 2.7'sinde sıvı, % 3.2'sinde gaz atık ortaya çıkarken, % 50.9'unda hiçbiri bulunmamaktadır.

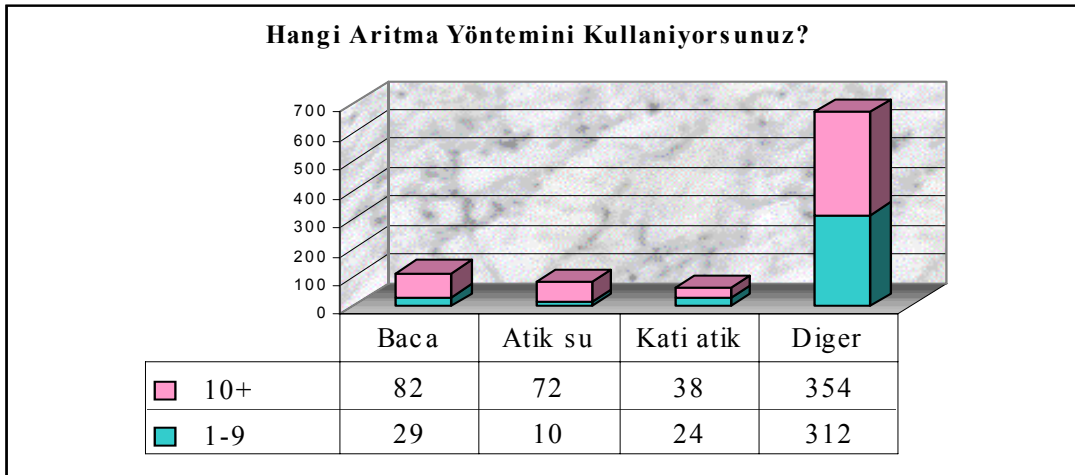
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 46.5'inde katı, % 10.7'sinde sıvı, % 4.5'inde gaz atık ortaya çıkarken, % 46.8'inde hiçbiri bulunmamaktadır.

Soru: 92: 1998 yılında işyerinizde aşağıda belirtilen arıtma yöntemlerinden hangileri kullanıldı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 7.9'unda baca filtresi, % 2.7'sinde atık su arıtma ünitesi, % 6.6'sında katı atık arıtma ünitesi, % 85.5'inde ise diğer yöntemler kullanılmıştır.

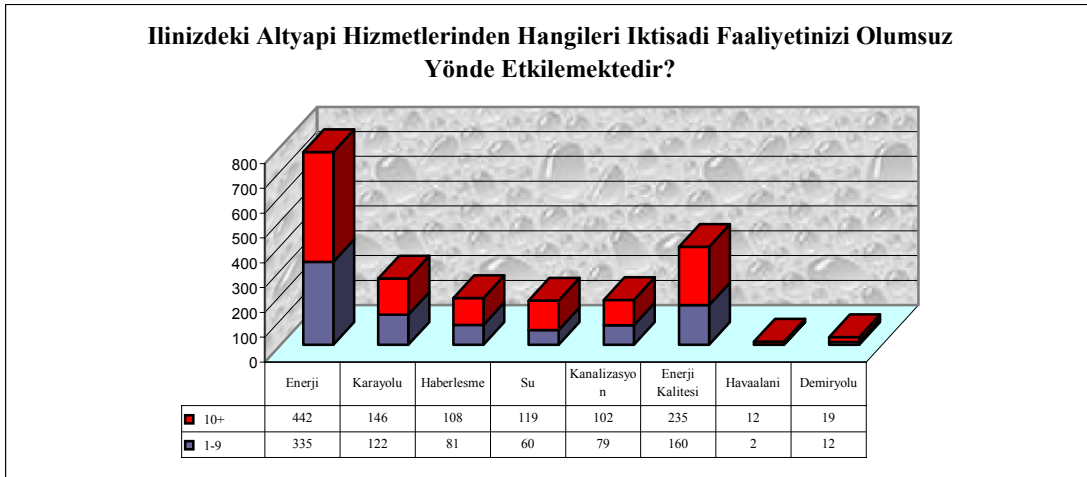
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 16.3'ünde baca filtresi, % 14.3'ünde atık su arıtma ünitesi, % 7.5'inde katı atık arıtma ünitesi, % 70.2'sinde ise diğer yöntemler kullanılmıştır.

Soru: 93: İlinizdeki altyapı hizmetlerinden hangileri iktisadi faaliyetinizi olumsuz yönde etkilemektedir?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 45.1'ini enerji, % 16.4'ünü karayolu, % 10.9'unu haberleşme, % 8.1'ini su, % 10.6'sını kanalizasyon, % 21.5'ini enerji kalitesi, % 0.3'ünü havaalanı, % 1.6'sını demiryolu olumsuz yönde etkilemektedir.

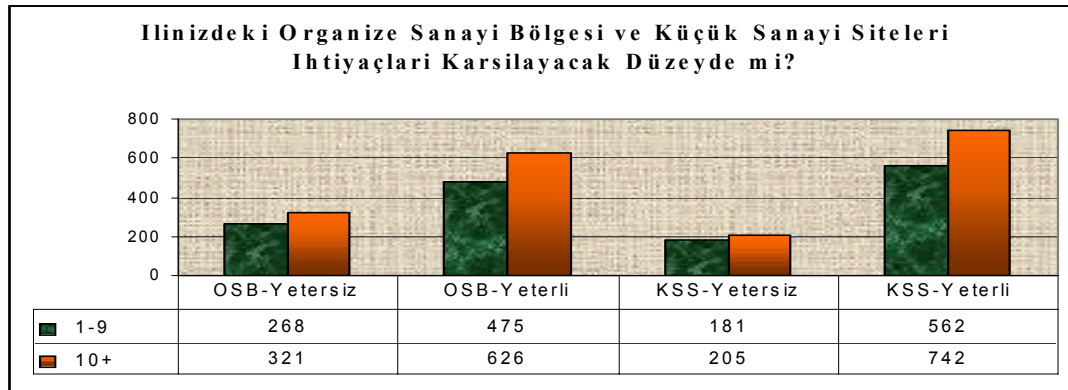
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 46.7'sini enerji, % 15.4'ünü karayolu, % 11.4'ünü haberleşme, % 12.6'sını su, % 10.8'ini kanalizasyon, % 24.8'ini enerji kalitesi, % 1.3'ünü havaalanı, % 2'sini demiryolu olumsuz yönde etkilemektedir.

Soru: 94: İlinizdeki organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri ihtiyaçları karşılayacak düzeyde mi?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 36.1'i OSB'nin yetersiz, % 63.9'u ise yeterli olduğunu düşünmektedir. % 24.4'ü küçük sanayi sitelerinin yetersiz, % 75.6'sı yeterli olduğunu söylemektedir.

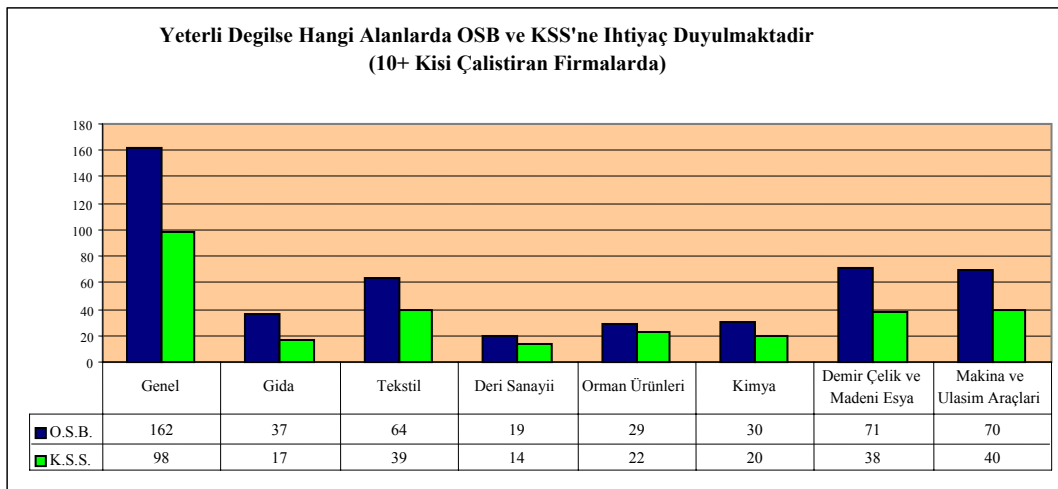
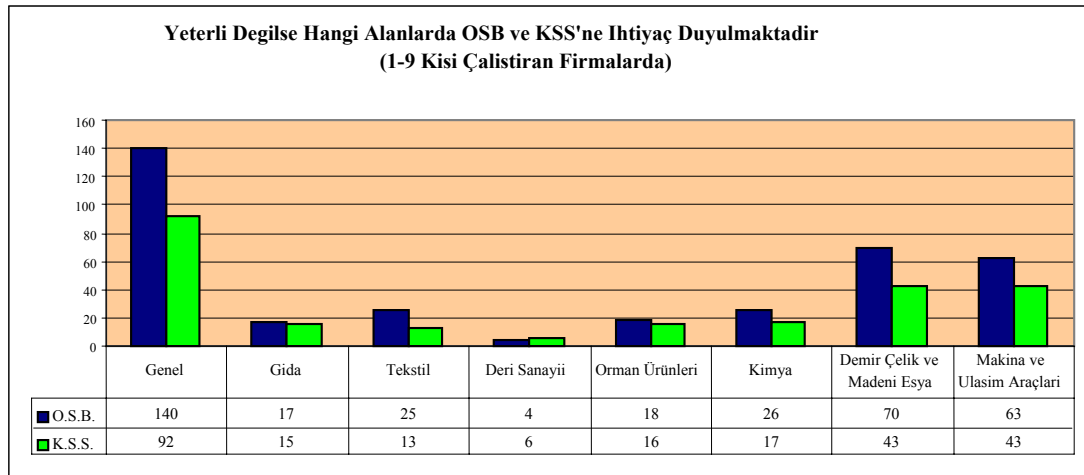
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 33.9'u OSB'nin yetersiz, % 66.1'i ise yeterli olduğunu düşünmektedir. % 21.6'sı küçük sanayi sitelerinin yetersiz, % 78.4'ü yeterli olduğunu söylemektedir.

Soru: 95: İlinizdeki organize sanayi bölgesi ve / veya küçük sanayi sitesi yeterli değilse hangi alanlarda ihtiyaç duyulmaktadır?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 52.2'si genel anlamda OSB'ne ve % 50.8'i de genel anlamda KSS'ne ihtiyaç duyulduğunu belirtirken, % 6.3'ü OSB'inde, % 8.3'ü KSS'inde gıda sektöründe, % 9.3'ü OSB'inde, % 7.2'si KSS'inde tekstil sektöründe, % 1.5'i OSB'inde, % 3.3'ü KSS'inde deri sanayiinde, % 6.7'si, OSB'inde, % 8.8'i KSS'inde orman ürünlerinde, % 9.7'si OSB'inde, % 9.4'ü KSS'inde kimya sektöründe, % 26.1'i OSB'inde, % 23.8'i KSS'inde demir çelik ve madeni eşya sektöründe, % 23.5'i OSB'inde, % 23.8'i KSS'inde makina ve ulaşım araçları sektöründe ihtiyaç olduğunu söylemektedir.

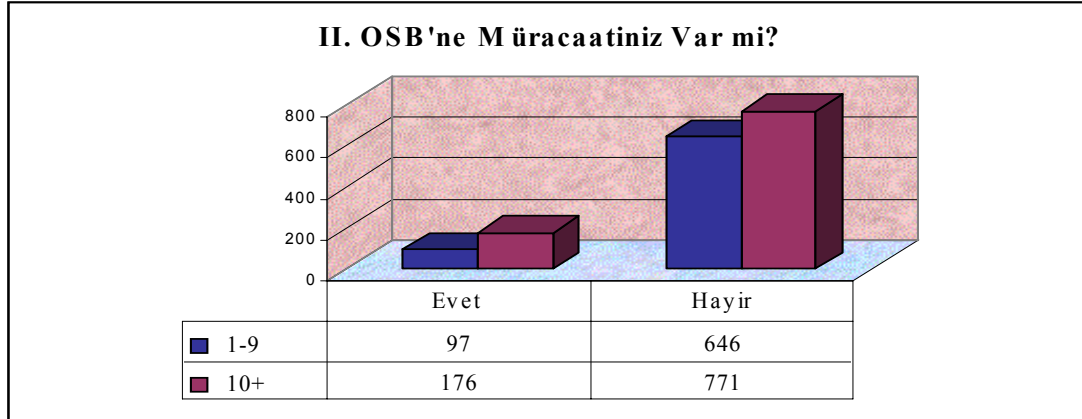
10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 50.5'i genel anlamda OSB'ne ve % 47.8'i de genel anlamda KSS'ne ihtiyaç duyulduğunu belirtirken, % 1.5'i OSB'inde, % 8.3'ü KSS'inde gıda sektöründe, % 19.9'u OSB'inde, % 19'u KSS'inde tekstil sektöründe, % 5.9'u OSB'inde, % 6.8'i KSS'inde deri sanayiinde, % 9'u, OSB'inde, % 10.7'si KSS'inde orman ürünlerinde, % 9.3'ü OSB'inde, % 9.8'i KSS'inde kimya sektöründe, % 22.1'i OSB'inde, % 18.5'i KSS'inde demir çelik ve madeni eşya sektöründe, % 21.8'i OSB'inde, % 19.5'i KSS'inde makina ve ulaşım araçları sektöründe ihtiyaç olduğunu söylemektedir.

Soru: 96: İkinci Organize Sanayi Bölgesi müracaatınız var mı?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 13.1'inin 2.OSB'ne müracaatları varken, % 86.9'unun yoktur.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 18.6'sının müracaatları bulunurken, % 81.4'nün yoktur.

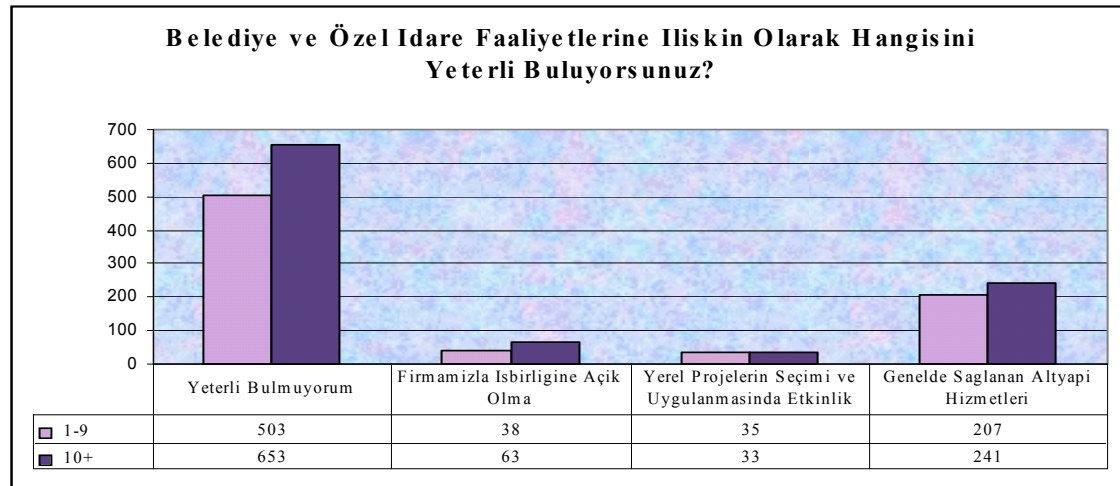

Soru: 97: Belediye ve özel idare faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisini yeterli buluyorsunuz?

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 67.7'si, ve 10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların da % 69'u bu tür faaliyetleri yeterli bulmadıklarını belirtmiştir.

(1-9) kişi çalıştıran firmaların % 5.1'i firmalarıyla işbirliğine açık olduklarını, % 4.7'si yerel projelerin seçimi ve uygulanmasını etkin bulduklarını, % 27.9'u genelde sağlanan altyapı hizmetlerini yeterli bulduklarını belirtmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların % 6.7'si firmalarıyla işbirliğine açık olduklarını, % 3.5'i yerel projelerin seçimi ve uygulanmasını etkin bulduklarını, % 25.4'ü genelde sağlanan altyapı hizmetlerini yeterli bulduklarını belirtmiştir.

ANKARA İLİ İMALAT SANAYİ ENVANTERİ **ÖZET DEĞERLENDİRMESİ**

Ankara ilinin imalat sanayi yapısı, sanayileşmenin gelişimindeki süreç, gelişmeyi etkileyen faktörler, darboğazların tespiti ile gümrük birliğinin etkilerinin belirlenmesi amacıyla, geniş çaplı düşünülerek, Ankara ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren 1.690 firmaya uygulanan anket sonuçları, ilin imalat sanayi envanterinin çıkarılmasında oldukça önemli bilgiler ortaya koymaktadır.

Anket çerçevesinde ele alınan konular sırasıyla aşağıdaki şekilde özetle irdelenmiştir.

Bölüm 1: İşyerlerinin Hukuki Yapısı:

Ankara ili özel sektör imalat sanayiinde şirketleşme yapısı öne çıkmakta ve işyerlerinin % 63'e yakınlık bir kısmının limited şirketlerden oluştuğu görülmektedir.

Ferdi mülkiyet dışında kalan firmaların ortaklık yapısına bakıldığında, % 70'e varan bir oranla 2-4 arasında ortağı bulunan firmalar başı çekmektedir. Bu firmaların içerisinde de çalışan sayısı 1-9 kişi olan firma oranı % 83.7 ile oldukça yüksek bir oran teşkil etmektedir.

Bölüm 2: Üretim, Kapasite Kullanımı ve Çalışma Hayatı:

Ankete cevap veren firmaların % 91'e yakınlık bir kısmının başka bir ülkede herhangi bir şube ya da temsilciliği bulunmamaktadır. Küçük firmalarda (1-9) kişi çalıştırılan, bu oran % 97 civarında iken, büyük firmalarda (10+ kişi çalıştırılan) bu oran % 86'ya düşmektedir.

Ankete cevap veren firmaların % 97'sinin Ankara ili dışında üretim birimi bulunmazken, üretim birimi bulunanların da dağılımı sırasıyla metropollerde, bölge dışındaki illerde, İç Anadolu Bölgesindeki diğer illerde ve çok küçük bir oranda da başka ülkelerde bulunmaktadır.

Firmaların % 70'inde ürünler aynı kalitede üretilirken, % 30.1'inde ürünler talebe göre değişim göstermektedir. Talebe göre değişim küçük ölçekli firmalarda (1-9 kişi çalıştırılan) daha fazla hissedilmektedir.

Firmaların toplam % 17.5'inde fason üretim yapılırken, küçük ölçekli firmalarda fason üretimin, 10+ kişi çalıştırılan firmalara oranla daha fazla olduğu gözlenmektedir. Genel olarak bakıldığında, fason üretimin toplam üretim içindeki payının % 1-10 aralığında, küçük bir oranda olduğu görülmektedir.

Fason üretim yapan firmaların % 12'lik kısmı yurtdışına yönelik fason üretim gerçekleştirirken, 1-9 kişi çalıştırılan firmalarda bu oran, 10+ kişi çalıştırılan firmalara göre daha düşüktür.

Fason üretim yapmayan firmalar, üretim miktarlarını sırasıyla, sipariş üzerine, iç talebe göre, dış talebe göre, finansman koşullarına göre, üretim maliyetlerine göre ve ürün fiyatlarına göre belirlemektedir.

Dışarıya fason üretim yaptıran firmalar oranı % 11 iken, bu oran 1-9 kişi çalıştıran firmalarda ortalamanın altında (%19) olup, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda ortalamanın üstünde kalmaktadır (%22.2).

Fason üretim yaptıran firmaların çoğunluğu bu üretimlerini Ankara ili içerisinde yaptırmayı tercih etmektedirler.

Firmaların % 95'lik büyük bir oranı bilinen, tanınmış dünya markaları veya adları altında üretim yapmamaktadır. Bu oran küçük ölçekli firmalarda daha da yüksektir.

Firmaların kapasite kullanım oranı % 77.3'dür. 1-9 kişi çalıştıran firmalarda bu oran % 67.6, 10+ grubunda ise % 77.8'dir.

Firmaların tam kapasite ile çalışmama nedenleri sırasıyla; mali imkansızlıklar, enerji yetersizliği ve işçi sorunlarıdır. Bu gruplar içerisinde en büyük oranı teşkil eden mali imkansızlıkların en büyük nedeni kredi temini güçlüğüdür. Bu güçlük özellikle 1-9 kişi çalıştıran firmalarda çok ön plandadır. 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda ise kredi maliyetinin yüksekliği küçük firmalara kıyasla çok daha büyük bir problemdir. Enerji yetersizliği içerisinde en büyük enerji problemi elektrik sorunlarından kaynaklanmakta olup, bu sorun küçük ölçekli firmalarda daha çok öne çıkmaktadır. İşçi sorunlarında ise, en büyük problem grev, lokavt vb. olup, bu daha çok büyük firmalar için sorun teşkil etmektedir.

Yeni çıkan vergi yasası firmaların % 70'lik bir kısmını olumsuz olarak etkilemiştir. Büyük ölçekli firmalarda bu olumsuz etki daha fazla gözlenmektedir.

1998 yılı başında yaşanan global kriz, firmaların % 77'ye yakın bir kısmını olumsuz etkilerken, bu olumsuz etki her iki grupta da, sırasıyla, üretim miktarlarında, yurtiçi satışta, karlılıkta, yatırımlarda, finansman maliyetlerinde, istihdam düzeylerinde ve ihracat düzeyinde görülmüştür.

Ankete cevap veren 1-9 kişi çalıştıran firmaların % 99.6'sında ve 10+ kişi çalıştıran firmaların % 92.1'inde çalışan işçiler herhangi bir sendikaya kayıtlı değildir.

Firmaların büyük çoğunluğu taşeron işçi kullanmazken, 1-9 kişi çalıştıran işyerlerinde taşeron işçi kullanımı, 10+ kişi çalıştıran firmalara göre yaklaşık % 50 daha düşüktür.

Hizmet içi eğitim uygulaması 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda, 1-9 kişi çalıştıran firmalara oranla daha fazladır. Firmalar hizmet içi eğitimlerini genel olarak kendileri uygulamaktadırlar. Bunu, makina aldıkları işyeri tarafından eğitim uygulaması izlemektedir.

Bölüm 3: Satın Alışlar, Satışlar ve Pazarlama Sorunları:

Firmaların kullandıkları ana girdiler, 1-9 kişi çalıştıran işletmelerde sırasıyla; KİT'lerden, iç piyasadan, kendi işyerlerinden, ithal hammaddeyi iç piyasadan ve kendileri ithal etmek suretiyle sağlarken, 10 ve üstü kişi çalıştıran firmalarda girdiler, KİT'lerden, iç piyasadan, kendi ithalatları yoluyla, ithal hammaddeyi iç piyasadan tedarik ederek ve küçük oranda da kendi işyerlerinden sağlanmaktadır.

10 ve üstü kişi çalıştıran firmaların büyük çoğunluğu, ürünlerini pazarlarken tanıtma faaliyetinde bulunmayı tercih ederken, 1-9 kişi çalıştıran firmaların yarısından azı bu yola gitmiştir.

Firmalar ürünlerini pazarlarken tanıtma faaliyeti olarak öncelikli olarak firma broşürlerini kullanırken, 1-9 kişi çalıştıran firmalar bunun yanında ürün numuneleri, basın - yayın yoluyla reklam ve yurtiçi ticari fuarları kullanmışlardır, 10+ firma grubunda ise, tanıtma faaliyeti olarak yurtiçi ticari fuarlar ikinci sırada, ürün numuneleri üçüncü sırada ve basın - yayın yoluyla reklam dördüncü sırada yer almaktadır. 10+ grubundaki firmalarda, 1-9 grubuna göre yurtdışı ticari fuarlar yoluyla tanıtma faaliyetleri oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir.

İhracat yapan firma sayısı da 1-9 kişi çalıştıran firmalara oranla, 10+ kişi çalıştıran firmalarda yaklaşık 3 kat daha fazladır. Bu firmalarda ihracat genellikle kendi işyerleri tarafından gerçekleştirilirken, bunu yurt içinde başka bir firma aracılığı ile gerçekleştiren firmalar izlemektedir.

Firmalar genellikle yurtiçi satışlarını kendileri gerçekleştirmekle birlikte, 1-9 kişi çalıştıran firmalarda ikinci yöntem olarak kişisel temaslar, 10+ grubuna göre daha etkili bir satış yöntemi olmaktadır. 10+ grubunda ise ikinci sırada, toptancılar yoluyla satış yer almaktadır.

Firmaların en çok ihracat yaptıkları ülke, her iki grup içinde, Almanya 'dır.

Firmalardaki fiyat, arz, üretim, dağıtım miktarı gibi ekonomik değişkenler genellikle piyasa şartlarında oluşmaktadır. Firmaların satış politikaları ise üye oldukları meslek kuruluşu tarafından alınan kararlardan etkilenmemektedir.

1-9 kişi çalıştıran firmaların büyük çoğunluğu, yurt içi piyasada ürünün kalitesi, fiyatı, ürün siparişi konusunda firmalarını rekabet edebilir bulurken, yurt dışı piyasa açısından firmaların çok küçük bir bölümü bu konularda rekabet edebileceklerini düşünmektedir. 10+ grubunda ise, yurt içi piyasada ürünün kalitesi, fiyatı, çeşidi, satış sonrası hizmet, nitelikli işgücü, pazarlama stratejisi açılarından 1-9 grubuna göre çok daha fazla rekabet edebilir durumda olduklarını gözlemlerken, yurt dışı piyasa açısından bu konularda rekabet edebilir firma oranları çok düşmektedir.

Bölüm: 4: Makina Parkı ve Teknoloji

1-9 kişi çalıştıran firmaların büyük çoğunluğu 1. el yerli makina kullanırken, 10+ grubundaki firmaların çoğunluğu 1. el yerli makina yanında 1. el ithal makina da kullanmaktadır.

Firmaların büyük çoğunluğu sektörlerinde kullanılan yeni teknoloji hakkında bilgi sahibidir.

Genel olarak işyerlerinde kullanılan teknoloji sektör ortalaması ile aynı durumda iken, daha yeni teknoloji kullanan firmaların sayısı, 10+ grubunda, 1-9 grubuna göre yaklaşık 3 kat daha fazladır.

Firmalar 1990-1998 döneminde büyük oranda yeni makina alımına gitmiştir. 1-9 grubundaki firmaların % 66.1'i ve 10+ grubundaki firmaların da % 81.6'sı bu dönemde yeni makina almışlardır.

Firmaların yarısından fazlasında kullanılan teknoloji, yerli teknoloji ile Türkiye'de üretilen makina alımı ile sağlanmıştır.

Firmalar, lisans, know-how, royalty vb. anlaşmalarını genel olarak İtalya, Almanya ve ABD'den sağlamışlardır.

1-9 kişi çalıştıran firmaların küçük bir kesimi TSE'yi, CAD-CAM'i ve interneti kullanırken, 10+ grubunda ise bu araçların kullanımı daha yoğun olmaktadır. Özellikle 10+ grubundaki firmaların % 42.2'si, bilgisayar destekli tasarım ve üretim olan CAD-CAM'i kullanmaktadır.

10+ grubundaki firmaların 1-9 grubundaki firmalara göre daha fazla araştırma faaliyeti yaptırıldığı görülmektedir. Firmalar araştırma faaliyet olarak en fazla kalite kontrol yaptırırken, bunu tahmin, projeksiyon, model çalışması ve fizibilite izlemektedir.

Firmaların çok küçük bir kesiminde ar-ge birimi bulunurken, 10+ grubundaki firmalarda ar-ge birimi bulunanların sayısı 1-9 grubundaki firmalara göre 3 kat fazladır.

Ar-Ge hizmetini firmalar genellikle kendi işyerlerindeki ar-ge biriminden temin ederken, böyle bir birimi olmayan firmalar ise, bu hizmeti KOSGEB'ten, özel kuruluşlardan ve üniversitelerden sağlamaktadır.

1-9 kişi çalıştıran firmalarda ar-ge harcamaları tutarı genellikle 1 milyar TL'den az iken, 10+ grubundaki firmalarda yoğun harcama tutarı 1-5 milyar TL arasındadır.

Firmalar genel olarak, üretim ile ilgili yenilik ve gelişmeleri takip ettiklerini bildirmektedir. Bu, yurt içindeki fuarları takip etmek, ürünlerle ilgili yayınları takip etmek ve aynı sektördeki diğer işyerlerinin tecrübelerinden yararlanmak şeklindedir. 10+ grubundaki firmalar, 1-9 kişi çalıştıranlara göre daha fazla yurtdışındaki fuarları takip etmektedir ve TÜBİTAK, KOSGEB, MPM vb. kuruluşlarla daha yoğun işbirliği içersindedir.

Firmalar yenilik çalışmaları olarak, ürün geliştirme, iyileştirme ve kaliteyi öncelikli olarak alırken, ürün çeşitlendirme, yeni ürün tasarımı daha sonraki planda gelmektedir.

Firmaların büyük çoğunluğu patent, faydalı model ve marka tescili için başvuruda bulunmamıştır. Bulunanlar ise önceliği sırasıyla, ürün patentine, daha sonra faydalı modele, marka tesciline ve proses patentine vermişlerdir.

Firmalar patent, faydalı model ve marka tescili için başvuruda bulunmama nedenlerini öncelikli olarak işleri için önemli bulmamaları olarak göstermiş, daha sonraki sırada da konu hakkında yeterince bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir.

Bölü: 5: Kredi Kullanımı ve Yatırımların Finansmanı:

Firmaların finansman ihtiyaçları öncelikle öz kaynaklarından, daha sonra sırasıyla, kamu bankası kredilerinden, özel banka kredilerinden, özel finans kurumlarından, tahvil ihracından, halka hisse senedi ihracından karşılanmaktadır.

Firmalar kullandıkları kredileri, öncelikli olarak işletme kredisi olarak, daha sonra yatırım kredisi olarak, son olarak da ihracat kredisi olarak almaktadır.

Firmaların büyük çoğunluğu ilk yatırım, diğer yatırımlar ve işletme finansmanı için kullandıkları kredileri yeterli bulmamaktadır. Bunun yanısıra firmalar son yıllarda fazla kredi kullanmama nedeni olarak da sırasıyla, kredi maliyetlerinin yüksek oluşunu, kredi teminat koşullarının ağırlığını, formalitenin çok olmasını, kredilerin yetersizliğini, bankaların seçici davranmasını ve diğer nedenleri göstermektedir.

Firmalar yatırımların finansmanında factoring yöntemine kıyasla leasing yöntemini daha fazla tercih etmektedirler.

Ankete cevap veren firmalar içerisinde 10+ grubundaki firmalar 1-9 kişi çalıştıran firmaların yaklaşık 4 katı kadar işyerlerine teşvik almışlardır. Firmalar teşviklerden yararlanamama nedenleri olarak, çoğunlukla bu konuda bir bilgileri olmadığını ifade ederken, bürokratik işlemlerin çok olması, aranan koşulları sağlayamamaları ve koşulları yerine getirdikleri halde teşvik alamamalarını ve diğer nedenleri ikincil nedenler olarak göstermektedirler. Firmalar aldıkları teşvikleri genel olarak yeterli bulmamaktadırlar.

Bölüm: 6: Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği:

Firmaların büyük kısmı Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde kendi işyerlerinin yer aldığı sektörlerde kullanılan teknolojiyi kısmen de olsa takip ettiklerini bildirmektedir. Firmalar Gümrük Birliği'nden genel olarak herhangi bir şekilde etkilenmezken, etkilenen firmalar, en çok ürün kalitesi, ürün çeşidi, verimlilik ve ithalat düzeyi açısından etkilenmiştir.

Gümrük Birliği nedeni ile firmaların üretimine en çok olumsuz etkisi olan faktörler sırasıyla, pazar payındaki daralma, ihracat gücü, ve hammadde teminindeki güçlüklerdir. Bunun yanısıra, firmaların büyük bir çoğunluğu ürettiği ürünlerde AB menşeli ithal girdisi kullanmamalarına karşın, 10+ grubundaki firmalar 1-9 grubundaki firmaların yaklaşık 2 katı kadar AB menşeli ithal girdi kullanmaktadır.

Gümrük Birliği sonrasında üretimde kullanılan ithal girdilerin ve reel girdi maliyetlerinin paylarında bir değişim olmadığını ifade eden firmalar büyük çoğunluğu teşkil ederken, 10+ grubundaki firmaların yaklaşık % 22.8'i, 1-9 grubundaki firmaların % 19.3'ü, ithal girdi maliyetinin azaldığını, firmaların yaklaşık % 22'si de arttığını ifade etmiştir.

Firmalarda Gümrük Birliği sonrasında hammadde, yardımcı madde ve ambalaj malzemeleri ithalatında AB ülkeleri lehine çok küçük bir değişim olmuştur. Genel olarak firmalar bu konuda bir değişikliğe gitme gereği hissetmemişlerdir.

Gümrük Birliği ihracat yapan firmaların ihracatlarını genel olarak etkilememiştir. Aynı zamanda firmalar Gümrük Birliği'nin gelecek dönemde olumlu katkılar sağlayacağı beklentisi içinde değillerdir. Firmaların yarısından azı ise, üretim artışını, yurici satışları,

ihracatı, yeni yatırımları, ithal girdi fiyatlarını, karlılığı, ürün çeşidini ve istihdamı olumsuz olarak etkileyeceğini düşünmektedirler.

Gümrük Birliği nedeniyle firmaların genelinde iç ve dış fiyatlar reel olarak değişme göstermezken, iç satış fiyatlarının reel olarak azaldığını ifade eden firmalar, arttığını ifade eden firmaların yaklaşık üç katı kadardır.

Firmalar Gümrük Birliği çerçevesinde gümrük vergilerinin kaldırılmasının, iç pazarda Avrupa Birliği firmalarına karşı rekabet gücünü çoğunlukla hiç etkilemediğini ifade etmişlerdir. Buna karşın bundan etkilenen firmalar içinde olumsuz olarak etkilendiklerini söyleyen firma oranı, her iki grup için de, olumlu etkilenenlerin yaklaşık 2 katıdır.

Gümrük Birliği'nden sonra firmaların büyük bir çoğunluğu yabancı sermaye bağlantısı yapmayı halen düşünmemektedir. Bunun yanı sıra her iki gruptaki firmaların küçük bir bölümü yabancı sermaye bağlantısını gerçekleştirmekte ve/ veya düşünmektedir.

Yabancı sermaye bağlantısını gerçekleştiren veya gerçekleştirmeyi düşünen firmaların yaklaşık % 80 gibi büyük bir oranı bağlantılarını Avrupa Birliği ülkeleri ile yapmakta, bunu AB dışındaki Avrupa Ülkeleri izlemektedir.

Firmalar hammadde fiyatları, işgücü maliyeti, kalifiye işgücü dışındaki faktörlerde AB üyesi ülkelerdeki işyerleri ile rekabet edemeyeceklerini düşünmektedirler. Her iki gruptaki firmalar da özellikle de ürün kalitesi, teknolojik düzey, işletme kapasitesi ve finansman imkanları açısından firmalarını rekabet edemez görmektedirler.

Gümrük Birliği sonrasında firmaların yaklaşık % 40'lık bölümü yeni yatırım düşünmezken, yeni yatırım yapmayı düşünen firmalar bu yatırımlarının sırasıyla kaliteyi iyileştirme, kapasite artırılması, maliyeti düşürme ve yeni ürün üretilmesi şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir.

Firmaların yaklaşık yarısında, her hangi bir ithalat veya ihracat faaliyeti bulunmamakta olup, bu faaliyetlerde bulunanlar, ithalat veya ihracat taşımalarında en fazla karayolu taşımacılığını tercih etmektedirler. Bunu kombine taşımacılık izlemektedir.

1-9 kişi çalıştıran firmaların yaklaşık % 80'i ve 10+ kişi çalıştıran firmaların da yaklaşık % 70'i ISO 14000 çevre standartları serisi ve çevre etiketi (eco-labelling) hakkında hiç bilgisi olmadığını ifade ederken, 1-9 grubundaki firmaların yaklaşık % 20'si ve 10+ grubundaki firmaların da yaklaşık % 25'lik kesimi, kısmen de olsa bu konularda bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Firmaların yaklaşık %60'lık bölümü 4077 sayılı Tüketicinin Korunması hakkında Kanunun getirdiği sorumluluklar ve tüketiciye getirdiği hakları konusunda kısmen de olsa bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

Tüketicinin Korunması Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra, üretim aşamasında mevzuat gereği firmaların yerine getirmesi gereken yükümlülükler, her iki grupta da, yaklaşık % 80 oranında, üretim maliyetlerinde herhangi bir artış oluşturmamış ve firmaların büyük çoğunluğunda ürettikleri ürünlere ilişkin tüketiciden gelen herhangi bir şikayet alınmamıştır.

Firmaların çok küçük bir oranında alınan şikayet nedenlerinin büyük bir çoğunluğunu (yaklaşık % 60'lık) ürünün ayıplı olması oluşturmaktadır. Diğer nedenler ise sırasıyla, satış sonrası servis, tanıtma ve kullanma klavuzu, garanti belgesi ve ambalajda eksiklik olarak belirtilmektedir.

Üretilen ürünlerin ayıplı çıkması durumunda tüketiciden gelen şikayetler doğrultusunda firmalar, malları yenisi ile değiştirerek, ücretsiz tamir ederek, değer kaybının tükeciye ödenmesi yoluyla, yanlış kullanmadan dolayı değerlendirme yöntemiyle ve bedel iadesi suretiyle şikayeti telafi etmektedir.

Firmalar ürettikleri ürünlerde, % 70'lik bir oranla, kalite seviyesini yükseltme ihtiyacı duymaktadır.

Türkiye 1 Ocak 1996 - 1 Ocak 2001 tarihleri arasında Avrupa Topluluğu'nun sınai mevzuatı ile ilgili tüm hukuki düzenlemelerini iç mevzuata dahil edecektir. Bu kapsamda firmaların yaklaşık % 70'lik bir kısmı, imalatını yaptığı ürünü ilgilendiren mevzuat değişiklikleri konusunda herhangi bir bilgi sahibi değildir. Bunun yanısıra firmaların yaklaşık % 30'luk kısmı kısmen de olsa bu konuda bir bilgi sahibidir.

Firmaların yısından çoğu ürünlerini ilgilendiren mevzuat ve dokümanları büyük oranda Ankara Sanayi Odasından temin ederken, bir kısmı da kamu kuruluşlarından bunları sağlamaktadırlar.

Firmaların % 72'lik kısmı ürünlerini ilgilendiren mevzuat ile ilgili bilgi ve dokümanları temin etmek için ASO'ya müracaat etmeyi düşünmektedir.

Firmaların yaklaşık % 60'ı ürünlerini ilgilendiren AB mevzuatını incelemediklerini bildirmişlerdir. İnceleyenler içinde en büyük bölümü, kendilerinin incelediklerini bildiren kesim teşkil etmektedir. Bunu Sanayi Odasından yardım alanlar ve kuruluşlarındaki özel bir birime inceleme yaptıranlar izlemektedir.

ISO 9000 Stardart Belgesi hakkında herhangi bir bilgisi olmayan firmalar ankete cevap verenlerin yaklaşık % 30'unu teşkil etmektedir. Yaklaşık % 20'lik kesim bu belgeyi almalarına gerek olmadığını ifade ederken, % 17'lik bir kesim de buna gerek olup olmadığını bilmediklerini belirtmişlerdir. 1-9 grubundaki firmaların % 17'si ile 10+ grubundaki firmaların % 11'i bu belgeyi almaları gerektiği halde almadıklarını söylemişlerdir. ISO 9000 belgesi alanların sayısına bakıldığında, 10+ grubundaki firmalarda belge alanların, 1-9 grubundaki firmaların yaklaşık 3 katı olduğu görülmektedir.

AB ile Türkiye arasında mevzuat uyumu sağlanması ve uygulanması için firmaların oldukça dağınık ve değişik görüşleri olduğunu görmekteyiz. Ankete cevap veren firmaların yaklaşık % 30'u, AB ile Türkiye arasında mevzuat uyumu sağlanmasının ve uygulanmasının, geçiş süresi içinde aşamalı olarak gerçekleştirmesini istemektedirler. Bunun yanısıra, özellikle 1-9 kişi çalıştıran firmalar, mevzuat uyumunun gerekli olmadığını ve yüksek oranda da, bunun gerçekleştirilmemesi gerektiğini düşünmektedirler. 10+ grubundaki firmaların % 10'luk bölümü AT şartlarına uygun üretim yaptığını ve mevzuata uyum problemi olmadığını belirtmektedir. Bu oran 1-9 kişi çalıştıranlarda % 5.4'dür. Uyumun hemen gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünen firmaların oranı her iki grupta da % 11'dir. Firmaların % 10'luk bölümü ise uyumun gerekli olduğunu ama, 5 yıllık sürenin

bunun için yeterli olmadığını vurgulamaktadırlar. Küçük bir kesim ise uyumun geçiş süresi sonunda gerçekleştirilmesinin daha uygun olduğunu düşünmektedir.

Türkiye'nin Topluluk Mevzuatını uygulamaya koyması durumunda imalatlarının nasıl etkileneceğini, firmaların % 70'lik bir bölümü bilmemektedir. Kalan kısımda ise hemen hemen eşit ağırlıkta olmak üzere, olumlu ya da olumsuz etkileneceğini ya da hiç etkilenmeyeceğini düşünenler ile çok küçük bir kesimde üretimin belki de durmasına yol açacağını düşünenler bulunmaktadır.

Firmaların çok büyük bir kesiminde, AB sınıai mevzuatı içersinde bazı durumlarda uyumun göstergesi olarak kullanılması gereken CE Markalaması hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. CE markalaması kullananların oranı ise % 1'lik çok küçük bir değerdir.

Bölüm: 7: Altyapı ve Çevre:

Firmalar işyerlerindeki yapılan faaliyetler sonucu ortaya çıkan atık türlerinin çoğunlukla katı atıklar olduğunu ifade etmişlerdir.

Firmalar atık arıtma yöntemlerinden en yoğun olarak baca filtresini, sonra atık su arıtma ünitesini, daha sonra da katı atık arıtma ünitesini kullanmaktadırlar.

Ankara ilinde yapılan altyapı hizmetlerinden enerji ve enerji kalitesi, firmaların iktisadi faaliyetlerini en olumsuz etkileyen faktörlerdir. Bunu karayolu, su, habeleşme, kanalizasyon, demiryolu ve havaalanı takip etmektedir.

Firmaların % 60'ından fazlası Ankara'daki Organize Sanayi Bölgeleri ile Küçük Sanayi Sitelerinin ihtiyaçları karşılayacak düzeyde yeterli olduğunu düşünmektedir. Yetersiz olduğunu düşünen firmalar ise, sektörel olarak sırasıyla, genel amaçlı, demir çelik ve madeni eşya, makina ve ulaşım araçları, tekstil, kimya, gıda, orman ürünleri, deri sanayii konusunda ihtiyaç duyduklarını bildirmektedirler.

Firmaların % 85'i Ankara'da kurulmakta olan, II. Organize Sanayi Bölgesine müracaat etmemiştir.

Firmalar belediye ve özel idare faaliyetlerini yeterli bulmamakla birlikte, yeterli olduğunu düşünenler daha çok genelde sağlanan altyapı hizmetlerinden memnun olduklarını ifade etmektedirler.

SU VE ENERJİ KULLANIMINA İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket uygulanan 1-9 kişi çalıştıran toplam 745 işyerinde, su ve buhar masrafları için 83.455.404.000.-TL ödenmişken, satın alınan yakıtlar için ödenen tutar 289.079.836.00.-TL olarak hesaplanmıştır. Satın alınan 33.272.767 kwsaatlik elektriğe toplam 473.703.102.000.-TL ödenmiştir.

10 ve üstü kişi çalıştıran toplam 985 işyerinde, 1998 yılında, su ve buhar masrafları, 2.740.793.000.000.- TL, satın alınan elektrik 12.940.227.000.000.- TL, üretilen elektrik 3.789.950.000.000.-TL ve satılan elektrik 9.848.000.000.-TL olarak tespit edilmiştir.

Bu değerler 26 kamu firması ile 959 özel firma arasında yüzde olarak karşılaştırıldığında; su ve buhar masraflarının % 70.4'ünün kamu firmalarına, % 29.6'sının özel firmalara ait olduğu görülmektedir. Satın alınan elektriğin, toplam tutarının % 8'i kamu firmalarına ait iken, % 92'sini özel firmalar oluşturmaktadır. Üretilen elektriğin % 65.7'si kamu firmaları, % 34.3'ü de özel firmalara ait iken, satılan elektriğin tamamı özel firmalara aittir.

1998 YILINDA ANKARA İLİNDE (1-9) KİŞİ ÇALIŞTIRAN İŞYERLERİNDE SU, YAKIT VE ENERJİ KULLANIMI (BİN TL)

İŞYERİ SAYISI	SU, BUHAR MASRAFLARI	SATIN ALINAN YAKITLAR	SATIN ALINAN ELEKTRİK	
			MİKTARI (KW/S)	DEĞERİ
745	83.455.404	289.079.836	33.272.767	473.703.102

1998 YILI İMALAT SANAYİNDE ANKARA İLİNİN SU VE ENERJİ KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER (10+) (MİLYON TL)

SEKTÖR	İŞYERİ SAYISI	SU VE BUHAR MASRAFLARI	SATIN ALINAN ELEKTRİK	ÜRETİLEN ELEKTRİK	SATILAN ELEKTRİK
TOPLAM	985	2.740.793	12.940.227	378.995	9.848
KAMU	26	1.930.509	1.037.107	249.009	0
ÖZEL	959	810.284	11.903.120	129.986	9.848

1998 YILINDA ANKARA İMALAT SANAYİNDE KULLANILAN YAKITLAR:

1998 yılında Ankara ilindeki imalat sanayiinde faaliyet gösteren 601 işyerinde toplam 12.290.59.000.000.-TL'lik yakıt tüketilmiştir. En fazla tüketilen yakıt türü mazot-motorin'dir. Tüketilen toplam mazot - motorin tutarı ise 3.131.733.000.000.-TL'dir. Bunu fuel - oil izlemektedir. Bu yakıtın toplam tüketim tutarı ise 2.662.507.000.000.-TL'dir.Üçüncü sırada ise, L.P.G gelmektedir. 1998 yılındaki toplam L.P.G. tüketim tutarı 1.306.004.000.000.-TL'dir.

Diğer tüketilen yakıt türleri ise, sırasıyla; normal benzin, doğal gaz, asetilen, kok kömürü, linyit, odun, maden kömürü, gaz yağı, talaş, kok tozu, fuel - gaz, asfaltit, nafta, kok gaz, çığıt, grafit, petrokok'tur.

1998 YILINDA ANKARA İMALAT SANAYİNDE KULLANILAN YAKIT TÜR VE MİKTARLARI (MİLYON TL)

MADDE ADI	İŞYERİ SAYISI	TÜKETİM DEĞERİ
ASETİLEN	16	20.497
ASFALTİT	3	8.362
BENZİN (NORMAL)	75	240.345
ÇİĞİT	0	0
DOĞALGAZ	43	2.439.676
FUEL - GAZ	4	11.893
FUEL - OİL (5)	161	1.415.830
FUEL - OİL (6)	112	1.246.677
GAZ YAĞI	9	11.461
GRAFİT	1	0
KOK GAZ	2	0
KOK KÖMÜRÜ	15	214.288
KOK TOZU	4	173.893
L.P.G.	111	1.306.004
LİNYİT (KALORİFİK DEĞERİ 3000)	15	411.488
LİNYİT (KALORİFİK DEĞERİ 4500)	10	1.151.091
MADEN KÖMÜRÜ	11	31.557
MAZOT - MOTORİN	223	3.131.733
NAFTA	5	26.094
ODUN	14	12.035
PETRO KOK	2	0
TALAŞ	9	9.044
TOPLAM	601	12.290.059

TÜRKİYE'NİN İLK 500 FİRMASI ARASINDA YER ALAN ASO ÜYELERİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

GİRİŞ:

Ankara Sanayiinin son durumunu ortaya koyabilmek için, İstanbul Sanayi Odası tarafından hazırlanan ve Türk sanayiinin gelişimi hakkında ekonomik ve finansal bilgiler içeren "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" çalışması içerisinde yer alan ASO Üyelerinin 1999 yılındaki ekonomik performanslarına bakılabilir. Bu sonuçlar aynı zamanda Ankara Sanayiinin 1999 yılındaki deprem felaketinden ve ekonomik krizden nasıl etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye ekonomisi 1999 yılında yaşadığı deprem felaketi nedeniyle, son 50 yılın en yüksek oranlı küçülmesini yaşadı. Bu durumun 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun üzerindeki olumsuz etkisi kaçınılmazdı. Ankara sanayii, 1999 yılında ülkemizde yaşanan ekonomik küçülmeden payını almış ve büyük reel kayıplara uğramıştır.

Diğer taraftan, tüm bu olumsuz koşullara rağmen, Ankara Sanayiinin 500 Büyük Firma içindeki ve dolayısıyla Türkiye sanayiindeki görece ağırlığındaki artış 1999 yılında da devam etmiştir.

Bir bütün olarak değerlendirdiğimizde; ASO üyeleri, yaşanan ekonomik krize rağmen öz sermayelerini ve net aktiflerini yükselterek, satışlarındaki ve karlarındaki büyük düşüslere rağmen ayakta kalmayı başarmışlardır.

1999 yılında Türkiye'nin 500 Büyük Firması çalışmasında ASO Üyesi 36 firma yer aldı. Bunların 10 tanesi kamu kurumu, 26 tanesi de özel sektör kuruluşudur. Bu firmaların isimleri ve sıralaması Tablo 1'de görülebilir.

TABLO 1: İLK 500'E GİREN ASO FİRMALARI (1999 YILI)

Sıra No	Firma	KAMU/ ÖZEL	1999 Sıra No	1998 Sıra No	Kamu Firma Sıra No	Özel Firma Sıra No
1	Teaş Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş.	K	2	2	2	
2	Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.	K*				
3	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.	K	6	4	3	
4	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu	K	9	11	5	
5	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı	K	14	32	7	
6	Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü	K	19	18	9	
7	Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	45	62		34
8	Et ve Balık Ürünleri A.Ş. Genel Müdürlüğü	K	58	61	12	
9	Köy-Tür Tavukçukuk Sn. Ve Tic. A.Ş.	Ö	83	---		70
10	Türk Traktör ve Ziraat Mak. A.Ş.	Ö	97	41		82
11	Anadolu Gıda Sanayii A.Ş.	Ö	106	124		91
12	Yibitaş Lafarge Orta Anadolu Çimento San.ve Tic. A.Ş.	Ö	132	131		117
13	MKEK Fişeksan Fişek Sanayi ve Ticaret A.Ş.	K	137	170	16	
14	FNSS Savunma Sistemleri A.Ş.	Ö	138	177		122
15	MAN Kamyon ve Otobüs San. A.Ş.	Ö	148	302		132
16	Sümer Holding A.Ş. Genel Müdürlüğü	K	158	115	17	
17	TAİ Tusaş Havacılık ve Uzay San. A.Ş.	Ö	159	161		142
18	Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş.	Ö	195	212		177
19	Park Teknik Elektrik Madencilik San. Ve Tic. A.Ş.	Ö	203	353		183
20	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü	K	208	337	21	
21	STFA Enerji Telekomünikasyon San. Ve Tic. A.Ş.	Ö	233	320		211
22	Adı Açıklanmadı	Ö	246	---		223
23	Özhen Entegre Tavukçuluk Tic. San. A.Ş.	Ö	247	298		224
24	Isparta Mensucat Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	276	319		252
25	Özkaşıkçı Bulkon Gıda San. A.Ş.	Ö	286	361		262
26	Ayen Enerji A.Ş.	Ö	288	---		264
27	Demir Export A.Ş.	Ö	295	---		270
28	Ankara Un Sanayii A.Ş.	Ö	339	330		312
29	Baştaş Başkent Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	354	301		327
30	Samur Halıları Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	376	421		347
31	Hema Dişli San. Ve Tic. A.Ş.	Ö	390	160		361
32	Nuh'un Ankara Makarnası Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	401	---		371
33	Ortadoğu Rulman Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	416	---		386
34	Mitaş Madeni İnşaat İşleri T.A.Ş.	Ö	425	276		395
35	Meteksan Amb. San. ve Tic. A.Ş.	Ö	466	---		435
36	Birlik Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Ö	469	---		438

1999 yılında 500 büyük Firma arasına bir önceki yıl sıralamada yer almayan ASO üyesi 8 yeni firma girmeyi başarırken, 1998 yılında sıralamada yer alan 3 özel kuruluş 1999 yılında aynı başarıyı gösterememiştir.

1999 yılında ASO üyelerinin ekonomik değerlendirilmesi yapılırken, isminin açıklanmasını istemeyen bir özel sektör firmamız çalışma dışında bırakılarak, ASO üyesi toplam 35 firma üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

FAALİYET SONUÇLARI:

Bir önceki yıla göre, firmaların ekonomik performanslarının faaliyet sonuçları açısından değerlendirilmesi, 8 ayrı kritere göre yapılmıştır. İşyerleri için büyüklük kriteri sınav faaliyetler olduğu için, ilk aşamada değerlendirme “üretimden satışlar” kriterine göre gerçekleştirilmektedir.

Üretimden satışlar, öz sermaye, net aktifler, ihracat ve ücretle çalışanlar ortalaması gibi kalemlerde ASO üyelerinin İSO 500 içindeki ağırlığı, 1998 yılına göre artarken, brüt katma değer, dönem karı gibi ölçütlere göre ağırlığı azalmıştır. Tablo 2'den bu değerler izlenebilir. ASO üyesi özel firmaların İSO 500 sıralamasındaki özel kuruluşlar içindeki ağırlığına baktığımızda ise görünüm değişmektedir. Kullanılan tüm ölçütlere göre, Tablo 3'te de görülebileceği gibi, ASO üyesi özel kuruluşlar, 1999 yılında İSO 500 sıralamasında yer alan özel kuruluşlar içindeki ağırlıklarını 1998 yılına göre artırmışlardır. Özellikle öz sermaye, net aktifler ve dönem karındaki göreceli artışlar dikkat çekicidir.

ASO üyelerinin genelinde çalışan başına yapılan üretimden satışlarda hem cari olarak hem de reel olarak büyük bir gerileme yaşanmıştır. Bu duruma esas olarak kamu sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların üretimden satışlarında yaşanan düşüşler neden olmuştur. Tablo 4'te ASO üyelerinin ekonomik etkinlik ve karlılık göstergeleri geçmiş yıllara göre karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

ASO özel üyelerinin ekonomik etkinlik ve karlılık göstergelerine baktığımızda; satış hasılatının net aktif tutarına oranı olarak tanımlanan aktif devir hızı, satış hasılatının öz sermayeye oranı olarak tanımlanan özsermaye devir hızı, satış karlılığı, ekonomik karlılık, özsermaye karlılığı, bilanço karının net aktif tutarına oranı olan aktif karlılık ve öz sermayenin net aktif tutarına oranı bir önceki yıla göre gerilemiştir. Bunun yanısıra, bilanço karının brüt katma değere oranı, iş gücü başına düşen üretimden satışlar oranı ve ihracatın satış hasılatına oranı 1998 yılına göre yükselmiştir. Bu değerler de Tablo 5'de incelenebilir.

TABLO 2: 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE ASO ÜYELERİNİN PAYI (TOPLAM VE ESKİ YILLARLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK)

Ekonomik Kriterler	ASO Toplamı (TL)	500 Firma Toplamı (TL)	ASO Üyelerinin Toplam içindeki Payı	ASO Üyelerinin Toplam içindeki Payı	ASO Üyelerinin Toplam içindeki Payı
			1999 (%)	1998 (%)	1997 (%)
Üretimden Satışlar	2.880.481.090	20.604.355.477	14,0	13,2	12,4
Satış Hasılatı	3.587.617.804	25.607.630.904	14,0	15,4	15,1
Brüt Katma Değer	940.442.774	8.379.100.533	11,2	12,5	12,0
ÖZ Sermaye	3.150.855.693	9.934.153.126	31,7	30,8	29,4
Net Aktifler	6.977.105.575	26.576.955.885	26,3	25,0	24,8
Dönem Karı	18.034.470	948.834.757	1,9	13,1	10,2
İhracat	251.774.734	5.074.804.758	5,0	4,1	5,0
Ücretle Çalışanlar Ortalaması (kişi)	119.095	549.825	21,7	10,4	17,0

Tablo 2'de yer alan verilere bakıldığında; öncelikle ASO üyelerinin dönem karlarına göre 500 Büyük Firma içindeki paylarında büyük bir düşüş göze çarpmaktadır. ASO üyelerinin dönem karına göre 1997 yılında %10,2 olan payları, 1998 yılında % 13,1'e yükselmişken, bu oran 1999 yılında % 1,9'a düşmüştür. Bir başka çarpıcı gösterge ASO üyelerinin istihdamındaki değişimdir. ASO üyelerinin 500 büyük firma içindeki payları % 17 iken, 1998 yılında % 10,4'e düşmüş, ancak 1999 yılında % 21,7'ye çıkarak önemli bir sıçrama yapmıştır

TABLO 3: 500 Büyük Firma İçinde Yer Alan Özel Kuruluşlar İçinde ASO Üyesi Özel Kuruluşların Payı

Ekonomik Kriterler	ASO Özel Toplamı (25 Kuruluş) (TL)	468 Özel Kuruluş Toplamı (TL)	ASO Üyelerinin Özel Kuruluşlar Toplamı içindeki Payı	ASO Üyelerinin Özel Kuruluşlar Toplamı içindeki Payı	ASO Üyelerinin Özel Kuruluşlar Toplamı içindeki Payı
			1999 (%)	1998 (%)	1997 (%)
Üretimden Satışlar	660.171.210	16.089.235.720	4,1	3,6	3,5
Satış Hasılatı	681.177.408	18.828.384.844	3,6	3,3	3,1
Brüt Katma Değer	217.498.084	4.515.651.838	4,8	4,5	3,8
ÖZ Sermaye	365.888.469	4.679.353.283	7,8	4,7	3,6
Net Aktifler	1.043.359.604	17.370.942.944	6,0	4,8	4,1
Dönem Karı	118.335.568	1.273.006.082	9,3	7,3	5,5
İhracat	116.831.538	4.744.325.313	2,5	2,0	2,4
Ücretle Çalışanlar Ortalaması (Kişi)	18.394	358.364	5,1	4,4	4,1

ASO üyesi özel kuruluşların 468 özel kuruluş içindeki paylarına bakıldığında, tablo 3'ten de izlenebileceği gibi, tüm ekonomik kriterlerde göre, ASO Üyesi özel kuruluşlar, 1999 yılında bir önceki döneme göre ağırlıklarını artırmışlardır. Özellikle de öz sermaye, net aktifler ve dönem karındaki görece artışlar dikkat çekicidir.

FİNANSAL DURUM:

500 Büyük Firma içinde yer alan ASO üyelerinin 1999 yılındaki ekonomik etkinlik ve karlılık göstergelerine bakıldığında genel bir kötüye gidiş gözlemlenmektedir.

TABLO 4: ASO ÜYELERİNİN EKONOMİK ETKİNLİK VE KARLILIK GÖSTERGELERİ			
	1999	1998	1997
AKTİF DEVİR HIZI (Satış Hasılatı/Net Aktif Tutarı)	0,51	0,68	0,76
ÖZ SERMAYE DEVİR HIZI (Satış Hasılatı/Öz Sermaye)	1,14	1,38	1,65
SATIŞ KARLILIĞI (Bilanço Karı/Satış Hasılatı)	0,01	0,05	0,06
EKONOMİK KARLILIK (Brüt Katma Değer/Net Aktif Tutarı)	0,13	0,17	0,20
ÖZ SERMAYE KARLILIĞI (Bilanço Karı/Öz Sermaye)	0,01	0,06	0,11
AKTİF KARLILIĞI (Bilanço Karı/Net Aktif Tutarı)	0,00	0,03	0,05
BİLANÇO KARI / BRÜT KATMA DEĞER	0,02	0,18	0,25
ÜRETİMDEN SATIŞLAR / İŞGÜCÜ (Milyon TL)	24.186	33.198	11.810
İHRACAT/SATIŞ HASILATI	0,07	0,05	0,05
ÖZ SERMAYE / NET AKTİF TUTARI	0,45	0,50	0,46

Tüm kriterlerde genel olarak 1997 yılı ile karşılaştırıldığında, yıllar bazında düşme eğiliminin devam ettiği göze çarparken, işgücü başına gerçekleşen üretimden satışların 1997 yılına göre, 1998 yılında oldukça büyük bir artış gösterdiği ancak 1999 yılında bu oranin yine düşüş gösterdiği görülmektedir. Bunun yanısıra, ihracatın satış hasılatına oranında, 1999 yılında diğer iki yıla göre artış görülmektedir.

TABLO 5: ASO ÜYESİ ÖZEL KURULUŞLARIN EKONOMİK ETKİNLİK VE KARLILIK GÖSTERGELERİ			
	1999	1998	1997
AKTİF DEVİR HIZI (Satış Hasılatı/Net Aktif Tutarı)	0,65	0,83	1,00
ÖZ SERMAYE DEVİR HIZI (Satış Hasılatı/Öz Sermaye)	1,86	2,20	2,90
SATIŞ KARLILIĞI (Bilanço Karı/Satış Hasılatı)	0,17	0,18	0,19
EKONOMİK KARLILIK (Brüt Katma Değer/Net Aktif Tutarı)	0,21	0,30	0,34
ÖZ SERMAYE KARLILIĞI (Bilanço Karı/Öz Sermaye)	0,32	0,39	0,54
AKTİF KARLILIĞI (Bilanço Karı/Net Aktif Tutarı)	0,11	0,15	0,19
BİLANÇO KARI / BRÜT KATMA DEĞER	0,54	0,48	0,55
ÜRETİMDEN SATIŞLAR / İŞGÜCÜ (Milyon TL)	35.891	23.362	15.137
İHRACAT / SATIŞ HASILATI	0,17	0,14	0,17
ÖZ SERMAYE / NET AKTİF TUTARI	0,35	0,38	0,34

ASO üyesi özel kuruluşların ekonomik etkinlik ve karlılık göstergelerinde de genel olarak bir önceki yıla göre düşüşler göze çarparken, bilanço karının brüt katma değere oranı % 48'den % 54'e, işgücü başına üretimden satışlar 1998 yılında 23.4 milyar TL iken, 1999 yılında 35.9 milyar TL'ye yükselmiştir. Yine ihracatın satış hasılatına oranı, % 14'ten % 17'ye artış göstermiştir.

500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN SANAYİ ODALARI ÜYELERİNİN FAALİYET SONUÇLARINA GÖRE KARŞILAŞTIRMASI

468 Büyük Sanayi Kuruluşu içinde yer alan 380 özel sektör firması, Türkiye'deki 11 Sanayi Odasının üyeleridir.

Buna göre İstanbul Sanayi Odası üyesi 226 firma, Ege Bölgesi Sanayi Odası üyesi 59 firma, Ankara Sanayi Odası üyesi 25 firma, Adana Sanayi Odası üyesi 15 firma, Kayseri Sanayi Odası üyesi 15 firma, Kocaeli Sanayi Odası üyesi 10 firma, Denizli Sanayi Odası üyesi 10 firma, Gaziantep Sanayi Odası üyesi 7 firma, Balıkesir Sanayi Odası üyesi 6 firma, Eskişehir Sanayi Odası üyesi 4 firma ve Konya Sanayi Odası üyesi 3 firma ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu içerisinde yer almıştır.

468 Büyük Sanayi Kuruluşu içinde aldıkları paylara göre, Türkiye'deki Sanayi Odalarını ele aldığımızda Ankara Sanayi Odası sırasıyla; Dönem Karına göre ele alındığında % 9,3'lük pay ile İstanbul Sanayi Odası'ndan sonra 2. Sırada, Öz Sermayeden aldığı % 5,9'luk ve net aktiflerden aldığı % 6'luk paylarla, İstanbul Sanayi Odası ve Ege Bölgesi Sanayi Odasını takiben 3. Sırada yer alırken, Üretimden Satışlarda aldığı % 4'lük, Satış Hasılatından aldığı % 3,6'luk, Brüt Katma Değerden aldığı % 4,8'lik, İhracatta aldığı % 2,5'lik ve İstihdam yaratmada aldığı % 5'lik paylarla, İstanbul Sanayi Odası, Ege Bölgesi Sanayi Odası ve Adana Sanayi Odası'nı takiben 4. sırada yer aldı. (Tablo 6 - Grafik 1)

**TABLO 6: 11 SANAYİ ODASININ 468 BÜYÜK ÖZEL SEKTÖR SANAYİ KURULUŞU İÇERSİNDE
ALDIKLARI PAYLARA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI (%)**

SIRA NO	SANAYİ ODALARI	ÜRETİMDEN SATISLAR	SATIS HASILATI	BRÜT KATMA DEGER	ÖZ SERMAYE	NET AKTİFLER	DÖNEM KARI	İHRACAT	ÜCR. ÇALIŞ.
1	İSTANBUL SANAYİ ODASI	59,58	60,91	62,76	54,12	53,20	61,02	62,74	48,74
2	EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI	8,56	8,31	7,76	7,22	8,09	0,44	8,77	8,77
3	ADANA SANAYİ ODASI	4,20	4,25	4,87	4,38	4,54	0,65	3,51	5,13
4	ANKARA SANAYİ ODASI	4,10	3,62	4,82	5,93	6,01	9,30	2,46	5,13
5	KAYSERİ SANAYİ ODASI	2,22	1,98	2,19	1,73	2,09	0,54	1,57	3,81
6	KOCAELİ SANAYİ ODASI	2,20	2,37	1,61	1,74	2,12	2,49	1,09	1,41
7	GAZİANTEP SANAYİ ODASI	1,35	1,40	1,59	2,63	1,76	0,55	0,84	2,71
8	DENİZLİ SANAYİ ODASI	1,16	1,09	1,10	0,81	0,95	-0,66	1,65	2,25
9	BALIKESİR SANAYİ ODASI	0,87	0,76	0,85	1,13	0,70	1,18	0,18	1,07
10	KONYA SANAYİ ODASI	0,74	0,67	0,54	1,16	0,81	0,36	0,00	0,63
11	ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI	0,49	0,43	0,75	0,76	0,38	0,97	0,54	0,98

İLK 500 BÜYÜK FİRMAYI TAKİP EDEN İKİNCİ 500 FİRMA ARASINDA YER ALAN ASO ÜYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

GİRİŞ:

İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl hazırlanan ve Türk sanayinin gelişimi hakkında mali ve ekonomik bilgiler veren, Türkiye'nin ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışmasına Ankara Sanayi Odası'na üye olan toplam 24 firma girdi. Bunlardan 8 tanesi kamu kurumu iken, 16 tanesi özel sektör kuruluşudur. Bu firmaların sıralaması Tablo 1'de verilmektedir.

TABLO 1: İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN ASO ÜYELERİ (1999 YILI)				
SIRA NO	FİRMALAR	K/Ö SIRA 1999	TOPLAM K/Ö 1999	TOPLAM K/Ö 1998
1	ASAŞ AMBALAJ BASKI SAN. VE TİC. A.Ş	22	24	160
2	ASYA MEYVE SUYU VE GIODA SAN. A.Ş	77	82	-
3	MURAT UN SANAYİ A.Ş.	80	86	244
4	ERKUNT SANAYİ A.Ş	83	89	-
5	HİDROMEK HİDROLİK MAKANİK MAK.İMAL. SAN VE TİC LTD.ŞTİ.	101	109	24
6	EMEK ELEKTRİK ENDÜSTRİSİ A.Ş	127	135	54
7	ANKARA HALK EKMEK VE UN FAB. A.Ş. (*)	11	154	172
8	EMEK BORU MAK. SAN VE TİC A.Ş.	150	161	30
9	M.K.E.K. ELROKSAN ELMADAĞ ROKET SAN VE TİC A.Ş.(*)	12	179	53
10	AYTEMİZLER TEKSTİL SAN VE TİC LTD.ŞTİ	193	207	129
11	TEMSAN TÜRKİYE ELEKTROMEKANİK SAN. AŞ.(*)	15	228	382
12	İŞBİR TERMOSET PLASTİK SAN. A.Ş.	218	234	236
13	M.K.E.K. HURDASAN HURDA İŞL. A.Ş. GEN. MÜD (*)	17	251	170
14	M.K.E.K. NİTROSAN NİTRO SELÜLOZ SAN VE TİC A.Ş. (*)	19	263	265
15	M.K.E.K. ELMADAĞ BARUT SAN VE TİC A.Ş.(*)	20	273	226
16	TÜRKİYE ZİRAİ DONATIM A.Ş. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (*)	21	286	51
17	HAVELSAN HAVA ELEKTRONİK SAN VE TİC A.Ş.	321	344	-
18	M.K.E.K. KAPSÜLSAN KAPSÜL VE AV FİŞEK SAN TİC A.Ş.(*)	24	353	355
19	NİTROMAK MAKİNA KİMYA -NİTRO NOBEL KİMYA SAN. A.Ş.	350	374	-
20	MİKES MİKRO DALGA ELEKTRONİK SİST. SAN VE TİC A.Ş.	383	408	-
21	METEKSAN MATBAACILIK VE TEKNİK SANAYİ TAC. A.Ş.	461	456	-
22	TEPE BETOPAN YAPI MALZEMELERİ SAN VE TİC A.Ş.	462	487	-
23	NACE MAKİNA SAN A.Ş.	464	489	251
24	AYTEMİZLER MAKİNA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	465	490	-
	(*) Kamu Firmaları			

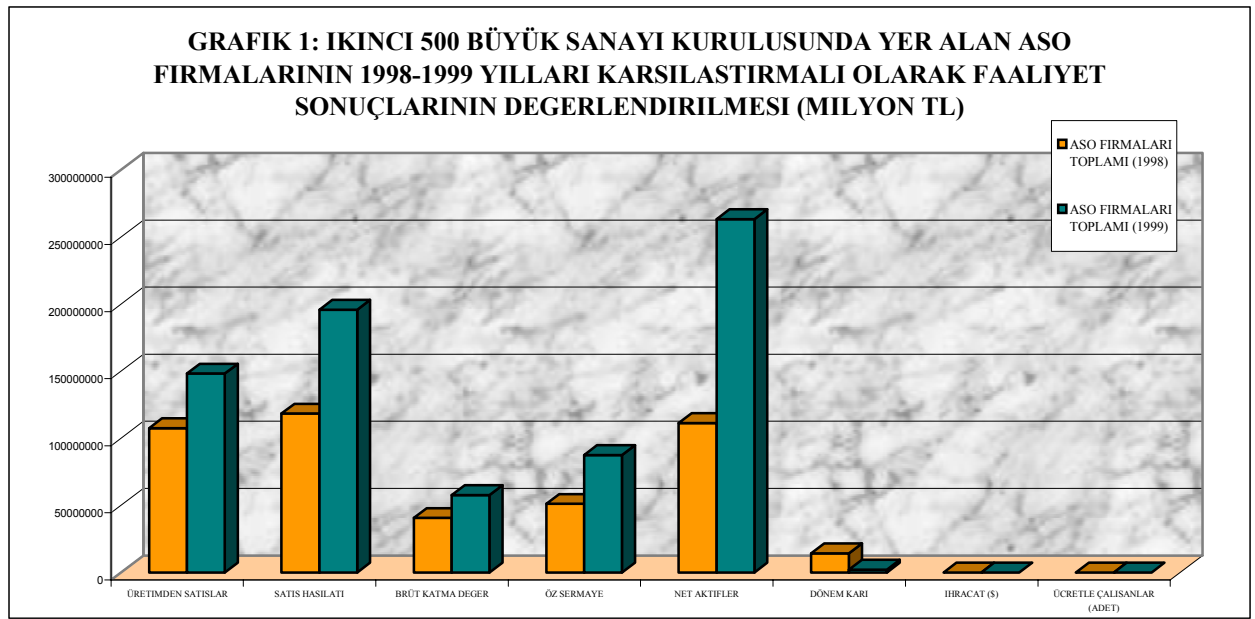
1998 yılında sıralamada yer alan 6 özel firmadan iki tanesi ilk 500 firma arasına girerken, 4 tanesi 1999 yılında sıralamaya girememiştir.

Özel sektörden 8 yeni Ankara Sanayi Odası üyesi firma ise 1999 yılı sıralamasında yer almaktadır.

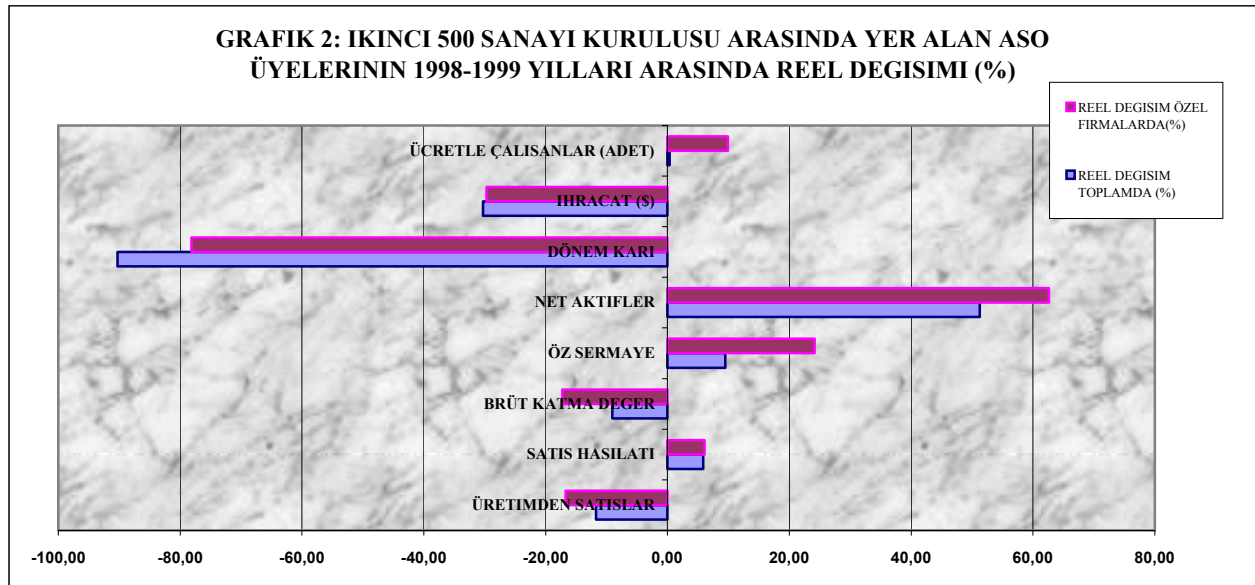
FAALİYET SONUÇLARI:

1999 yılında yaşanan ekonomik krizin, bir önceki yılın değişim oranlarına bakıldığı zaman İkinci 500 firma arasına giren ASO üyelerini de yoğun olarak etkilediği göze çarpmaktadır. Bir önceki yıla göre, firmaların ekonomik performanslarının faaliyet sonuçları açısından değerlendirilmesi, yine 8 ayrı kritere göre yapılmıştır. İşyerleri için büyüklük kriteri sınıai faaliyetler olduğu için, ilk aşamada değerlendirme “üretimden satışlar” kriterine göre gerçekleştirilmektedir.

ASO üyelerinin 1999 yılındaki faaliyetlerine bakıldığında, nominal olarak üretimden satışlar, satış hasılatı, brüt katma değer, öz sermaye, net aktifler, ihracat ve ücretle çalışanların 1998 yılına göre arttığını görmekteyiz. Dönem karında ise 1998 yılına göre % 84'lük bir düşme göze çarpmaktadır. (Grafik 1)

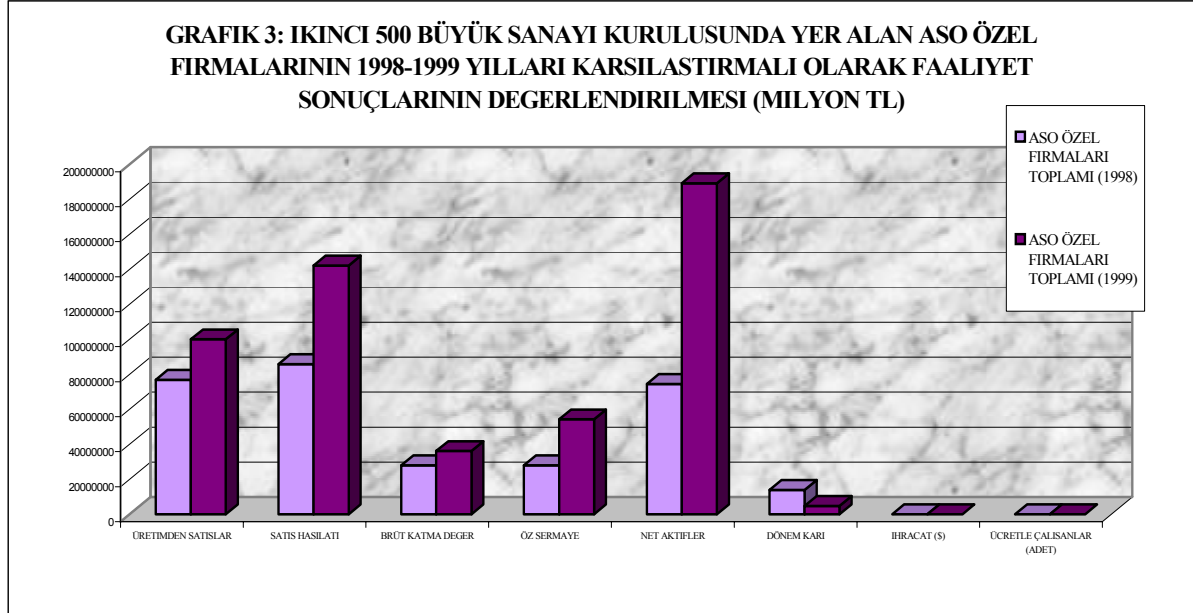

Ancak bu kriterlerdeki reel değişime bakıldığında, yani enflasyondan arındırarak baktığımızda, satış hasılatı, öz sermaye, net aktifler ve istihdam dışındaki kalemlerde negatif değişimler ortaya çıkmaktadır. (Grafik 2) Firmalar 1998 yılında güçlükler rağmen sürdürmeye çalıştıkları başarıyı, 1999 yılında sürdürmemişlerdir.

ASO üyesi özel kuruluşlarda da 1999 yılındaki faaliyet sonuçları toplam değerler ile benzerlik göstermektedir. Bir önceki yıla göre nominal olarak dönem karındaki düşüş göze çarparken, reel değişime bakıldığında, yine satış hasılatı, öz sermaye, net aktifler ve istihdam artışı göstermektedir. (Grafik 3)

Burada dikkat çeken husus, firmaların özellikle öz sermayelerini artırmaları ve bu şekilde ayakta kalabilmeyi başarmalarıdır.

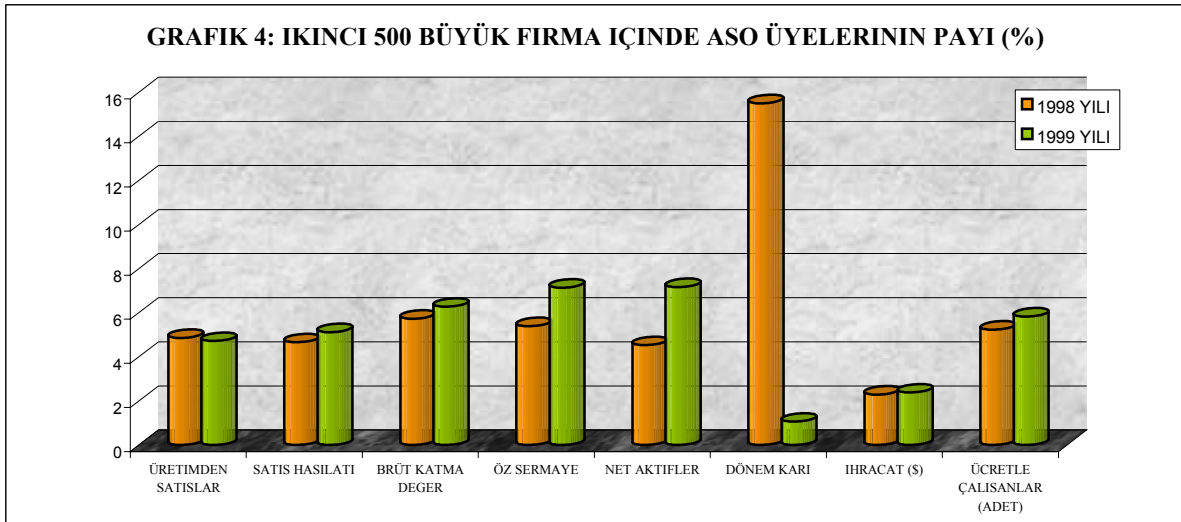
ASO ÜYELERİNİN İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDEKİ PAYLARI:

ASO üyelerinin ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu içindeki paylarına bakıldığında; genel olarak bir önceki yıla göre artışlar göze çarparken, çok dikkat çekici bir durum dönem karında kendisini göstermektedir. 1999 yılında ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde yer alan ASO üyelerinin dönem karlarında reel olarak 90.3'lük bir gerileme yaşanmıştır. (Tablo 2 - Grafik 4) 475 özel sektör kuruluşu arasında yer alan ASO özel firmalarının aldıkları paylara bakıldığında da benzerlikler kendini göstermektedir. (Tablo 2)

TABLO 2: ASO ÜYESİ FİRMALARIN İKİNCİ 500 BÜYÜK SANAYİ KURULUŞU İÇİNDEKİ PAYLARI (%)

	500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE 21 ASO ÜYESİ FİRMANIN PAYI (%)	474 ÖZEL FİRMA İÇİNDE 14 ASO ÜYESİ ÖZEL FİRMANIN PAYI (%)	500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE 24 ASO ÜYESİ FİRMANIN PAYI (%)	475 ÖZEL FİRMA İÇİNDE 16 ASO ÜYESİ ÖZEL FİRMANIN PAYI (%)
	1998 YILI		1999 YILI	
ÜRETİMDEN SATIŞLAR	4,86	3,68	4,72	3,37
SATIŞ HASILATI	4,66	3,57	5,12	3,94
BRÜT KATMA DEĞER	5,73	4,28	6,27	4,22
ÖZ SERMAYE	5,39	3,19	7,14	4,59
NET AKTİFLER	4,53	3,35	7,16	5,59
DÖNEM KARI	15,5	8,28	1,06	2,41
İHRACAT (\$)	2,29	2,31	2,38	2,37
ÜCRETLE ÇALIŞANLAR (ADET)	5,23	3,04	5,83	3,62

GRAFİK 4: İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE ASO ÜYELERİNİN PAYI (%)

FİNANSAL DURUM:

1998 ve 1999 yıllarında, ikinci 500 Büyük Firma arasında yer alan ASO üyelerinin finansal durumlarının karşılaştırılması dokuz ayrı kritere göre yapılarak, Tablo 3'teki sonuçları elde edilmiştir.

İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu arasında yer alan ASO üyelerinin satış hasılatlarının net aktif tutarına oranı (Aktif Devir Hızı), satış hasılatının öz sermayeye oranında (Öz Sermaye Devir Hızı), Satış Karlılığı, yani bilanço karının satış hasılatına oranında, Ekonomik Karlılık'larına baktığımızda, yani brüt katma değer net aktif tutarına oranında, bilanço karının öz sermayeye oranı olarak hesaplanan Öz Sermaye Karlılığı'nda, Aktif Karlılığı, yani bilanço karının net aktif tutarına oranında, bilanço karlarının brüt katma değere oranında, öz sermayelerinin net aktif tutarı içindeki payında, 1999 yılında genel olarak bir azalma görülmektedir. ASO üyesi özel firmalarda da tüm bu finansal göstergelerde benzer sonuçlar izlenmektedir.

Bunu yanısıra, İşgücü başına gerçekleşen satışlarda, diğer ekonomik kriterlerin aksine, olumlu bir gelişim görülmekte olup, ASO toplamında %37,38'lik, özel firmalarda da %18,32'lik bir artış görülmektedir. Bir diğer artışı, firmaların ihracatlarının satış hasılatına oranında görmekteyiz. Buna göre bu artma oranı ASO toplamında %7,35 iken, özel firmalarda %8,43 olmuştur.

TABLO 3: İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMANIN İÇİNDE YER ALAN ASO ÜYELERİNİN FİNANSAL ORANLARININ KARŞILAŞTIRMALARI (1998-1999 YILI) (%)				
FİNANSAL ORANLAR	ASO ÜYELERİ TOPLAMI	ASO ÜYESİ ÖZEL FİRMALAR TOPLAMI	ASO ÜYELERİ TOPLAMI	ASO ÜYESİ ÖZEL FİRMALAR TOPLAMI
	1998		1999	
AKTİF DEVİR HIZI SATIŞ HASILATI/NET AKTİF TUTARI	1,06	1,15	0,74	0,75
ÖZ SERMAYE DEVİR HIZI SATIŞ HASILATI / ÖZ SERMAYE	2,31	3,06	2,24	2,62
SATIŞ KARLILIĞI DÖNEM KARI / SATIŞ HASILATI	0,12	0,16	0,01	0,03
EKONOMİK KARLILIK BRÜT KATMA DEĞER / NET AKTİF TUTARI	0,36	0,38	0,22	0,19
ÖZ SERMAYE KARLILIĞI DÖNEM KARI / ÖZ SERMAYE	0,28	0,50	0,02	0,09
AKTİF KARLILIK DÖNEM KARI / NET AKTİF TUTARI	0,13	0,19	0,01	0,03
DÖNEM KARI / BRÜT KATMA DEĞER	0,35	0,50	0,04	0,13
ÜRETİMDEN SATIŞLAR / İŞ GÜCÜ (MİLYON TL)	12759,40	18765,25	17.529,29	22.202,38
İHRACAT / SATIŞ HASILATI	0,14	0,19	0,15	0,21
ÖZ SERMAYE / NET AKTİF TUTARI	0,46	38,00	0,33	0,29

500 VE İKİNCİ 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE YER ALAN ASO ÜYELERİ İÇİN GENEL SONUÇ

İstanbul Sanayi Odası'nın geleneksel olarak her yıl düzenlediği "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" ve onu takip eden "İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" Anketleri baz alınarak, sıralamaya giren Ankara Sanayi Odası'na kayıtlı üyelerin ekonomik performansları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, Türkiye ekonomisinde 1998'in ikinci yarısından itibaren hızlanan daralmanın 1999 yılında da devam ettiği ve ekonominin ana sektörü olan sanayi sektörünü olumsuz sonuçlarla karşı karşıya bıraktığı gözlenmektedir.

1998 yılında reel ekonominin içine sürüklendiği kriz, maalesef ülke ekonomisinin temelini oluşturan sanayi üretiminde ciddi hasarlara neden oldu. Toplumun bütün kesimlerinden destek gören ve yıllardır ekonomik ve sosyal yaşamımız üzerinde büyük tahribatlar yapan enflasyonla mücadele programı ve ekonomik istikrar arayışı, beraberinde oldukça büyük bir yük getirmiş ve Türk sanayisi son 50 yılın en zor dönemini yaşamıştır.

Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu bu ortam içinde, 1999 yılında, birinci ve ikinci 500 Büyük firma içinde yer alan Ankara Sanayi Odasına üye olan firmalar, kendi çabalarıyla ayakta kalabilme ve mevcut durumlarını koruma çabası içinde olmuştur.

Bu firmaların incelenmesi sonucunda görülen odur ki; firmalar 1999 yılında ayakta kalabilmek için büyük gayret sarfetmişler ve özellikle krize rağmen, Türkiye'deki büyük özel firmalar içindeki paylarını 1998 yılına göre artırmayı başarmışlardır.

Ekonomik sıkıntıların Türkiye genelinde bu kadar yoğun olarak yaşandığı bir yılda gerçekleştirilen bu gelişmeler Ankara'nın sanayimiz içindeki öneminin giderek arttığını göstermektedir. Ankaralı firmalar, Türk Ekonomisinin sanayileşme stratejisindeki önemli adımları kendi çabalarıyla atmakta ve zorlu bir mücadele vermektedir. Bu da Ankara'nın artık Türkiye'nin en önemli ve güçlü sanayi merkezlerinden biri olduğunun ispatıdır